

ШЕРАПИЗОДА А. САИДОВА Ҷ.

РАҲНАМОИ ЗАБОНИ ТОЧИКӢ
(БАРОИ ДАВРАӢОИ ОМУӢИШИ ЗАБОНИ ТОЧИКӢ)

**Kitob quyidagi ko'rsatilgan
muddatda topshirilishi shart**

Oldingi foydalanishlar
miqdori

tirish,

ШЕРАЛИЗОДА А. САИДОВА Ч.

РАҲНАМОИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ

Душанбе

«Мехроч-граф»

2024

ТДУ 809.155.0 (07)

ТКБ Я 73 81.2 Точ

Бо қарори №115 (в)-и Шурои илмӣ-методи ДДОТ ба номи С.Айнӣ аз 19.03.2024 ба ҷон тавсия шудааст.

Муқарризон: Сайфуллоев Х. - д.и.л., профессор
кафедраи методикаи таълими забони олмонии ДДОТ ба номи С.Айнӣ

Қамолиддинов Ф. - омӯзгори калони Маркази забонҳои ШАМБ

Мутарҷимон: Сузан ван дер Веер.

Мухарири забони англисӣ Мирзоалиева Ш. Э

Раҳнамои забони тоҷикӣ (барои давраҳои омӯзиши забони тоҷикӣ). – Душанбе: Меҳроч-граф, 2024. –156 с.

«Забон калиди дониш ва маърифат аст. Забон омили асосии рушду қамоли миллат ва давлат аст. Забон барҷастатарин ва гӯётарин ҷоя, шиноснома ва нишони бақои ҳар як халқу миллат аст. Умри миллат ба умри забон вобаста аст. Забон дар ҷаҳони давлат ва давлат дар ҷаҳони забон аст»

(Аз суҳанрони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти ҷаҳони муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон)

Language is the key of know ledge and education.
Language is the main factor for the growth of nation and country. Language is particular and it seems to be stem,

identification and it is a symbol of the survival of every people and nation. The life of nation depends on life of language. Language is under protection of state and state is under protection of language.

(From the words of the leader of nation and founder of peace and national unity the president of Tajikistan Emomali Rahmon)

Дастури номбурда бо номи «Раҳнамои забони тоҷикӣ» барои давраи дуҷуми омӯзиши забони тоҷикӣ омода гардидааст. Матну машқҳо дорои хусусиятҳои этнико-лингвистӣ буда, ҳонандагонро бо фарҳанги бою ғаний ва қадимии миллати тоҷик шинос намуда, барои мустаҳкамии робитаҳои фарҳангӣ ва дӯстии Тоҷикистон бо кишварҳои дигар саҳми намоёне гузошта метавонад.

DENOV TADBIRKORLIK
VA PEDAGOGIKA
INSTITUTI ARM
№ 1512

ISBN 978-99985-65-70-8

© Шерализода А., Саидова Ҷ. 2024.

СУРУДИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Диёри арҷманди мо,
Ба бахти мо сари азизи ту баланд бод,
Саодати ту, давлати ту бегазанд бод.
Зи дурии замонаҳо расидаем,
Ба зери парчами ту саф кашидаем, кашидаем.

Зинда бош, эй Ватан,
Тоҷикистони озоди ман!

Барои ному нанги мо
Ту аз умеди рафтагони мо нишонай,
Ту баҳри ворисон ҷаҳони ҷовидонай,
Ҳазон намерасад ба навбаҳори ту,
Ки мазраи вафо бувад канори ту, канори ту.

Зинда бош, эй Ватан,
Тоҷикистони озоди ман!

Ту модари ягонаӣ,
Бақои ту бувад бақои хонадони мо,
Мароми ту бувад мароми ҷисму ҷони мо,
Зи ту саодати абад насиби мост,
Ту ҳастиву ҳама ҷаҳон ҳабиби мост, ҳабиби мост.

Зинда бош, эй Ватан,
Тоҷикистони озоди ман!

Мундариҷа Foreword

Ҳамроғи			6
Мавзун 1.	Тоҷикистон	Tajikistan	7
Мавзун 2.	Мавзеҳои таърихӣ	The historical places of	
	Тоҷикистон	Tajikistan	15
Мавзун 3.	Пойтахти Душанбе	The capital Dushanbe	27
Мавзун 4.	Богчаи бачагон	Kindergarten	33
Мавзун 5.	Мактабҳои тоҷикӣ	Tajik schools	38
Мавзун 6.	Донишгоҳи мо	Our university	47
Мавзун 7.	Ҷашнҳои Тоҷикистон	Holidays of Tajikistan	53
Мавзун 8.	Идҳои динӣ	Religious holidays	67
Мавзун 9.	Маросими тӯй	The wedding ceremony	73
Мавзун 10.	Ғаврабандон	The cradling ceremony	86
Мавзун 11.	Маросими мотам	The mourning ceremony	91
Мавзун 12.	Бозорҳои Душанбе	The markets of Dushanbe	95
Мавзун 13.	Ошхонаи тоҷикӣ	The Tajik kitchen	100
Мавзун 14.	Мусиқии тоҷик	Tajik Music	107
Мавзун 15.	Кинои тоҷик	Tajik Film	119
Мавзун 16.	Номҳои тоҷикӣ	Tajik Names	124
Мавзун 17.	Достони Хусрав ва Ширин	The legend of Khusrav and Sheereen	129
Мавзун 18.	Достони Лайли ва Мачнун	The legend of Laili and Majnun	134
Мавзун 19.	Мамнуъгоҳҳои Тоҷикистон	The reserves of Tajikistan	145
Мавзун 20.	Хотираҳои беҳтарини ман	My best memories	151

ПЕШГУФТОР

Китоби мазкур барои шаҳрвандони хориҷи пешниҳод шудааст. Он фарогири 20 мавзуъ буда, оид ба Тоҷикистон, мавзёҳои таърихи Тоҷикистон, пойтахти кишвари мо, кӯдакистонҳо, мактабҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, донишгоҳҳо ва донишқадаҳои кишвари мо маълумоти фишурдаи муътамад медиҳад.

Қисми дигари матнҳои китоби мазкур ба ҷашну маросими мардуми тоҷик ба монанди ҷашнҳои Тоҷикистон, идҳои динӣ, маросими тӯй ва мотам иртибот мегирад. Ин бесабаб нест, зеро шаҳрвандони хориҷӣ, ки навомӯзони забони тоҷикӣ ҳастанд, дар баробари омӯзиши грамматика ва қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ ҳамзамон, бо урфу одатҳои миллии мо ошно мегарданд.

Матнҳои марбут ба бозорҳои Душанбе, ошхона ва таомҳои тоҷикӣ низ дорои ҷунин хусусият мебошанд.

Китоб бо ду забон - тоҷикӣ ва англисӣ мураттаб гардидааст. Забони дастури мазкур сода, раван ва ҳамафаҳм буда, машғулиятҳо бо усули аз сода ба мураккаб гуруҳбандӣ шудаанд. Дар охири ҳар матн саволу супориш оварда шудааст, ки барои сайқали тафаккури хонанда баҳусус, шаҳрвандони хориҷӣ нақши муҳим мебозад.

Маводҳои дигари дидактикӣ, махсусан расмҳои вобаста ба мавзуҳо бобати ғанӣ намудани ҷаҳонбинии хонанда мусоидат менамояд. Дар китоби мазкур матолиби дастнохӯрда, далелҳои тоза ва усулҳои интерактивии тадريسӣ забономӯзиро дарёфтган мумкин аст, ки барои забономӯзон саривақтӣ ва мубрам шуморида мешавад.

МАВЗУИ 1. ТОҶИКИСТОН (TAJIKISTAN)

Тоҷикистон давлати ҳуқуқбунёд, демократӣ ва ягона аст (Tajikistan is a democratic and Sovereign State). Ҳамчун давлати соҳибистиклол дар арсаи байналмилали ғинохта мундир аст (this is how the independent country of Tajikistan is known in the world; *arcani байналмилалӣ- international world; шинохтани шудан- become known*). Пойтахти он шаҳри Душанбе аст (its capital is the city Dushanbe). Тоҷикистон дорои ҳудуди муайяни ҷуғрофӣ, Парчам, Нишон ва Суруди миллии мебошад (Tajikistan is the owner of a certain geographical area, a flag, a national symbol and a national hymn; *дорон- dushman - to possess*).

Ҳудуди ҷуғрофии Тоҷикистон 143000 километри квадратӣ буда, (яксадду чилу се ҳазор) бо давлатҳои ҳамсоя ба масофаи 3000 километр (се ҳазор) ҳамсарҳад аст (the geographical area of Tajikistan is 143000 km² and has 3000 km shared border with neighbour countries). Аз ҷумла, бо Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон 1030 км (як ҳазору сӣ), бо Ҷумҳурии Халқии Чин 430 км (чорсадду сӣ), бо Ҷумҳурии Қирғизистон 630 км (шашсадду сӣ) ва бо Ҷумҳурии Ўзбекистон 910 км (нуҳсадду даҳ) ҳамсарҳад мебошад (from this is 1030 km shared border with Afghanistan, 430 km with China, 630 km with Kyrgyzstan and 910 km with Uzbekistan; *ҷумҳури- republic*).

Ҳудуди ҷуғрофии Тоҷикистон 143 000 км буда, (яксадду чилу се ҳазор) ба масофаи 3000 км (се ҳазор) бо давлатҳои ҳамсоя ҳамсарҳад аст. Аз ҷумла, бо Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон 1030 км (ҳазору сӣ), бо Ҷумҳурии Халқии Чин 430 км (чорсадду сӣ), бо Ҷумҳурии Қирғизистон 630 км (шашсадду сӣ) ва бо Ҷумҳурии Ўзбекистон 910 км (нуҳсадду даҳ) ҳамсарҳад мебошад.

Тоҷикистон кишвари кӯҳистон буда, 93%-и (наваду се
фоиш) худуди онро кӯҳҳо ташкил медиҳанд (Tajikistan is a

mountainous country /and/ ninety three percent of the area
consists of mountains; *ташқил додаш- то consist of*).
Баландтарин кулла- куллаи Исмоили Сомонист, ки дар
каторкӯҳҳои Помир ҷойгир аст (the highest peak is the peak
Ismoil Somoni, which is situated in the Pamirs; *каторкӯҳҳо -*
mountain range). Баландии ин кулла 7995 метр (хафт ҳазору
нуҳсаду наваду панҷ) мебошад (its height is seven thousand
nine hundred ninety five meter).

Тоҷикистон кишвари кӯҳистон буда, 93%-и (наваду се
фоиш) худуди онро кӯҳҳо ташкил медиҳанд. Баландтарин
кулла-куллаи Исмоили Сомонист, ки дар каторкӯҳҳои
Помир ҷойгир аст. Баландии ин кулла 7995 метр (хафт
ҳазору нуҳсаду наваду панҷ) аст.

Тоҷикистон манбаи бойи оби нӯшокӣ буда, дарёҳои
якҷагир дорад (Tajikistan is a rich source of drinking water,
it has many rivers; *бой- rich*). Калонтарини онҳо дарёҳои Сир
2212 км (ду ҳазору дусаду дувоздаҳ), Ому 2630 км (ду ҳазору
шашсаду сӣ) ва Панҷ 921 км (нуҳсаду бисту як) мебошанд
(the biggest of them are the river Syr (2212 km), Amu (2630 km)
and Panj (92 km)).

Тоҷикистон манбаи бойи оби нӯшокӣ буда, дарёҳои
якҷагир дорад. Калонтарини онҳо дарёҳои Сир 2212 км,
(ду ҳазору дусаду дувоздаҳ) Ому 2630 км (ду ҳазору
шашсаду сӣ) ва Панҷ 921 км (нуҳсаду бисту як) мебошанд.

Дар асрҳои миёна дарёи Омуро Ҷайхун ва Сирро
Ҷайхун меномиданд (In medium centuries the Omuriver was
called Jayhun and the Sir river was called Sayhun). Дарёи Ому
дар натиҷаи якҷоя шудани дарёи Панҷ ва Вахш ташкил
меёбад (Omu river was created by the result of combining the
Panj and Vakhsh rivers). Дарёи Сир бошад, аз пайвастшавии
якҷагир дарёҷаҳо ба вучуд меояд (But the Sir river, was
created by connecting some small rivers). Дарёи Сир ва Ому
ҳарду ба баҳри Арал мезананд (Omu and Sir riverboyn roug
in Aral river). Кулу дарёҳои Тоҷикистон мардум ва

заминҳои зиёди ҷумҳуриҳои Осиёи Миёна-Ўзбекистон ва Туркменистонро бо об таъмин менамоянд (Lakes and rivers of Tajikistan provide many people and many lands of Asia-Uzbekistan and Turkmanistan with water). Агар дар дарёи Бартанг, ки аз баландтарин кӯли Тоҷикистон - Сарез оғоз меёбад, нерӯҳои барқии обӣ сохта шавад, иқтидори он баробари иқтидори Днепро ГЭС хоҳад буд (If a hydropower station is built on the Burtang River, which starts from the highest lake of Tajikistan - Sares, its capacity will be equal to the capacity of the Dnieper HPS).

Аҳолии Тоҷикистон 10 млн. (дах миллион) нафар буда, (the population of Tajikistan, being eight million people) тоҷикон, ўзбекҳо, қирғизҳо, туркманҳо, русҳо ва миллатҳои дигар (Tajiks, Uzbeks, Kyrgyz, Turkmen, Russians and other nationalities) дар фазои сулҳу дӯстӣ озодона зиндагӣ мекунанд (live together in a good atmosphere of peace, friendship and freedom; *дар фазои- in an atmosphere of*). Забони давлатии Тоҷикистон забони тоҷикӣ буда, (the national language of Tajikistan is the Tajik language) забони русӣ ҳамчун забони муоширати байналмилалӣ озодона амал мекунад (and/ the Russian language is freely and actively used as an international language; *муошират-treated as, ozoda- freely, амал кардан- to put in action*).

Аҳолии Тоҷикистон 10 млн (дах миллион) нафар буда, тоҷикон, ўзбекҳо, қирғизҳо, туркманҳо, русҳо ва миллатҳои дигар дар фазои сулҳу дӯстӣ озодона зиндагӣ мекунанд. Забони давлатии Тоҷикистон забони тоҷикӣ буда, забони русӣ ҳамчун забони муоширати байналмилалӣ озодона амал мекунад.

Тоҷикистон дорои манбаи бойи энергияи обӣ буда, (Tajikistan is the owner of rich sources of hydro energy) нерӯгоҳҳои барқӣ - обии зиёд дорад (as/ it has a lot of water electricity stations), ки манбаи энергияи аз нигоҳи экологӣ тоза ва беҳавф мебошад (which from the viewpoint of ecology

is a clean and safe source of energy; *аз нигоҳи- from the viewpoint*).

Тоҷикистон дорои манбаи бойи энергияи обӣ буда, нерӯгоҳҳои барқӣ - обии зиёд дорад, ки манбаи энергияи аз нигоҳи экологӣ тоза ва беҳавф мебошад.

Ин кишвар демократӣ буда, озодии эътиқоди шаҳрвандон дар он таъмин аст (this country is a democracy /and/ guarantees the citizens freedom of faith). Наваду ҳафт ҷиҳат аҳолиро мусулмонҳо ва бақия масеҳҳо ва миллатҳои дигар ташкил медиҳанд (97% of the population is muslim and the rest consists of christians, jews and others). Новобаста ба эътиқод ва дину мазҳаб ҳамаи шаҳрвандони ин кишвар бо ҳам дӯстона зиндагӣ мекунанд (despite the different/ beliefs all citizens of this city live friendly together; *новобаста ба- not depending on*).

Ин кишвар демократӣ буда, озодии эътиқоди шаҳрвандон дар он таъмин аст. Наваду ҳафт ҷиҳати аҳолиро мусулмонҳо ва бақия масеҳҳо ва миллатҳои дигар ташкил медиҳанд. Новобаста ба эътиқод ва дину мазҳаб ҳамаи шаҳрвандони ин кишвар бо ҳам дӯстона зиндагӣ мекунанд.

Тоҷикистон дорои се вилоят (Tajikistan has three provinces): Хатлон, Сугд ва Вилоти Мухтори Кӯхистони Бадахшон ва шаҳру ноҳияҳои калони саноатӣ мебошад (the province Khatlon, Sugd and the autonomous province of the mountainous area Badakshan and the city and big industrial district; *ноҳия- district/region; саноатӣ- industrial*).

Тоҷикистон дорои се вилоят: Хатлон, Сугд ва Вилоти Мухтори Кӯхистони Бадахшон ва шаҳру ноҳияҳои калони саноатӣ мебошад.

Табиати Тоҷикистон зебо ва дилфироб аст (the nature of Tajikistan is very beautiful; *дилфироб- addictive*). Тоҷикистон гарм зимистони муътадил ва баҳору тирамоҳи зебо дорад (it/ has a warm summer, a mild winter and a beautiful spring and fall). Ҳаво дар минтақаҳои Тоҷикистон

гуногун аст (the weather is different in each region of Tajikistan). Агар дар вилояти Хатлон тобистон 35- 40 дараҷа (сино панҷ- чил) гарм бошад, дар Рашту Бадахшон харорати хаво то 25 дараҷа (бисту панҷ) мерасад (when the temperature in the province Khatlon is thirty five- forty degrees, the temperature in Rasht and Badakshan reaches /only/ twenty five degrees; *харорати хаво- temperature; расидан/мерасад- to arrive*). Меваю сабзавоти Тоҷикистон ширину ботаровату хуштаъм ва аз ҷиҳати экологӣ тоза мебошад (Tajik fruits and vegetables are sweet and tasteful and considered «clean» from an ecological perspective; *ҷиҳат- respect; reason*).

Табиати Тоҷикистон зебо ва дилфиреб аст. Тобистони гарм, зимистони муътадил ва баҳору тирамоҳи зебо дорад. Хаво дар минтақаҳои Тоҷикистон гуногун аст. Агар дар вилояти Хатлон тобистон 35 - 40 дараҷа (сино панҷ- чил) гарм бошад, дар Рашту Бадахшон харорати хаво то 25 дараҷа (бисту панҷ) мерасад. Меваю сабзавоти Тоҷикистон ширину ботаровату хуштаъм ва аз ҷиҳати экологӣ тоза мебошанд.

Тоҷикистон аз сарватҳои табиӣ бой ва ғанӣ мебошад. (Truly, Tajikistan is rich and wealthy in natural resources). Дар ин кишвар конҳои сурма, симоб, ангишт, нафт, лаъл, лочвард, тилло, молибден, нукра ва филизоти дигар мавҷуданд (In this country there are deposits of antimony, mercury, coal, oil, slag quartz, gold, moly, denum, silver and other minerals). Ханӯз дар асрҳои 5 - 4 пеш аз мелод аждодони мо қалъагӣ, мис ва тилло истеҳсол мекарданд (From 5 - 4 centuries before the era our ancient they produced copper and gold). Аз онҳо асбобҳои рӯзгор месохтанд (They great household appliances with them). Дар умури зарғарӣ ва ороиши асбобҳо истифода мебуданд (Used in jewellery and decoration of tools). Маълумоти таърихнависони Юнони қадим Геродот ва Страбон инро тасдиқ менамоянд (The information of history writers from ancient Juno Geredot and

antibion approvers it). Онҳо навиштаанд, ки аҳолии Қараманзор аз мис қамонгӯлак, наъли асп, офтоба месохтанд (They wrote that the population of Qaramazor made bows, horseshoes, and suns from copper). Қамарбанду тоқи шохону лашқарқашон ва лачому рикоби аспонро низ бо тилло ороиш медоданд (The belt and armies used to decorate with gold). Ин маълумотро бостоншиносон тасдиқ менамоянд (This information is improved).

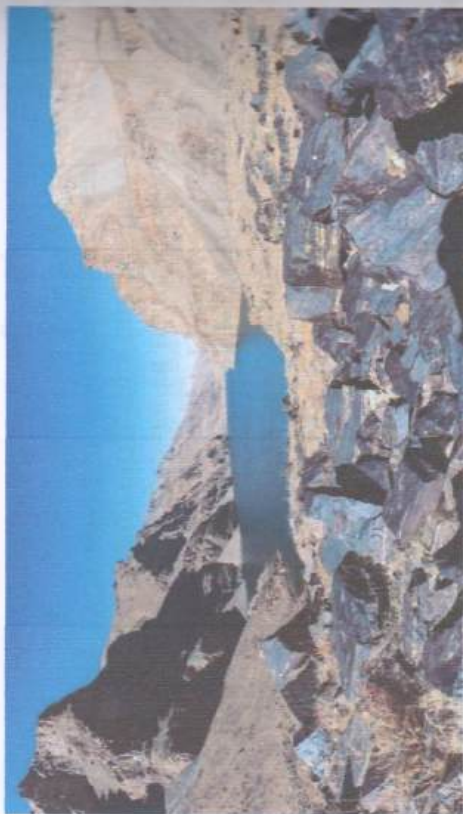
Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Ватани Шумо дар кадом минтақа ҷойгир аст? Вай бо кадом давлатҳо ҳамсарҳад аст?
2. Байраки кишвари Шумо чӣ гуна аст? Рангҳои он инро ниҳода мекунад?
3. Кишвари Шумо чанд вилоят дорад? Онҳо аз ҷиҳатҳои чӣ фарқ доранд?
4. Дар кишвари Шумо кадом миллатҳо зиндагӣ мекунад?
5. Забони давлатии кишвари Шумо кадом аст? Боз кадом забонҳо амал мекунад?

6. Дар бораи табиат ва иқлими кишваратон нақд кунед.

7. Сарватҳои табиӣ Тоҷикистонро номбар кунед.

8. Аз қалима ва ибораҳои зерин: **хушуд, кишвар, забон, аҳоли, мева, сабзавот, сарватҳои табиӣ, пойтахт, миллат** истифода намуда, ҷумла созед.

МАВЗУИ 2. МАВЗЕЪҲОИ ТАЪРИХИИ ТОҶИКИСТОН

Қалъаи Ҳисор (Gissar Castle)

Яке аз иншоотҳои таърихӣ ноҳияи Ҳисор Қалъаи Ҳисор аст, ки сайёҳону меҳмононро ба худ ҷалб мекунад (One of the historical constructions of the Gissar district is the Gissar Castle, which attracts tourists and visitors). Тибқи таҳқиқоти бостоншиносон дар қалъаи мазкур се давраи таърихӣ ошкор шуд, ки давраи аввал ба охири замони Кушониён (шимаи дуюми асри 4) марбут мебошад (According to archeologists' researches in this citadel, three periods of history have been revealed, the first of which refers to the end of Kushanid times (the second half of the 4th century).

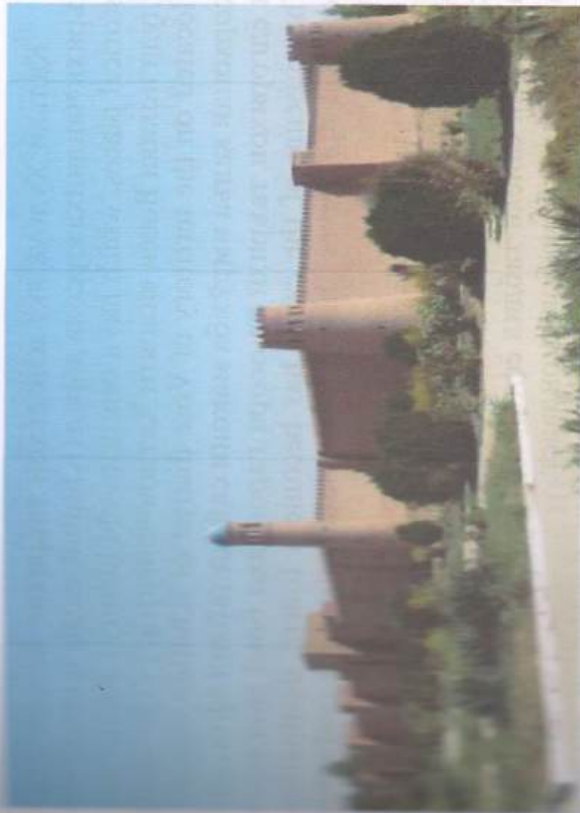
Давраи дувум ба ибтидои замони Кушониён (асри 1–3 мелодӣ), давраи сеюм аз замони Юнону Бохтар (асрҳои 1–2 то мелод) мансуб аст (The second period refers to the

beginning of Kushanid times (1-3 centuries AD), the third period - to the times of Greek- Bokhtar (3-2 centuries BC). Баъди бархам хурдани давлати кушониён ҳаёт дар қалъа то охири асрҳои миёна бархам хӯрдааст (After the collapse of the Kushan state, life in the castle disintegrated until the end of the Middle century). Танҳо асрҳои 18 – 19 баъди ба вучуд омадани бекигарии Ҳисор ба қароргоҳи бек табдил ёфт (Only in the 18th and 19th centuries, after the formation of Bekigari, Hissar became the seat of the Bek). Бостоншиносон аз ин қалъа тангаҳои шохони кушонӣ, зарфҳои ҳайкалчаҳои сафолӣ ва ғайра бозёфт кардаанд (Archaeologists from this castle have found coins of kings, ceramic vessels, sculptures and much more).

Қалъаи Ҳисор боз аз он ҷиҳат барои ҳар тоҷики ватандӯст азиз аст, ки Ёлмомияи таъсири давлати Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1924 маҳз дар майдони Регистони ин ҷо хонда шудааст (Gissar fortress is again very valuable for any patriot in the sense that the Declaration on the establishment of the state of the Republic of Tajikistan in 1924 was read exactly on the Registan Square here).

Саволҳоро хонеду ҷавобҳоятонро муҳокима намоед.

1. Оё Шумо мавзеъҳои таърихӣ доред? Онҳо чӣ ном доранд?
2. Дар бораи яке аз мавзеъҳои таърихӣ зодгоҳатон нақл кунед.
иҳд: мавзеъҳои таърихӣ, таърихи қуҳан, аҳамияти мавзеъҳо.

Қалъаи Хулбук (Khulbuk Castle)

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои як қатор ёдгориҳои таърихӣ буда, боиси ифтихор аст, ки нишонае аз таъриқи фарҳанги қуҳан то имрӯз ҳифз шудаанд (The Republic of Tajikistan has a number of unique historical monuments and it is a source of pride that an icon of ancient history and culture has survived to this day).

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои як қатор ёдгориҳои таърихӣ буда, боиси ифтихор аст, ки нишонае аз таъриқи фарҳанги қуҳан то имрӯз ҳифз шудаанд.

Тоҷикистони бихиштосо бо мавзеъҳои таърихӣ худ аз набили Қалъаи Ҳисор, Қалъаи Хулбук, Саразм фахр мекунад (Tajikistan is proud of its historical sites such as the Hissar belt, Khulbuk Castle, Sarazm).

Тоҷикистони бихиштосо бо мавзеъҳои таърихӣ худ аз набили Қалъаи Ҳисор, Қалъаи Хулбук, Саразм фахр мекунад.

Қалъаи Хулбук яке мавзеъҳои таърихӣ мебошад, ки таърихи чандинҳазорсола дорад (Khulbuk castle is one of the historical places, which has a centuries-old history). Қалъа дар ҳудуди ноҳияи Восеи вилояти Хатлон ҷойгир аст (The castle is located on the territory of Vose district of Khatlon region). Осорхонаи қалъа имрӯз ба макони сайёҳӣ табдил ёфта, дар он ёдгориҳои таърихӣ ва осори гаронбаҳо боқӣ мондааст (The museum of the castle has become a tourist destination today, it preserves historical monuments and valuable artifacts).

Қалъаи Хулбук яке мавзеъҳои таърихӣ мебошад, ки таърихи чандинҳазорсола дорад. Қалъа дар ҳудуди ноҳияи Восеи вилояти Хатлон ҷойгир аст. Осорхонаи қалъа имрӯз ба макони сайёҳӣ табдил ёфта, дар он ёдгориҳои таърихӣ ва осори гаронбаҳо боқӣ мондааст.

Дар осорхонаи Хулбук тамоми бозёфтҳои нодири қадимӣ, аз ҷумла, асбобҳои рӯзгор, зарфҳои шишагиву сафолӣ, ороишоти занона, кӯзаҳои сафолӣ бо биринҷӣ, маҳсулоти охангарӣ, косибиву заргарӣ, тангаҳои китобҳои таърихӣ ва ғайра нигоҳ дошта мешаванд (The Khulbuk Museum houses all rare ancient artifacts, including household appliances, glass and ceramic utensils, women's jewelry, ceramic and bronze pots, wrought iron products, handicrafts and jewelry, coins, historical books and much more).

Дар осорхонаи Хулбук тамоми бозёфтҳои нодири қадимӣ, аз ҷумла, асбобҳои рӯзгор, зарфҳои шишагиву сафолӣ, ороишоти занона, кӯзаҳои сафолӣ бо биринҷӣ, маҳсулоти охангарӣ, косибиву заргарӣ, тангаҳои китобҳои таърихӣ ва ғайра нигоҳ дошта мешаванд.

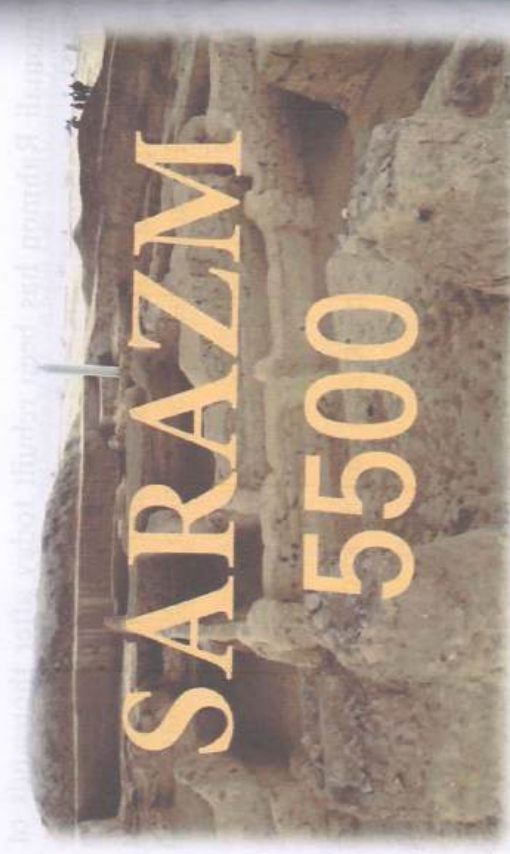
Қалъаи Хулбук бо шарофати Истиклолияти давлатӣ ва дастгириҳои Пешвои муаззами миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон баъди ҳазорсолаҳо имрӯз аз нав бунёд гардидааст (Khulbuk fortress thanks to the state independence and support of the famous leader of the nation, the respected

Emomali Rahmon has been rebuilt today after thousands of years).

Қалъаи Хулбук бо шарофати Истиклолияти давлатӣ ва дастгириҳои Пешвои муаззами миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон баъди ҳазорсолаҳо имрӯз аз нав бунёд гардидааст.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима намоед.

1. Қалъаи Хулбук дар кадом қисмати Тоҷикистон ҷойгир аст?
2. Оё Шумо микдори тахминии ин гуна ёдгориҳои таърихӣ Ватани худро гуфта метавонед?
3. Мехмонони хориҷӣ ин мавзеъхоро тамошо мекунанд?
4. Фикру ақидаи Шумо оид ба ин мавзеои таърихӣ.
5. Аз калимаҳои зерин истифода бурда, матни хурдиро тартиб диҳед; **ҷойгир шудан, бозёфтҳои таърихӣ, мехмонони хориҷӣ, ороишоти занона, кӯзаҳои сангӣ.**

SARAZM

5500

Саразм (Sarazm)

Яке аз ёдгориҳои беҳамтои кишварамон Тоҷикистон Саразм мебошад, ки дар байроҳаҳои таърихи куҳанро таҷассум карда, зери ҳок қиссаҳои рангину хуниро то замони мо нигоҳ дошта, шухрати ҷаҳонӣ касб намудааст (One of the unique monuments of our country of Tajikistan is Sarazm, which in its destructions broke the history of Quan, preserved under the ground colorful and bloody areas until our time and gained world fame).

Ҳафриёти (кофтабарорӣ) Саразм тирамоҳи соли 1976 оғоз ёфт (The excavation mission began in the fall of 1976). Нишонаҳои асосии сафолпораю қабатҳои замин водор карданд, ки майдони ёдгори қариб 100 гектарро дар бар мегирад (The main traces of pottery and earth covering resulted in a monument area of almost 100 hectares). Саразм яке аз ёдгориҳои қадимтарини давраи энеолит ва аввали асри биринҷӣ дар Осиёи Миёна мебошад (Sarazm is one of the oldest monuments of the Eneolithic and early Bronze Age in Central Asia). Номгузори Саразм аз калимаи тоҷикии

«сари замин» ба вучуд омадааст (The name Sarazm comes from the Tajik word "head of the earth"). Саразм дар соҳили ҷанин яке аз дарёҳои бузурги Осиёи Миёна - Зарафшон, дар баландии 910 м. аз сатҳи баҳр, 15 км аз шаҳри Панҷакент ва 45 км дуртар аз шаҳри Самарқанд ҷойгир аст (Sarazm is located on the left bank of one of the great rivers of Central Asia - Zarafshan, at an altitude of 910 meters above sea level, 15 km from the city of Penjikent and 45 km from the city of Samarkand).

Яке аз ёдгориҳои беҳамтои кишварамон Тоҷикистон Саразм мебошад, ки дар байроҳаҳои таърихи куҳанро таҷассум карда, зери ҳок қиссаҳои рангину хуниро то замони мо нигоҳ дошта, шухрати ҷаҳонӣ касб намудааст.

Ҳафриёти (кофтабарорӣ) Саразм тирамоҳи соли 1976 оғоз ёфт. Нишонаҳои асосии сафолпораю қабатҳои замин водор карданд, ки майдони ёдгори қариб 100 гектарро дар бар мегирад. Саразм яке аз ёдгориҳои қадимтарини давраи энеолит ва аввали асри биринҷӣ дар Осиёи Миёна мебошад. Номгузори Саразм аз калимаи тоҷикии «сари замин» ба вучуд омадааст. Саразм дар соҳили ҷанин яке аз дарёҳои бузурги Осиёи Миёна - Зарафшон, дар баландии 910 м. аз сатҳи баҳр, 15 км аз шаҳри Панҷакент ва 45 км дуртар аз шаҳри Самарқанд ҷойгир аст.

Ба ақидаи барҷастатарин донандаи забони сугдӣ В. А. Литвинский Саразм маънои "Сари замин"- ро дорад (According to the most prominent connoisseur of the Sogdian language V.A. Litvinsky Sarazm means "the head of the earth"). Ин шаҳрак дар худ робитаҳои гуногуни фарҳангӣ ва муносибатҳои мардуми тоҷикро таҷассум карда, ёдгории беназир ҳисобида шудааст (This city itself epitomizes the various cultural ties and relations of the Tajik people and is considered a unique monument).

Ба ақидаи барҷастатарин донандаи забони сугдӣ В. А. Литвинский Саразм маънои "Сари замин"- ро дорад. Ин

шаҳрак дар худ робитаҳои гуногуни фарҳангӣ ва муносибатҳои мардуми тоҷикро таҷассум карда, ёдгории беназир ҳисобида шудааст.

Саволхоро хонед ва ҷавобҳоягонтро муҳокима намоед.

1. Саразм ёдгории таърихии кадом давр аст?
2. Он дар кучо ҷойгир аст?
3. Аз ин мавзӯ кадом бозёфтҳои қадима ёфт шудаанд?
4. Оё ба фикри Шумо таърихи ин қабил мавзӯҳо бо таърихи ҳар як миллат робита дорад?
5. Аз қалмаҳо ва ибораҳои зерин истифода бурда, ҷумла нависед: **бозёфтҳои таърихӣ, осорхона, ҷойгиршавӣ, робита, ҳафриёт (кофтабарорӣ).**

Асрори кӯли Сарез
(From the secret of Sarez river)

Нақл мекунанд, ки дар аввали асри бист дар ҳаритаи ҷуғрофии Тоҷикистон нишонаи кӯле бо номи Сарез вучуд надошт (They tell, in the beginning of XX century in the geographical map of Tajikistan, a lake sign by name Sares didn't exist). Ин кӯл дар кӯҳҳои Помир бо қувваю муъҷизаи табиат ба вучуд омадааст (This lake in Pamirs mountains was created by the power of nature's miracle).

Нақл мекунанд, ки дар аввали асри бист дар ҳаритаи ҷуғрофии Тоҷикистон нишонаи кӯле бо номи Сарез вучуд надошт. Ин кӯл дар кӯҳҳои Помир бо қувваю муъҷизаи табиат ба вучуд омадааст.

Шабе аз шабҳои хунуки торики моҳи феврари соли 1911 буд (It was a dark cold night of February 1911). Зилзилаи сахт кӯҳҳои Помирро ба ларза овард (The hard earthquake shook Pamirs mountains). Замин ҳамагӣ се бор тақон хӯрд (Totally the land quaked three times and the power of quake was awful). Аммо қудрати он тақонҳо дахшатовар буд. Ба зилзила на танҳо хонаҳо, ки девору бомҳоишон мефтиданд, ҳатто кӯҳҳои азим тоб оварда нагавонистанд (However the quake destroyed not only houses, doors and roofs

was falling even the large mountains couldn't stand the quake).

Шабе аз шабҳои хуноки торикӣ моҳи февралӣ соли 1911 буд. Зилзилаи сахт кӯҳҳои Помирро ба ларза овард. Замин ҳамагӣ се бор тақон хӯрд. Аммо кудрати он тақонҳо дахшатовар буд. Ба зилзила на танҳо хонаҳо, ки девору бомҳоишон меафтиданд, ҳатто кӯҳҳои азим тоб оварда натавонистанд. Ба зилзила на танҳо хонаҳо, ки девору бомҳоишон меафтиданд, ҳатто кӯҳҳои азим тоб оварда натавонистанд.

Дар наздикии деҳаи Усой аз теппаи рост ба қаъри водӣ бо гулдурроси гӯшкаркунандае сангу хоки бехисоб киштзор, боғу роғ ва тамоми деҳаро, ки панҷох нафар аҳоли дошт, пахш кард (Near the Usoy village from the right to the bottom of the valley with amazing flowers, counters stones and soil, fields, garnens and meadows had fifty people broad casted). Аз аҳолии деҳа танҳо ду нафар – пирамард ва наберааш, ки ба деҳаи ҳамсоя ба меҳмонӣ рафта буданд, зинда монданд (From population of the village only two people- an old man and his grandson which went to another village for hospitality stayed alive).

Дар наздикии деҳаи Усой аз теппаи рост ба қаъри водӣ бо гулдурроси гӯшкаркунандае сангу хоки бехисоб киштзор, боғу роғ ва тамоми деҳаро, ки панҷох нафар аҳоли дошт, пахш кард. Аз аҳолии деҳа танҳо ду нафар – пирамард ва наберааш, ки ба деҳаи ҳамсоя ба меҳмонӣ рафта буданд, зинда монданд.

Ҳаҷми умумии сангу хоки чамъшуда қариб ба ду километри квадратӣ баробар буд (The amount of gathered stones and soil nearly was equal to two square kilometer). Ин сангу хок пеши дарёи Мурғобро гирифта, сарбанди табиӣ баландиаш нимкилометрро ба вучуд овард (These stone and soil got the front space of Murgob river, the high of natural dum created half kilometres). Ин сарбанд ба хотири ҳалокшудагон Усой ном гирифт (This dum was called Usoy for the memory of dead people). Охишта-охишта дарёи пешбасти Мурғоб обанбори бавучудомадаро пур карда,

ниҳ аз ним сол он деҳаи калони Саредро дар зери об монд (slowly the solid Murgobriver completed the created reservoir, then after two years a big Sares village remained under water). Ҳамин тавр, дар Помири баландкӯх кӯли нави Сареэ пайдо шуд (However, at high Pamir appeared a new lake by name Sarez).

Ҳаҷми умумии сангу хоки чамъшуда қариб ба ду километри квадратӣ баробар буд. Ин сангу хок пеши дарёи Мурғобро гирифта, сарбанди табиӣ баландиаш нимкилометрро ба вучуд овард. Ин сарбанд ба хотири ҳалокшудагон Усой ном гирифт. Охишта-охишта дарёи пешбасти Мурғоб обанбори бавучудомадаро пур карда, ниҳ аз ним сол он деҳаи калони Саредро дар зери об монд. Ҳамин тавр, дар Помири баландкӯх кӯли нави Сареэ пайдо шуд.

Кӯли Сареэ баъд аз ду соли пайдошавии худ, яъне соли 1913 мавриди таҳқиқи олимони қарор гирифта, то имрӯз омузиши он идома дорад (Sarezlake after two years of iton appearing at 1913 became the subject of research by scientists till now the researches is continuing).

Кӯли Сареэ баъд аз ду соли пайдошавии худ, яъне соли 1913 мавриди таҳқиқи олимони қарор гирифта, то имрӯз омузиши он идома дорад.

Саволхоро хонед ва ҷавобхоягонро муҳокима намоед.

1. Таърихи пайдоиши Кӯли Сарезро накл кунед.
2. Он дар натиҷаи кадом офати табиӣ ба вучуд омадааст?
3. Оё дар кишвари шумо чунин кӯлҳо зиёданд? Дар бораи яке аз онҳо накл кунед.
4. Сабаби таҳқиқи ин кӯл дар чист?
5. Бо каллимаҳои **кӯл, зилзила, деҳа, аҳоли, Помир** ҷумла нависед.

МАВЗУИ 3. ПОЙТАХТИ ДУШАНБЕ (THE CAPITAL DUSHANBE)

Душанбе пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон (Dushanbe, the capital of the Republic of Tajikistan), маркази илму маърифат ва касбомӯзӣ аст (is the centre of science, culture and professional training). Душанбе шаҳри ҷавон аст (Dushanbe is a young city), аммо таърихи қадима дорад (but it has an ancient history). Пойтахти давлати навбунёди Тоҷикистон эълон шуданаш бесабаб нест, зеро (before it became the capital of the new country Tajikistan) дар ин шаҳр рӯзҳои Душанбе бозори калон барпо мешуд (a big market was held in this city on Mondays; *барпо мешуд- was set up*). Абаски Душанбе дар шоҳроҳи Роҳи Абрешим қарор дошт, (because Dushanbe was situated on the Silk Road; *шоҳроҳи-oute, роҳи-oad; абрешим-silk*) бинобар ин, дар бозори шаҳр савдогарони давлатҳои Чину Ҳинд, Арабу Русро дидан мумкин буд (it was possible to see Chinese, Indian, Arabian and Russian businessmen in the city market; *бинобар ин-therefore; савдогар - businessman*). Савдогарон ба ин бозор масолеҳи гуногун оварда, (businessmen who brought different goods to this market) аз ин ҷо масолеҳи саноатӣ, ҷағрафӣ, матоъҳои адрасу шохӣ, ширинӣ мебурданд (carried in their turn jewellery, atlas - textures made of silk and sweets away from it; *матоъҳои адрас- textures with the colourful national atlas-design; шохӣ- silk*).

Душанбе пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон, маркази илму маърифат ва касбомӯзӣ аст. Душанбе шаҳри ҷавон аст, аммо таърихи қадима дорад. Пойтахти давлати навбунёди Тоҷикистон эълон шуданаш бесабаб нест, зеро дар ин шаҳр рӯзҳои Душанбе бозори калон барпо мешуд. Абаски Душанбе дар шоҳроҳи Роҳи Абрешим қарор дошт, бинобар ин, дар бозори шаҳр савдогарони давлатҳои Чину Ҳинд, Арабу Русро дидан мумкин буд. Савдогарон ба ин бозор масолеҳи гуногун оварда, аз ин ҷо масолеҳи

саноатӣ, заргарӣ, матоъҳои адрау шохӣ, ширинӣ мебурданд.

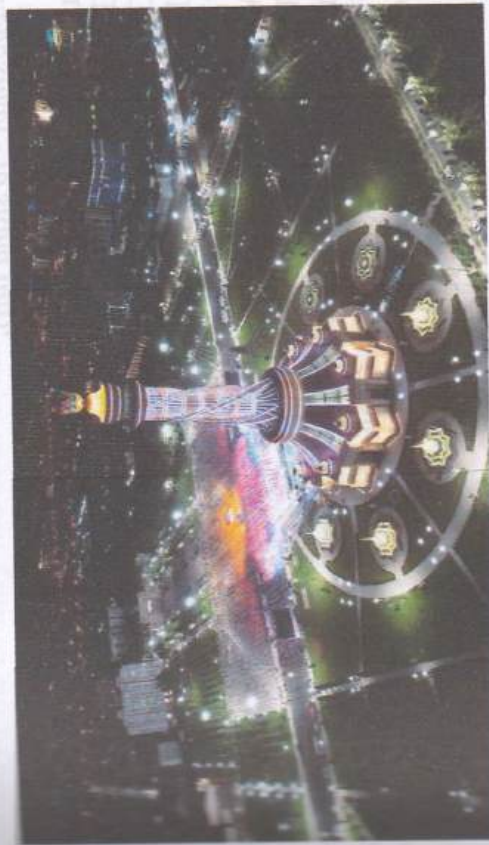
Аз соли 1924 Душанбе пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст (Dushanbe is the capital of the Republic of Tajikistan since 1924). Душанбе шаҳри ҷавон, сабз ва зебо аст (Dushanbe is a young, green and beautiful city). Агар шумо ба воситаи ҳавопаймо ба Душанбе оед, (when you come to Dushanbe by plane; *bavosita- through, via*) аз хиёбони Айни гузашта, ба хиёбони Рӯдакӣ мерасед (after crossing the avenue Ayni you will arrive in avenue Rudaki). Хиёбони Рӯдакӣ яке аз хиёбонҳои васеъ ва зебои шаҳри Душанбе ба шумор меравад (avenue Rudaki is reckoned to be one of the widest and most beautiful avenues of the city Dushanbe; *ба шумор рафтан- to be reckoned*). Хиёбонро мучассамаи боҳашамати Исмоили Сомонӣ (the majestic statue of Ismaili Somoni), Китобхонаи миллий (the cinema Jomiy, the national library), Боғи устод Рӯдакӣ, Боғи устод Айни, Боғи Ирам (Rudaki park, Ayni Park Iram Park; *бог- garden*), биноҳои Маҷлиси миллий, Қасри Президент ва Академияи илмҳои Тоҷикистон (the national Parliament, the presidential palace and the Tajik Academy of Science) зеб додаанд (хиёбонро... зеб додаанд- ... have given the avenue beauty; *зеб додан- give beauty*).

Аз соли 1924 Душанбе - пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст. Душанбе шаҳри ҷавон, сабз ва зебо аст. Агар шумо ба воситаи ҳавопаймо ба Душанбе оед, аз хиёбони Айни гузашта, ба хиёбони Рӯдакӣ мерасед. Хиёбони Рӯдакӣ яке аз хиёбонҳои васеъ ва зебои шаҳри Душанбе ба шумор меравад. Хиёбонро мучассамаи боҳашамати Исмоили Сомонӣ, Китобхонаи миллий, Боғи устод Рӯдакӣ, Боғи устод Айни, Боғи Ирам, Боғи ботаникӣ, биноҳои Маҷлиси миллий, Қасри Президент ва Академияи илмҳои Тоҷикистон зеб додаанд.

Дар ду тарафи хиёбони Рӯдакӣ (on both side sof the avenue Rudaki: «on two sides...») биноҳои меҳмонхонаҳои

«Душанбе», «Серена», «Сомонӣ», «Вахш», «Авесто», «Тоҷикистон» (the hotel buildings: «Dushanbe», «Serena», «Somonii», «Waksh», «Awesto» and «Tajikistan»), Марказҳои савдо ва вазоратҳои Ҳукумати шаҳр (business centres and the ministry of city government) комат афрохтаанд (a restaurant). Биноҳои мактабҳои олии ҷумҳурӣ (building sof the republic shighe redcation), муассисаҳои илмӣю фарҳангӣ (scientific and cultural agencies) ва хизматӣю маънавӣ (and social services) асосан дар ду канори хиёбони Рӯдакӣ ҷойгиранд (are basically situated on both side sof the avenue Rudaki; *ҷойгиранд- take the iрlace*).

Дар ду тарафи хиёбони Рӯдакӣ биноҳои меҳмонхонаҳои «Душанбе», «Серена», «Сомонӣ», «Вахш», «Авесто», «Тоҷикистон» Марказҳои савдо ва вазоратҳои Ҳукумати шаҳр комат афрохтаанд. Биноҳои мактабҳои олии ҷумҳурӣ, муассисаҳои илмӣю фарҳангӣ ва хизматӣю маънавӣ дар ду канори хиёбони Рӯдакӣ ҷойгиранд.

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни,

Донишгоҳи тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино, Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шотемур (the Tajik National University, the Tajik Pedagogical University named after Sadridin Ayni, the Tajik Medical University named after Abduali ibn Sino, the Tajik Agrarian University named after Shirinsho Shotemur), Вазорати фарҳанг, Кинотеатри Ватан, Театри опера ва балети ба номи Садриддин Айнӣ, (the ministry of Culture, cinema «Watan», opera theatre and ballet named after Sadridin Ayni), Театри драмавии ба номи Абулқосим Лоҳутӣ, Чойхонаи «Рохат», мағозаҳо ва тарабхонаҳои зиёде аз ҷумлаи онҳоянд (the drama theatre named after Abdulkosim Lohuti, tea house! Rohat, many shops and restaurants are some examples; аз ҷумла- for example). Дар назди Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ҳайкали Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ қад афрохтааст (next to the Tajik Agrarian University is the statue of Abuabdulohi Rudaki; қад афрохтан - to stand tall).

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ, Донишгоҳи тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино, Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шотемур, Вазорати фарҳанг, Кинотеатри «Ватан», Театри опера ва балети ба номи Садриддин Айнӣ, Театри драмавии ба номи Абулқосим Лоҳутӣ, Чойхонаи «Рохат», мағозаҳо ва тарабхонаҳои зиёде аз ҷумлаи онҳоянд. Дар назди Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ҳайкали Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ қад афрохтааст.

¹A tea house is a local restaurant where they serve various national dishes. Drinking tea is expected at all Tajik meals, so that is why they are called tea houses.

Дар майдони Исмоили Сомонӣ муҷассамаи асосгузори давлати тоҷикон, Исмоили Сомонӣ қомат афрохтааст, ки ба хусни шаҳр хусн зам мекунад (at the Ismaili Somoni square is a statue of the founder of the Tajik nation; Ismaili Somoni, which adds to the city's beauty; хусн- beauty; зам kardan- to add). Дар хиёбони Исмоили Сомонӣ Боғи хайвонот, Кохи Наврӯз, Кохи Борбад, Беморхонаи марказӣ, сафоратхонаҳо қомат афрохтаанд (at the avenue Ismaili Somoni are a zoo, a national tea house, the concert hall Borbad, the national medical Centre and embassies; қомат aфрохтан- to stand tall). Донишгоҳи давлатии забонҳои Тоҷикистон низ дар наздикии ҳамин хиёбон воқеъ аст (the Tajik National Institute of languages is also close to this avenue). Душанберо шаҳри сулҳ, дӯстӣ ва ҷавонӣ меноманд (Dushanbe is called the city of peace, friendship and youth; номидан- to call, to name), зеро ҷавонии аксари зийёи кишвар дар ҳамин шаҳр гузаштааст (for almost every young person of the country has been in this city; гузаштан- to pass, to cross). Душанбе шаҳри зебо, сабз ва ором аст (Dushanbe is a beautiful, green and peaceful city).

Дар майдони Исмоили Сомонӣ муҷассамаи асосгузори давлати тоҷикон Исмоили Сомонӣ қомат афрохтааст, ки ба хусни шаҳр хусн зам мекунад. Дар хиёбони Исмоили Сомонӣ Боғи хайвонот, Кохи Наврӯз, Кохи Борбад, Беморхонаи марказӣ, сафоратхонаҳо қомат афрохтаанд. Донишгоҳи давлатии забонҳои Тоҷикистон низ дар наздикии ҳамин хиёбон воқеъ аст. Душанберо шаҳри сулҳ, дӯстӣ ва ҷавонӣ меноманд, зеро ҷавонии аксари зийёи кишвар дар ҳамин шаҳр гузаштааст. Душанбе шаҳри зебо, сабз ва ором аст.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Дар бораи таърихи пойтахти кишваратон нақл кунед.

2. Дар пойтахти кишватон кадом ҷойҳои машҳур хаст?
3. Хиебонҳои пойтахти кишвари Шумо чӣ гуна аст?
4. Кадом ҷойҳои пойтахтатон бештар ба Шумо маъқул аст, барои чӣ?
5. Оё дар пойтахти кишвари Шумо ҳайкалҳо зиёданд? Дар бораи онҳо нақл кунед.
6. Аз калимаҳои зерин истифода карда, ҷумла созад: **пойтахт, биноҳои мухташам, маркази савдо, бозор, донишгоҳҳо, хиебон, нақлиёт, фурудгоҳ, истилоҳи роҳи оҳан.**

МАШҶУН 4. БОҒЧАИ БАҶАҶОН (KINDERGARTEN)

Дар Тоҷикистон бештари бачаҳои шаҳру ноҳияҳо ба боғчаи бачагон мераванд (in Tajikistan most of the children of the city and districts go to kindergarten). Субҳгоҳон кӯдакон ҳамроҳи падар ё модар, ё бобою бибӣ ба боғча

мераванд (in the mornings children with their father, mother, grandfather or grandmother go to kindergarten). Дар тамоми шаҳрҳо, ноҳияҳо, маҳаллаҳо боғчаи бачагон мавҷуд аст (in all cities, districts and neighbourhoods are kindergartens; *мавҷуд- existence*).

Дар Тоҷикистон аксари бачаҳои шаҳру ноҳияҳо ба боғчаи бачагон мераванд. Субҳгоҳон кӯдакон ҳамроҳи падар ё модар, ё бобою биби ба боғча мераванд. Дар тамоми шаҳру ноҳияҳо, маҳаллаҳо боғчаи бачагон мавҷуд аст.

Мо дар деха зиндагӣ мекардем, меғӯяд Мавзуна (we lived in a village, says Mavzuna). Азбаски модарам коргар буд (since my mother had a job: «my mother was a worker»), бинобар ин, ману додарону хохарам ба боғча рафтаем (the before me and my younger brother and sister went to kindergarten). Боғчаи мо дар болои деха қарор дошт (our kindergarten was situated in the upper part of the village; *дар болои деха- in the upper village*). Он аз бинои дуошӯна, айвончаҳои тобистонаи ҷубини зебо, хавзи хурди шиноварӣ ва боғча барои бозихои варзишӣ иборат буд (it consisted of two floors building, beautiful wooden gazeboes, a little swimming pool and a garden for sports activities; *бисетка- gazeboe (russianword)*).

Мо дар деха зиндагӣ мекардем, меғӯяд Мавзуна. Азбаски модарам коргар буд, бинобар ин, ману додарону хохарам ба боғча рафтаем. Боғчаи мо дар болои деха қарор дошт. Он аз бинои дуошӯна, айвончаҳои тобистонаи ҷубини зебо, хавзи хурди шиноварӣ ва боғча барои бозихои варзишӣ иборат буд.

Мураббии мо, Хадича Аҳмедовна, зани бисёр меҳрубон ва доно буд (our teacher, Khadeetsha Akhmedovna, was a very friendly and wise lady). Ман то ба мактаб рафтан, аллакай хонда, навишта метавонистам (I could already read and write before I went to school). Расмкаширо дар боғча омӯхтам, ки дар рӯзгори

минбаъдаам ба ман кумак кард (I learned to draw pictures in kindergarten which helped me in my future life; *минбаъда- further (adv); кӯмак- kardan- to help*). Пас аз хатми мактаби миёна ман ба Донишгоҳи тиббӣ дохил шудам (after my graduation from secondary school, I entered the Medical University; *хатм- graduation*). Ҳангоми таҳсил дар ин донишгоҳ барои дарси анатомия ба ман кашидани расм лозим буд (during my study at this university, I needed to draw for my anatomy class) ва ман бе мушкилӣ расмхоро барои худам ва дӯстонам мекашидам (and without difficulty I drew pictures for myself and my friends).

Мураббии мо Хадича Аҳмедовна зани бисёр меҳрубон ва доно буд. Ман то ба мактаб рафтан, аллакай хонда, навишта метавонистам. Расмкаширо дар боғча омӯхтам, ки дар рӯзгори минбаъдаам ба ман кумак кард. Пас аз хатми мактаби миёна ман ба Донишгоҳи тиббӣ дохил шудам. Ҳангоми таҳсил дар ин донишгоҳ барои дарси анатомия кашидани расм лозим буд ва ман бе мушкилӣ расмхоро барои худам ва дӯстонам мекашидам.

Дар боғча ба мо бо забони тоҷикию русӣ шеърӯ сурудҳои зиёд ёд медоданд (in kindergarten they taught us many poems and songs in Tajik and Russian language; *ёд додан- to teach; шеър- poem; суруд- song*). Дар боғча тамоми ҷашнҳои миллӣ ва давлатӣ ид карда мешуданд (in kindergarten are all national and State holidays celebrated). Ба ман бештар Соли нав маъкул буд, зеро мо дар атрофи арча шеърӯ суруд меҳондем (I liked New Years' holiday the best, because we said poems and sang songs around the tree; *маъкул- pleasant, likeable; Соли нав- New Year*), мераксидем ва фикр мекардем, ки Бобои барфӣ ва Барфак дар ҳақиқат аз кӯҳ омадаанд (danced and really believed that Father Frost and Barfak² had come from the mountains; *Барфак- the*

² Father Frost is a Santa Claus like grandfather with a little girl Barfak who play an important role in the Russian New Year's celebration

granddaughter of Father Frost). Бобои барфӣ ба мо тухфаҳои солинавӣ тақдим менамуд (Father Frost presented us with New Years'- gifts).

Дар боғча ба мо бо забони тоҷикию русӣ шеърӯ суруд ёд меоданд ва тамоми ҷашнҳои миллӣ ва давлатӣ ид карда мешуданд. Ба ман бештар Соли нав маъқул буд, зеро мо дар атрофи арча шеърӯ суруд меҳондем, мераксидем ва гумон мекардем, ки Бобои барфӣ ва Барфак дар ҳақиқат, аз кӯҳ омадаанд. Бобои барфӣ ба мо тухфаҳои солинавӣ тақдим менамуд.

Ҳоло ман духтураму се кӯдак дорам (now I am a doctor and have three children). Ду духтарам Анисаю Муниса ба боғча рафтаанду ҳоло мактабхон шудаанд (my two daughters, Anisa and Munisa, went to kindergarten and have now become schoolchildren). Писарам, Назришох ҳам ба боғча меравад (my son Nazrishoh also goes to kindergarten). Рӯзҳои аввал бештари кӯдакон одатан ба боғча рафта намехоҳанд ва ҳатто ғиря ҳам мекунанд (usually the first days most children don't want to go to kindergarten and even cry and) омадани падару модарашонро бесаброна интизор мешаванд (they impatiently wait for their fathers and mothers to come). Муддате нагузашта онҳо одат мекунанд, дӯстони нав пайдо мекунанд (it doesn't take much time before they get used to it and find new friends; *odat kardan - to get used*). Дар боғча онҳо шеърӯ сурудӣ зиёд аз худ мекунанд (in kindergarten they learn a lot of poems and songs by heart; *az худ kardan - to learn by heart*), хондану навиштанро ёд мегиранд, аз пластини (ҳамираи хушкнашаванда) хар гуна ашёҳо месозанд (they learn to read and to write and create various things of play dough), ки он барои инкишофи қобилияти зеҳнии онҳо кумак мекунад (which helps for their intellectual development; *инкишоф - development*; *қобилият - gift, talent*; *зеҳн - intellectual*). Фикр мекунам, ки боғчаи бачагон барои ташаккули минбаъдаи кӯдак нақши калон дорад (I think that kindergarten has a great influence on the

further intellectual development of a child; *tashakkul - intellectual development*; *minbaъda - further*; *naқsh - influence*).

Ҳоло ман духтураму се кӯдак дорам. Ду духтарам, Анисаю Муниса, ба боғча рафтаанду ҳоло мактабхон шудаанд. Писарам, Назришох ҳам ба боғча меравад. Рӯзҳои аввал бештари кӯдакон ба боғча рафта намехоҳанду ҳатто ғиря ҳам мекунанд, омадани падару модарашонро бесаброна интизор мешаванд. Муддате нагузашта, онҳо одат мекунанд, дӯстони нав пайдо мекунанд. Дар боғча онҳо шеърӯ сурудӣ зиёд аз худ мекунанд, хондану навиштанро ёд мегиранд, аз пластини (ҳамираи хушкнашаванда) хар гуна ашёҳо месозанд, ки ин барои инкишофи қобилияти зеҳнии онҳо кумак мекунад. Фикр мекунам, ки боғчаи бачагон барои ташаккули минбаъдаи кӯдак нақши калон дорад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Дар кишваратон боғчаи бачагона амал мекунад? Кӯдакон ба боғчаи бачагон мераванд, ё барои нигоҳбонии онҳо ҷойҳои дигар мавҷуданд?
2. Дар кишвари Шумо боғчаи бачагон чӣ гуна аст?
3. Як рӯзи кӯдаконро дар боғчаи бачагон нақл кунед.
4. Шумо ба боғча рафтаед? Агар тавонед, хотираатонро нақл кунед.
5. Кадом ҷашнхоро дар боғчаи бачагонаи Шумо кайд мекунанд? нақл кунед.
6. Аз калимаҳои зерин истифода намулда, ҷумла созед:
боғчаи бачагон, мураббӣ, ҷашнхӯ, ҷашнхӯ, бозихо, шеърӯ суруд.

МАВЗУИ 5. МАКТАБҲОИ ТОҶИКӢ (TALIKS SCHOOLS)

Аз замонҳои қадим мардуми тоҷик ба мактаб ва ба таҳсил фаро гирифтани фарзандонашон тавачҷуҳи зиёд доштанд (from old times the Tajik people place high value on education for their children; *таҳсил- education; фаро гирифтани- sending and taking; тавачҷуҳи зиёд doistman- having a lot of attention for*). Ҳамеша кӯшиш менамуданд, ки фарзандонашон дониш омӯзанд (they were always striving that their children acquired knowledge; *кӯшиш намудан- to strive*). Ҳанӯз дар замони Зардушт тавачҷуҳ ба таълими фарзанд аҳамияти аввалиндарача дошт (since the time of Zoroastrianism the education of children has had first priority; *Zardusht- Zoroastrian; таълими фарзанд; аввалиндарача- priority*). Минбаъд низ ин анъана идома ёфт (also later this tradition continued; *идома ёфтани- to continue*). Бузургони миллати мо мисли: Рӯдакию Фирдавсӣ, Ибни Сино, Носири Хусрав, Садриддин Айнию Мирзо Турсунзода (the great people of our nation like: Rudaki, Firdavsi, Ibn Sino, Nosiri Khusrav, Sadridin Aini and Mirzo Tursunzoda) илму донишро васф намуда, таъкид мекарданд, ки бехтарин кор дар зиндагӣ омӯзиш аст (elevated science and knowledge and emphasized, that the best work in life is to study; *илму дониш- science and study; васф намудан- to lift up; таъкид кардан- to underline, to stress*).

Аз замонҳои қадим мардуми тоҷик ба мактаб ва ба таҳсил фаро гирифтани фарзандонашон тавачҷуҳи зиёд доштанд. Ҳамеша кӯшиш менамуданд, ки фарзандонашон дониш омӯзанд. Ҳанӯз дар замони Зардушт тавачҷуҳ ба таълими фарзанд аҳамияти аввалиндарача дошт. Минбаъд низ ин анъана идома ёфт. Бузургони миллати мо мисли Рӯдакию Фирдавсӣ, Ибни Сино, Носири Хусрав, Садриддин Айнию Мирзо Турсунзода илму донишро васф

намуда, таъкид мекарданд, ки бехтарин кор дар зиндагӣ омӯзиш аст.

Пеш аз Инкилоби Октябр дар қаламрави Осиёи Миёна мадрасаҳои гуногун фаъолият доштанд (before the October revolution there were various religious schools³ in Central Asia *қаламрав- territoria; мадраса- madrassa фаъолият доштанд- to exist*), ки мардум фарзандонашонро ба таҳсил мефиристоданд (where the people sent their children to study). Пас аз ғалабаи Инкилоби Октябр (1917) (after the victory of the October revolution, *ғалаба- victory*) ва дигар шудани соҳти ҷамъиятӣ дар ҳудуди Осиёи Миёна (and the change of the societies within the territory of Central Asia; *ҷамъиятӣ- societal*) давлатҳои миллий таъкил шуданд (independent/ nations were organised). Дар тамоми ин давлатҳо мактабҳои усули нав кушода шуданд (in all of these countries a new type of schools were opened; *мактабҳои усули нав- new type of schools*), ки дар онҳо писарону духтарон ба таҳсил фаро гирифта мешуданд (where boys and girls were sent to study). Бо соҳибистиклолии Тоҷикистон пайваста (connected with the independence of Tajikistan; *пайваста- connected*) мактабҳои замонавии дорой шароити хуби таҳсил, толорҳои варзишӣ сохта мешаванд (is that well equipped schools with good study conditions and sports complexes were built; *шароит- conditions; толорҳои варзишӣ- sportsrooms*).

Пеш аз Инкилоби Октябр дар қаламрави Осиёи Миёна мадрасаҳои гуногун фаъолият доштанд, ки мардум фарзандонашонро ба таҳсил мефиристоданд. Пас аз ғалабаи Инкилоби Октябр (1917) ва дигар шудани соҳти ҷамъиятӣ дар ҳудуди Осиёи Миёна давлатҳои миллий

³ a madrassa is a school where boys learned the basic principles of Islam

ташкил шуданд. Тоҷикистон яке аз ин кишварҳост. Дар тамоми ин давлатҳо мактабҳои усули нав кушода шуда, дар он писарону духтарон ба таҳсил фаро гирифта мешуданд. Бо соҳибистиклолии Тоҷикистон пайваста мактабҳои замонавии дорон шароити хуби таҳсил, толорҳои варзишӣ сохта мешаванд.

Якуми сентябр дар тамоми мактабҳои Тоҷикистон Рӯзи дониш аст (the first of September is the Day of Knowledge in all schools in Tajikistan). Дар ин рӯз

хонандагон, муаллимон, падару модарон бо рухияи идона ба мактаб мераванд (on this day the pupils, teachers and parents go to school in good spirits; *бо рухияи идона- with festival spirit*). Ин ид бахусус, барои хонандагоне, ки бори аввал ба мактаб мераванд, хотирмон аст (especially the pupils⁴ who go to school for the first time will remember this Holiday; *бахусус- especially; хотирмон ast- is to be remembered*). Духтарон бо либоси мактабӣ: домани сиёҳ, перохани сафед, дар мӯйхояшон лентаҳои сафед (the girls dressed in school uniforms; black skirt, white blouse, white lints in their hair *либоси мактабӣ- school clothes*), писарон шиму пиччаки сиёҳ ё кабуд, куртаи сафед, гарданбанд пӯшида (/and/ the boys in black or blue suit, white shirt and a tie; *пӯшида- dressed*) ба мактаб хозир мешаванд (arrive at school; *хозир шудан- to arrive*).

Якуми сентябр дар тамоми мактабҳои Тоҷикистон Рӯзи дониш аст. Дар ин рӯз хонандагон, муаллимон, падару модарон бо рухияи идона ба мактаб мераванд. Ин ид бахусус, барои хонандагоне, ки бори аввал ба мактаб мераванд, хотирмон аст. Духтарон бо либоси мактабӣ: домани сиёҳ, перохани сафед, дар мӯйхояшон лентаҳои сафед, писарон пиччаки сиёҳ ё кабуд, куртаи сафед, гарданбанд пӯшида ба мактаб хозир мешаванд.

Мактабро идона оро медиханд (the school is decorated for this festival; *oro- decoration*). Хама ҷо шиору овезаҳо, ки дар онҳо сулҳу дӯстӣ тараннум карда шудаанд, овехта шудаанд (with slogans are put up every where about studying and peace; *шиор- slogan*). Маҷлиси тантанавӣ баргузор мегардад (festival ceremonies are taking place). Дар он меҳмонон, падару модарон, устодон талабагонро (in which guests, parents and teachers) ба огози Соли нави таҳсил табрик менамоянд (congratulate the pupils with the beginning of the new study year; *табрик- congratulations*). Сипас, яке аз

хатмкунандагон як хонандаи синфи якумро (then two graduates /lift up/ one of the first graders; *хатмкунанда- graduate*) ба дастонаш мебардорад, то садои занги аввалро баланд кунанд (on their hands until the first bell loudly rings; *баланд кардан- to increase*).

Мактабро идона оро медиханд. Хама ҷо шиору овезаҳо, ки дар онҳо сулҳу дӯстӣ тараннум карда шудаанд, овехта мешаванд. Маҷлиси тантанавӣ баргузор мегардад. Дар он меҳмонон, падару модарон, устодон талабагонро ба огози Соли нави таҳсил табрик менамоянд. Сипас, яке аз хатмкунандагон хонандаи синфи якумро ба дастонаш мебардорад, то садои занги аввалро баланд кунанд.

Бо садои занги аввал хонандагон ба синфхонаҳо мебароянд (when the first bell rings, the pupils are going to the classrooms; *даромадан- to enter*). Дарси сулҳ ва дониш оғоз меёбад (the class about peace and knowledge then starts). Барои хонандагони синфи аввал китоби Алифбо медиханд (the alphabet book is being given to the pupils of the first grade; *китоби Алифбо- alphabet book*). Ин аввалин китоби хонандагон аст, ки аз он хондану навиштанро ёд мегиранд (this is the first book for readers, from which they learn to read and write).

Бо садои занги аввал хонандагон ба синфхонаҳо мебароянд. Дарси сулҳ ва дониш оғоз меёбад. Барои хонандагони синфи аввал китоби Алифбо медиханд. Ин аввалин китоби хонандагон аст, ки аз он хондану навиштанро ёд мегиранд.

Дар мактабҳои Тоҷикистон таҳсил бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ, узбекӣ ба роҳ монда шудааст (in Tajik schools it is made possible to study Tajik, Russian and Uzbek). Хонандагон дар баробари забони модаринашон забони русӣ, англисӣю олмонӣ ва франсавиро меомӯзанд (besides their mother tongue, the pupils study Russian, English, German and French; *дар баробари- besides*).

⁴ *хонандагон* literally means 'readers' but also used for 'pupils'

Дар мактабҳои Тоҷикистон таҳсил бо забони тоҷикӣ, русӣ, узбекӣ ба роҳ монда шудааст. Хонадагон дар баробари забони модариашон, забони русӣ, англисӣю олмонӣ ва франсавиро меомӯзанд.

Дар мактаб тамоми ҷашнҳои давлатӣ ва миллий кайд карда мешаванд (in school all States and National Holidays are celebrated; *ҷашнҳо - holidays; кайд кардан - to celebrate*). Аммо бештар Занги охир барои хонандагон хотирмон аст (but «The Last Schoolbell» is remembered best by the pupils; *Занги охир - last bell; хотирмон - memorial*). Ман ҳаргиз он рӯзро фаромӯш намекунам, мегӯяд Дилафрӯз (I will never forget that day, says Dilafruz; *ҳаргиз - never*). Мактабро соли 1989 хатм намудам, (I graduated from school in 1989; *хатм намудан - to graduate*) аммо то ҳол лаҳзаҳои занги охирин дар пеши назарам ҳаст (but until now I remember these moments very well: «I see them in front of me»). Чӣ тавр дар ҳаққи устодони худ суҳанҳои миннатдорӣ баён менамудему (the way we expressed our gratitude to our teachers and; *суҳанҳои миннатдорӣ - grateful words; баён намудан - to declare*) хонадагони синфи якум давон-давор ба мо гул мелоданд (the way the first graders ran towards us to give us flowers), мо бошем, дар навбати худ ба онҳо тухфаҳои хотиравӣ тақдим менамудем (and how we in return presented them with memory presents). Занги охир моро аз ҳам ҷудо намуд («The Last Schoolbell» separated us from each other; *ҷудо намудан - to be separated*). Мо дигар ба мактаби азизи худ намеравем (now we wouldn't go again to our own beloved school). Дуруст будааст, ки бо ягон садои занги дигар моро назди мактаб ҷамъ оварда намешавад (it was true that no other bell-ringing could gather us now any more next to the school; *дуруст - really; ҷамъ овардан - to bring together*).

Дар мактаб тамоми ҷашнҳои давлатӣ ва миллий кайд карда мешаванд. Аммо бештар Занги охир барои хонандагон хотирмон аст. «Ман ҳаргиз он рӯзро фаромӯш намекунам, мегӯяд Дилафрӯз. Мактабро соли 1989 хатм

намудам, аммо то ҳол он лаҳзаҳои занги охир аз лаҳҳои хотирам дур намешаванд. Чӣ тавр дар ҳаққи устодони худ суҳанҳои миннатдорӣ баён менамудему хонадагони синфи якум давон-давор ба мо гул мелоданд, мо бошем, дар навбати худ ба онҳо тухфаҳои хотиравӣ тақдим менамудем. Занги охир моро аз ҳам ҷудо намуд. Мо дигар ба мактаби азизи худ намеравем. Дуруст будааст, ки бо ягон садои занги дигар моро назди мактаб ҷамъ оварда намешавад».

Ёд дорам, баъди даҳ сол бо ҳамсинфон вохӯрӣ намудем (I remember that ten years later we had a reunion with our classmates). Ба мактаб рафтем, синфхонаамон, устодонро دیدем (we went to school, saw our classroom and our teachers), аммо ҳама сарҷамъ набудем (but we were not all united anymore; *сарҷамъ - together*). Мактаб ва устодон моро ба шохроҳи зиндагӣ раҳсипор намуданд, номаи камолро ба мо доданд (the school and the teachers put us on the road of our life; *раҳсипор намудан - роҳ нишон додан*). Ман бениҳоят аз онҳо миннатдорам (and/ I am extremely thankful for that; *бениҳоят - extremely; миннатдорам - being thankful*). Заҳматҳои устодонамро ҳеч гоҳ фаромӯш намекунам (I will never forget the efforts of my teachers; *заҳматҳо - efforts*).

«Ёд дорам, баъди даҳ сол бо ҳамсинфон вохӯрӣ намудем. Ба мактаб рафтем, синфхонаамон, устодонро دیدем, аммо ҳама сарҷамъ набудем. Мактаб ва устодон моро ба шохроҳи зиндагӣ раҳсипор намуданд, ба мо номаи камол доданд. Ман бениҳоят аз онҳо миннатдорам. Заҳматҳои устодонамро ҳеч гоҳ фаромӯш намекунам».

Саволҳоро хонеду ҷавобҳоятонро муҳокима кунед.

1. Ҷараёни таълим дар кишвари Шумо чӣ гуна аст?
2. Ба соҳаи маориф дар кишвари Шумо таваҷҷуҳ зиёд аст? Мисол оред.

3. Оғози соли нави таҳсил дар кишвари Шумо кай аст?

4. Дар бораи як рӯзи мактабатон нақл кунед.

5. Дар мактаби Шумо кадом фанҳоро таълим медиҳанд?

6. Дар бораи мактабатон нақл кунед. Шумо дар кадом донишгоҳ таҳсил намудед?

7. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла нависед: мактаб, либоси мактабӣ, муаллим, синф, ҳамсинф, рӯзи якуми дарс, фанҳои таълимӣ, донишгоҳ.

МАВЗУИ 6. ДОНИШГОҲИ МО (OUR UNIVERSITY)

Дар Тоҷикистон донишгоҳу донишқадаҳо, коллеҷҳои гуногун: (there are various universities, institutes and colleges in Tajikistan: «in Tajikistan various universities, institutes and colleges are functioning»; *фаъолият- activity; functioning*) Донишгоҳи омӯзгорӣ (the Pedagogical University), Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (the National University), Донишгоҳи тиббӣ (the Medical University), Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон (the Agrarian University), Донишгоҳи техникии Тоҷикистон (the Technical University), Донишгоҳи славянии Россияю Тоҷикистон (the Tajik Slavic-Russian University), Донишқадаи соҳибкорӣ ва хизмат ва ғ. Ҷаъолият доранд (the Business and Service Institute and so on; *ва ғ.-etcetera*). Ҳамзамон, филиалҳои ин донишгоҳҳо дар шаҳрҳои Бохтар, Хоруғ, Суғд ҷаъолият доранд (these universities have also branches in the cities Kurkhonteppa, Khogorh and Sughd; *ҳамзамон- in the same time; also*). Дар ин донишгоҳу донишқадаҳо мутахассисони гуногуни соҳаи омӯзгорӣ (in these universities and institutes specialists of different fields), иқтисодию ҳуқуқ, забонҳои шарқ, тиб, кишоварзӣ, муҳандисию барномавезӣ омода мешаванд

(economy and law, western languages, medicines, agriculture, engineering and programming are being prepared; *мутахассисон-специалист; соҳа-филд; омода намудан- to be prepared*).

Дар Тоҷикистон донишгоҳу донишқадаҳо, коллеҷҳои гуногун фаъолият доранд: Донишгоҳи омӯзгорӣ, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи тиббӣ, Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон, Донишгоҳи техникии Тоҷикистон, Донишгоҳи славянии Россияю Тоҷикистон, Донишқадаи соҳибкорӣ ва хизмат, Донишқадаи забонҳо, филиали Донишгоҳи давлатии Маскав ба номи Ломоносов ва ғайра фаъолият доранд. Ҳамзамон, филиалҳои ин донишгоҳҳо дар шаҳрҳои Бохтар, Хоруғ, Хучанд фаъолият доранд. Дар ин донишгоҳу донишқадаҳо мутахассисони гуногуни соҳаи омӯзгорӣ, иқтисодию ҳуқуқ, забонҳои шарқ, тиб, кишоварзӣ, муҳандисию барномарезӣ омода мешаванд.

Нахустин мактаби олии Тоҷикистон Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон аст (the very first university of Tajikistan is the National Pedagogical University). Ин донишгоҳ соли 1931 таъсис ёфтааст (this university was founded in 1931; *таъсис ёфтан- to be founded*). Ҳукумати ҳамонвақтаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (the government of the Republic of Tajikistan at that time; *ҳамонвақта- that time*) ба мақсади таъмини омӯзгорон дар мактабҳо ин донишгоҳро таъсис додаанд (created this university in order to provide teachers for the schools; *омӯзгор- teacher; таъсис dodan- to found*). Минбаъд ин донишгоҳ барои омода намудани мутахассисони илмию омӯзгорӣ (later this university /became the place/ for preparing specialists in science and pedagogy) ва ташкил ёфтани мактабҳои олии дигар замина гузошт (and laid the foundation for founding other universities; *ташкил ёфтан- organisation; замина- foundation*).

Нахустин мактаби олии Тоҷикистон Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон аст. Ин донишгоҳ соли

1931 таъсис ёфтааст. Ҳукумати ҳамонвақтаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мақсади таъмини омӯзгорон дар мактабҳои ин донишгоҳро таъсис додаанд. Минбаъд ин донишгоҳ барои омода намудани мутахассисони илмию омӯзгорӣ ва ташкил ёфтани мактабҳои олии дигар замина гузошт.

Донишгоҳ дар маркази шаҳри Душанбе дар ҳиёбони Рудакӣ комат афрохтааст (the university is in the city centre of Dushanbe on Rudaki avenue; *комат афрохтан- to stand well*). Ҳар касе, ки аз ҳиёбони марказӣ гузар кунад, ҳатман бинӣи Донишгоҳро дида, ҳаловат мебарад (everybody who passes through the central avenue will certainly be pleased by seeing the university building; *ҳатман- certainly; ҳаловат бурдан- to delight in*). Бинои зебою мухташам, дарахтони сарсабз ва донишҷӯён ин маконро ба як ҷойи зебои шаҳр табдил додаанд (the huge beautiful buildings, green trees and the students transform this place to one of the beautiful places of the city; *мухташам- huge, enormous; макон- place; табдил dodan- to transform*). Дар донишгоҳ чорда факултет (in the University are thirteen faculties): филологияи тоҷик, таърих, физика, математика (tajik language and literature, history, physics, maths), технология ва соҳибкорӣ, иқтисодиёт, забонҳои романи-германи (technology and business, economy, Roman-Germanic languages), забони англисӣ, забони русӣ, педагогика, психология, география, биология, химия (English language, Russian language, pedagogy, geography, biology, chemistry) фаъолият доранд (*фаъолият- activity; functioning*), ки дар бахшҳои рӯзона ва ғойбонаи он бештар аз дувоздаҳ ҳазор донишҷӯ таҳсил мекунад (where more than 12 thousand students are studying: daystudents and parttime students; *бахш- division; рӯзона- day; ғойбона- correspondence; таҳсил кардан- to study*). Ба донишҷӯён профессорону дотсентон ва муаллимони соҳибтаҷриба ва обрӯманди Тоҷикистон дарс меғӯянд (the students have professors, lecturers and respected and experienced Tajik

teachers who are lecturing; соҳибтаҷриба- experienced, обрӯманди- respected; дарс гуфтан- to lecture).

Донишгоҳ дар маркази шаҳри Душанбе дар хийбони Рӯдакӣ комат афрохтааст. Ҳар касе, ки аз хийбони маркази гузар кунад, хатман бинои Донишгоҳро дида ҳаловат мебарад. Бинои зебою мухташам, дарахтони сарсабз ва донишҷӯён ин маконро ба як чойи зебои шаҳр табдил додаанд. Дар донишгоҳ чордах факултет: филологияи тоҷик, таърих, физика, математика, технологияи соҳибкорӣ, иқтисодиёт, забонҳои романӣ-германӣ, забони англисӣ, забони русӣ, педагогика, психология, география, биология, химия фаъолият доранд, ки дар бахшҳои рӯзона ва ғойбонаи он бештар аз дувоздаҳ ҳазор донишҷӯ таҳсил мекунад. Ба донишҷӯён профессорону дотсентон ва муаллимони соҳибтаҷрибаю обрӯманди Тоҷикистон дарс меғӯянд.

Ман дар ҳамин донишгоҳ забони тоҷикӣ омӯхтам, меғӯяд Савсан (I study Tajik language in this University, says Savsan). Факултети филологияи тоҷик яке аз аввалин факултаҳои ин донишгоҳ аст (the faculty of Tajik philology is one of the first faculties of this University), ки аввал бо номи таъриху филология амал мекардааст (which first operated as faculty of history and philology). Минбаъд ин ду факултетро аз ҳам ҷудо намуданд (later these two faculties were split up; аз ҳам- from each other; ҷудо намудан- to divide/ to split). Бинои факултети номбурда бо шарофати соҳибистиклолии Тоҷикистон соли 2007 сохта шудааст (the faculty buildings were built in 2007 after Tajikists' independence; бо шарофату- with thanks to). Бинои факултет қорошонаи зебои замонавӣ аст (the building of the faculty has four floors and is beautiful and modern). Ҳар гоҳ, ки ман ба дарс оям, дар дари даромадгоҳи факултет навбатдорон маро ба хушнудӣ пешвоз мегиранду салом меғӯянд (every time when I come for my class the porters at the entrance of the faculty welcome me friendly; пешвоз гирифтан- to meet; хушнудӣ-

bariness; салом гуфтан- to greet). Тоҷикон як одати хуб доранд (the Tajiks have one good habit), ки новобаста аз он ки касро мешиносанд ё не (whether the person is known by them or not), ҳамин ки ба дарашон наздик шудед, (when someone comes at the door) бо табассум аввал «салом» ва баъд «марҳамат, дароед» меғӯянд (to friendly say «salom» and then «please, come on in»; бо табассум- with a smile). Дар факултети филология низ ҳамин анъана риоя мешавад (this tradition is also observed in the faculty of philology; низ - also; анъана - tradition; риоя шудан- to observe, to obey). Донишҷӯёну устодони факултет ҳама хайрхоҳ ва меҳрубонанд (all of the students and teachers of this University are charitable and friendly). Ин ҳама меҳрубонию ғамхорӣ ба омӯғиши забони бою пурғановати тоҷикӣ ба ман кумак мекард (all this sympathy helped me to learn the rich Tajik language; меҳрубонӣю ғамхорӣ- sympathy, care; бою пурғановати- rich). Дар деворҳои ин факултет овезаҳои инсорҳо бо шохбайтҳои намояндагони адабиёти классики форсӣ тоҷик овехта шудаанд (there are proverbs, taken from the classical Farsi and Tajik literature, put up on the walls of the faculty), ки ҳама пур аз панду ҳикматанд (that are all very profound; панд- advice; ҳикмат- profound).

“Ман дар ҳамин донишгоҳ забони тоҷикӣ омӯхтам, меғӯяд Савсан. Факултети филологияи тоҷик аз аввалин факултаҳои ин донишгоҳ аст, ки аввал бо номи таъриху филология амал мекардааст. Минбаъд, ин ду факултетро аз ҳам ҷудо намуданд. Бинои нави факултет бо шарофати соҳибистиклолии Тоҷикистон соли 2007 сохта шудааст. Он бинои қорошонаи зебои замонавӣ аст. Ҳар гоҳ, ки ман ба дарс оям, дар дари даромадгоҳи факултет навбатдорон маро ба хушнудӣ пешвоз мегирифтанду “салом” меғуфтанд. Тоҷикон як одати хуб доранд, ки касро шиносанд ё не, ҳамин ки ба дарашон наздик шудед, бо табассум аввал “салом” ва баъд “марҳамат, дароед” меғӯянд. Дар факултети филология низ ҳамин анъана риоя

мешавад. Донишҷӯёну устодони ин факултет низ ҳама хайрхоҳ ва меҳрубонанд. Ин ҳама меҳрубонию ғамхорӣ ба омузиши забони бою пурғановати тоҷикӣ ба ман кумак мекард. Дар деворҳои ин факултет овезаҳои шиорҳо бо шохбайтҳои адабиёти классикии форсу тоҷик овехта шудаанд, ки ҳама пур аз панду ҳикматанд⁵.

Дар Донишгоҳ идҳои гуногун ҷашн гирифта мешаванд (various holidays are celebrated in the university). Донишҷӯён дар ин иду маҳфилҳо ғаёлона иштирок мекунанд (the students actively participate in these celebrations; *maḥfil- meeting; celebration; iштирок кардан- to participate*). Ба ман таҷлили Рӯзи Дониш, Иди Наврӯз, рӯзи супоридани диплом ба хатмкунандагон бисёр маъқул буд (for me the experience of the day of Knowledge, the celebration of Nav Rooz and the graduation were very interesting; *супордан- to give, to entrust; хатмкунандагон- graduates*). Таҳсил дар Донишгоҳи омӯзгорӣ ба ман бисёр маъқул аст (I like to study at the Pedagogical University; *таҳсил- study*).

Дар Донишгоҳ идҳои гуногун ҷашн гирифта мешаванд. Донишҷӯён дар ин маҳфилҳо ғаёлона иштирок мекунанд. Ба ман таҷлили Рӯзи Дониш, Иди Наврӯз, рӯзи супоридани диплом ба хатмкунандагон писанд омад. Ба ман таҳсил дар Донишгоҳи омӯзгорӣ бисёр маъқул аст.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Шумо дар кадом донишгоҳ таҳсил намудед?
2. Донишгоҳи Шумо дар маркази шаҳр ҷойгир аст?
3. Дар донишгоҳи Шумо кадом факултетҳо ғаёлоия доранд?
4. Донишгоҳ барои тайёр кардани мутахассисони кадом соҳа саҳмгузор аст?
5. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла созед: **донишгоҳ, факултет, мутахассис, шуъба, ихтисос.**

МАВЗУИ 7. ҶАШНҲОИ ТОҶИКИСТОН (HOLIDAYS OF TAJIKISTAN)

Дар Тоҷикистон ҷашнҳои гуногун (in Tajikistan various holidays): 1-уми сентябр - Рӯзи Дониш, 9-уми сентябр - Рӯзи Истиклолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 4-уми октябр - иди қасбии омӯзгорон, 5-уми октябр - Рӯзи забони тоҷикӣ (1st September the day of Knowledge, 9th of September the Independence day, 4th of October the day of the teachers, 5th of October the day of the Tajik language), 6-уми ноябр - Рӯзи қабули Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1-уми январ - Соли нави мелодӣ (6th of November, Tajikists Constitutions day, 1st of January New Year), 23-юми феврал - рӯзи Артиши миллӣ, 8-уми март - Рӯзи Модарон (23rd February, the day of the national army, 8th of March mothers' day), 21-уми март - Иди Наврӯзи оламафрӯз (21st of March the glorious celebration of Nav Rooz⁵), 9-уми май - Иди

⁵ Nav Rooz: New Years' celebration according to the solar calendar

галаба, 23-юми май - Рӯзи ҷавонон, 1-уми июн - Рӯзи муҳофизати кӯдакон (9th of May Victory day, 23rd of May the day of youth, 1st of June the day of childrens' protection), 27-уми июн - Иди Ваҳдати миллӣ ва идҳои Рамазону Қурбон ҷашн гирифта мешаванд (26th June day of national unity and the celebrations of Ramadan and Khurbon⁶ are celebrated; *ҷашн гирифта мешаванд - are taken and celebrated*). Ғайр аз ин, ҷашнҳои гуногун (besides this, various holidays) вобаста ба солгарди бузургони адабиёту ҳунари баргузор мегардад (take place, depending on the anniversaries of great literary masters and artists).

Дар Тоҷикистон ҷашнҳои гуногун: 1-уми сентябр - Рӯзи Дониш, 9-уми сентябр - Рӯзи Истиклолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 4-уми октябр - Иди касбии омӯзгорон, 5-уми октябр - Рӯзи забони тоҷикӣ, 6-уми ноябр - Рӯзи қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1-уми январ - Соли нави мелодӣ, 23-юми феврал - рӯзи Артиши Миллӣ, 8-уми март - Рӯзи Модарон, 21-уми март - Иди Наврӯзи оламафрӯз, 9-уми май - Иди ғалаба, 23-юми май - Рӯзи ҷавонон, 1-уми июн - рӯзи муҳофизати кӯдакон, 27-уми июн - Иди Ваҳдати миллӣ ва идҳои Рамазону Қурбон ҷашн гирифта мешаванд. Ғайр аз ин, ҷашнҳои гуногун вобаста ба солгарди бузургони адабиёту ҳунари баргузор мегардад.

Ҷашнҳои Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ваҳдати миллӣ, Наврӯз, Сада, Меҳргон, идҳои Рамазон, Қурбон ҷашнҳои расмӣ ба ҳисоб мераванд.

Новобаста аз он ки аксари мардуми Тоҷикистон мусалмон ҳастанд (although the majority of the people of Tajikistan is Muslim), ҷашни Соли Нави мелодири бошукӯху

⁶ holiday of Ramadan: celebration at the end of the month of fasting according to the lunar calendar; holiday of Khurbon: 70 days after the celebration of Ramadan.

шаҳомати ҳоса ҷашн мегиранд (they abundantly celebrate the New Year's holiday; *новобаста ба - independent from; бошукӯху шаҳомати ҳоса - in a great and special way*). Дар тамоми шаҳру ноҳияҳо арчаҳои солинавӣ орошта мешаванд (in all of the city and in the districts fir trees⁷ are decorated; *ноҳияҳо - districts; ороштан - to adorn*). Базмҳои солинавӣ дар богчаҳои бачагон, мактабу донишгоҳҳо, муассисаҳо ва корхонаҳо барпо мешаванд (New Years' parties take place in kindergartens, schools and universities; *барпо шудан - to take place*). Ин идро бештар кӯдакон ва хурдсолон бесаброна интизор мешаванд (especially children wait impatiently for this holiday), зеро бо тухфа омадани Бобои Барфӣю Барфак онҳоро бештар хурсанд мекунад (because the coming of «Grandfather Frost» mostly makes them happy; *интизор шудан - to wait*). Дар ҳама хонадонҳо арчаро оро медиҳанд (in all houses a fir tree is decorated), дастурхони идона орошта мешаванд (a beautiful table is set up), дар ҳамаи шабакаҳои телевизион барномаҳои солинавӣ то субҳ давом мекунанд (and all day there are New Year's programmes on the television; *орододан - to give beauty; ороштан - prepared; давом кардан - to continue*). Ҷавонон ба кӯчаҳо баромада хурсандӣ мекунанд (young people are making fun on the streets; *хурсандӣ - happiness*). Дар тамоми гӯшаву канор базмҳои солинавӣ мегузаранд (in all places New Year's parties are held). Ҳамин ки ақрабаки соат ба 12.00 расид, мушакҳои гуногун дар осмон шуоъпошӣ мекунанд (when the clock strikes 00.00 many fireworks being exploding; *расидани - the arrival; ақрабаки соат - needle of the clock; мушак - fire works; шуоъ пошидан - to sparkle*).

Новобаста аз он ки аксари мардуми Тоҷикистон мусалмон ҳастанд, ҷашни Соли Нави мелодири бошукӯху

⁷ in the former Soviet Union people put up a decorated tree for the New Year's holiday, very similar to the Christmas tree

шахомати хоса чашн мегиранд. Дар тамоми шахру ноҳияҳо арчаҳои солинавӣ ораста мешаванд. Базмҳои солинавӣ дар боғчаи бачагон, мактабу донишгоҳҳо ва муассисаю корхонаҳо барпо мешаванд. Ин идро бештар кӯдакону хурдсолон бесаброна интизор мешаванд, зеро бо тухфа омадани Бобои Барфию Барфак онҳоро бештар хурсанд мекунад. Дар ҳамаи хонадонҳо арчаро оро медиҳанд, дастурхони идона ораста мешавад, дар ҳамаи шабакаҳои телевизион барномаҳои солинавӣ то субҳ давом мекунанд. Ҷавонон ба кӯчаҳо баромада хурсандӣ мекунанд. Дар тамоми ғушаву канор базмҳои солинавӣ мегузаранд. Ҳамин ки акрабаки соат ба 12.00 расид, мушакҳои гуногун дар осмон шуоъпошӣ мекунанд.

Дар кишвари мо Иди модарон низ бошукӯху шахомати хоса мегузарад (in our country mothers day is also celebrated in a glorious special way: *xosa-special*). Бачаҳо ва мардони хона кӯшиш мекунанд, ки дар ин рӯз ба модарон, хохарону духтарон ва занҳо гул тухфа кунанд (this day the boys and men of the house make an effort to give flowers to their mothers, sisters, girls and wives). Дар ин рӯз ҳар як мард

модар, апаву хохар, муаллимаҳояшонро табрик меғунд (on this day all men congratulate their mother, sisters and female teachers). Дар шабакаҳои телевизиону радио, рӯзномаву маҷаллаҳо танҳо тавсифи зан ва модар гуфта ва навишта мешаванд (they only talk and write about the good characteristics of the woman and mother in television programmes, radioprogrammes, newspapers and magazines). Сарояндагон фақат дар сифати меҳрубониҳои модар суруд меҳонанд (singers only sing songs about the good qualities of a mother).

Дар кишвари мо Иди модарон низ бошукӯху шахомати хоса мегузарад. Бачаҳо ва мардони хона кӯшиш мекунанд, ки дар ин рӯз ба модарон, хохарону духтарон ва занҳо гул тухфа кунанд. Дар ин рӯз ҳар як фард модар, зан, апаву хохар, муаллимаҳояшонро табрик меғунд. Дар шабакаҳои телевизиону радио, рӯзномаву маҷаллаҳо танҳо тавсифи зан, модар гуфта ва навишта мешавад. Сарояндагон фақат дар сифати меҳрубониҳои модар суруд меҳонанд.

Мардуми тоҷик анъана ва ҷашнҳои гуногун доранд, ки маъруфтарини он ҷашни Наврӯз аст (the Tajik people have many traditions and holidays but the most famous of them is the Holiday Nav Rooz; *navruz-famous; renowned*). Наврӯз ҷашни бостонӣ ва миллии тоҷикон буда, (Navrooz is the most ancient national celebration of the Tajik people) асрҳои аср дар миёни мардуми Осиёи Миёна, Эрону Афғонистон, Туркияву Озарбойҷон таҷлил карда мешавад (and/ is celebrated for decennia among the people groups of Central Asia, Iran, Afghanistan, Turkey and Azerbaijan; *asrҳои asr-for ages*). Тоҷикистон ҳамчун як ҷузъи ҷомеаи ҷаҳонӣ (thus Tajikistan is part of the world's community; *ҷузъи ҷомеаи ҷаҳонӣ- part of the worlds community*) ва вориси таъриху тамаддуни қадимӣ (and an heir of history and ancient culture) дар рушд ва инкишофи фарҳанг ва тамаддуни ҷаҳон сахмгузор аст (and founder of development of culture and the

world's civilisation; *ворис- heir; рушд ва инкишоф- development; сахмгузор- founder*). Ин аст, ки бо ташаббуси Президенти кишвар мухтарам Эмомалӣ Раҳмон, Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид чашни Наврӯзо байналмилалӣ эълон намуд (it was the initiative of the President Emomali Rakhmon that Nav Rooz was declared an international holiday by the United Nations).

Мардуми тоҷик анъана ва чашнҳои гуногун доранд ва маъруфтарини он чашни Наврӯз аст. Наврӯз чашни бостонӣ ва миллии тоҷикон буда, асрҳои аср дар миёни мардуми Осиёи Миёна, Эрону Афғонистон, Туркияву Озарбойҷон таҷлил карда мешавад. Тоҷикистон ҳамчун як ҷузъи ҷомеаи ҷаҳонӣ ва вориси таъриху тамаддуни қадимӣ дар рушд ва инкишофи фарҳанг ва тамаддуни ҷаҳон сахмгузор аст. Ин аст, ки бо ташаббуси Президенти кишвар мухтарам Эмомалӣ Раҳмон, Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид чашни Наврӯзо байналмилалӣ эълон намуд.

Таърихи таҷлили Наврӯз ба замони шох Ҷамшед мерасад (the history of the celebration of Nav Rooz originates

from the time the king Jamshed). Гузаштагони мо ин идро дар ҳафт рӯз чашн мегирифтанд (our forefathers celebrated this holiday for seven days). Се рӯзи аввал барои дидорбинии хешу табор (the first three days are for visiting relatives; *хешу табор- relatives*), се рӯзи дигар барои дидорбинии ҳамагон (the next three days are for visiting everybody) ва як рӯз чашни бузург таҷлил мегашт (and one day is the day of a great celebration). То ба имрӯз мардуми мо унсурҳои ин чашнро ба ҷо меоранд (until today our people continue to observe the elements of this holiday: *ба ҷо меоранд- to take with them*).

Таърихи таҷлили Наврӯз ба замони шох Ҷамшед рост меояд. Гузаштагони мо ин идро дар ҳафт рӯз чашн мегирифтанд. Се рӯзи аввал ба дидорбинии хешу табор, се рӯзи дигар барои дидорбинии ҳамагон бахшида мешуд ва як рӯз чашни бузург таҷлил мегашт. То имрӯз мардуми мо унсурҳои ин чашнро ба ҷо меоранд.

Яке аз ин унсур иборат аз он аст (one of this elements is), ки одамон касалмандону бечорагон, ятимону

бепарасторонро хабар мегиранд (that people go visit the sick, the poor, orphans, widowers and widows), ба сари манзили гузаштагон мераванд, атрофи онро тозаву озода намуда, дуо мехонанд (they go to the grave of relatives, clean the sides and pray; *sari manzil- cemetery; гузаштагон- ancestors; атроф- side*). Ҳамзамон, ба хонаи дӯстон рафта, якдигарро табрик меғунд (in the same time they go to friends houses and congratulate each other). Унсурӣ дигари Наврӯз он аст (another element of Nav Ruz is), ки мардум дар ин ҷашн гуноҳҳои якдигарро мебахшанд (that on this holiday people forgive one another; *гуноҳҳо- sins*), бадӣю норасоии соли гузаштаро фаромӯш карда (forget the bad and difficult things from last year; *бадию норасоӣ- bad and difficult*), оғӯши муҳаббатро боз намуда, дасти дӯстию рафокати хамдигарро мефишоранд (embrace each other again with love and shake hands with one another; *оғӯши муҳаббат- loving embrace; дӯстию рафокати- friendship*).

Яке унсурӣ он иборат аз он аст, ки одамон касалмандону бечорагон, ғтимону бепарасторонро хабар мегиранд, ба сари манзили гузаштагон мераванд, атрофро тозаву озода намуда, дуо мехонанд. Ҳамзамон, ба хонаи дӯстон рафта, якдигарро табрик меғунд. Суннати дигари Наврӯз он аст, ки мардум дар ин ҷашн гуноҳҳои якдигарро мебахшанд, бадӣю норасоии соли гузаштаро фаромӯш карда, оғӯши муҳаббатро боз намуда, дасти дӯстию рафокати хамдигарро мефишоранд.

Ин ҷашн дорои хусусиятҳои худ мебошад (this celebration has its own particularities). Занон як ҳафта пеш хонабарорӣ намуда, ба ҷашн омодагӣ мебинанд (a week before the holiday the women start cleaning the house to get ready for the holiday), деғу табак, суфраю дастурхонхоро шӯста, гилемхоро меафшонанд (they wash the cauldron, the plates and the special flour cloth⁸, table cloths and clean the

⁸ The sufra is a special cloth that the women use for preparing dough

carpets), то ғуссаву дард ва мушкилоти соли гузашта аз хона берун шавад (so that sorrow, pain and difficulties from the last year leave the house; *ғусса- sorrow, trouble*) ва Соли Нав бо нақхат ва баракати тоза ба хона ворид гардад (and a nice aroma and new blessings may enter the house; *нақхат- aroma; баракати тоза- clean blessings; ворид гастан- to enter*). Дар рӯзи чоршанбеи охири моҳи феврал (on the last Thursday of the month February) гулхан афрӯхта, «сурхии ту аз ман, зардии ман аз ту»-гӯён аз болои гулхани дарғифтаистода мепаранд (they make a fire and while doing so they're saying: «your redness from me, and my illness from you», and then jump over it). Ба ҳамин васила, эътиқод мекунанд, ки дар оташ ғаму дарди соли гузашта месӯзад ва аз байн меравад (and they believe this ritual ensures that bad things and pain from last year will be burned up in the fire).

Ин ҷашн дорои хусусиятҳои худ мебошад. Занон як ҳафта пеш хонабарорӣ намуда, ба ҷашн омодагӣ мебинанд: деғу табак, суфраю дастурхонхоро шӯста, гилемхоро меафшонанд, то ғуссаву дард ва мушкилоти соли гузашта аз хона берун шавад ва Соли Нав бо нақхат ва баракати тоза ба хона ворид гардад. Дар рӯзи чоршанбеи охири моҳи феврал гулхан афрӯхта «сурхии ту аз ман, зардии ман аз ту» - гӯён аз болои гулхани дарғифтаистода мепаранд. Ба ҳамин васила, эътиқод мекунанд, ки дар оташ ғаму дарди соли гузашта месӯзад ва аз байн меравад.

Ин ҷашн барои кӯдакон хеле шодивар аст (this celebration is very joyful for children). Онҳо гулгардон намуда, ба ҳар як хонадон мераванд ва мардумро табрик меғунд (they do their «flowerswalk»⁹ and congratulate the people of every house; *гулгардон намудан- to do the*

⁹ the tradition that children go to the houses to wish people a happy holiday for which they then are being given sweets.

flowerswalk). Занон пероханҳои гулдор (women wearing the chemises with flowers; *перохан* - *traditional dress*) бештар чакану атлас (especially shakan and silk¹⁰) ба бар карда, бо замзамаи суруди «Суманак» дар атрофи деги суманак як шабонарӯз бо ҳам чамъ меоянд (*gather together and walk around the cauldron while singing the «Sumonuk song» for 24 hours; бар кардан- тоmeet; замзама- low singing*). Пирони рӯзгордида дасти дуо мебардоранд (*the elderly men pray; дасти дуо мебардоранд- lift up hands of prayer*), то кишвар обод, хонаводаҳо сарчамъ, фарзандон шод, модарон осудаву дилшод бошанд (*that the country will flourish, the houses will be united, the children happy /and/ the mothers be at peace and happy*).

Ин чашн барои кӯдакон хеле шодивар аст. Онҳо гулгардон намуда, ба ҳар як хонадон мераванд ва мардумро табрик мегӯянд. Занон пероханҳои гулдор, аслан чакану атлас ба бар карда, бо замзамаи суруди «Суманак» дар атрофи деги суманак як шабонарӯз бо ҳам чамъ меоянд. Пирони рӯзгордида дасти дуо мебардоранд, то кишвар обод, хонаводаҳо сарчамъ, фарзандон шод, модарон осудаву дилшод бошанд.

Худи маросими «Суманак» шохиди ваҳдати мардуми мост (*the ceremony of Sumonuk witnesses the unity of our people; маросим- ceremony; шохид- witness*), зеро дар маҳаллаҳои, ки халқу миллатҳои гуногун зиндагӣ мекунанд (*because in the neighbourhoods where different peoples and nationalities live*), яққо ва яқмаром будани онҳо нишонаи сулҳу дӯстӣ ва ваҳдати мардуми Тоҷикистони азизи мост (*they show by coming together the peace and friendship and precious unity of the people of our beloved Tajikistan; ваҳдати- unity; яққо- together; яқмаром будани онҳо- shared aims*).

¹⁰ atlas is the traditional multicoloured striped silk material

Худи маросими «Суманак» шохиди ваҳдати мардуми мост, зеро дар маҳаллаҳои, ки халқу миллатҳои гуногун зиндагӣ мекунанд, яққо ва яқмаром будани онҳо нишонаи сулҳу дӯстӣ ва ваҳдати мардуми Тоҷикистони азизи мост.

Оростани дастурхони Наврӯз низ хусусияти ба худ хосро дорост (*the decorating of the Nav Rooz table also has its own particular arities*). Дар баробари нону кулча¹¹ ва шириниҳо дар дастурхон «Ҳафтсин» ва ҳафт «Ҳафтшин» мегузоранд (*besides nan, kultsjah and sweets there are seven things starting with «s» and seven with «sh»*), ки ҳар яки онҳо дорои як махсусияте мебошанд (*which each one of them has its own special meaning/ sign*).

Себ-мева, рамзи фаровонӣ; суманак- сабзаи наврӯста, рамзи сабзиш ва умед ба оянда (*apple: fruit; has the meaning of abundance, sumanuk: a vegetable of the new year; has the meaning of growth and hope*), самак (моҳӣ)- рамзи фаровонӣ, сир-дуркунандаи ҳамаи дардҳо (*самак: a fish; meaning of abundance, garlic for abolition of all diseases; дур кардан- to distance; to get rid of*), сирко- яке аз маводи хушхӯркунандаи хӯрок, санҷид-меваи хушқардаи ҳамешагӣ (*ин меваро зимистону тобистон нигоҳ доштан мумкин аст*) (*vinegar, jujube tree; fruits that will always stay good, that has the meaning of always a full table*), сипанд- растани доруворӣ (*fir tree: medical plant*). Дар гузашта аҷдодони мо ба гиёҳҳои боварӣ доштанд, бахусус, ба «Саума» ва «Хаума» (*in the past our ancestors believed in herbs, especially in «Sowma and Khowma»; аҷдодон- ancestors; гиёҳ- herb*), ки дуркунандаи қувваҳои бадӣ аҳриманӣ ҳисобида мешуданд (*who were for abolishing of evil powers; аҳриман- devil*).

¹¹ small type of nan

Оростани дастурхони Наврӯз низ хусусияти ба худ хосро дорост. Дар баробари нону кулча ва шириниҳо дар дастурхон “Ҳафсин” ва “Ҳафшин” метузорнд, ки ҳар яки онҳо дорои як махсусияте мебошанд: Себ-мева, рамзи фаровонӣ; суманак-сабаи навроста, рамзи сабзиш ва умед ба оянда; самок (моҳӣ) - рамзи фаровонӣ, сир-дуржунандаи ҳамаи дардҳо; сирко - яке аз маводи хушбӯжунандаи

хурук; санҷид-меваи хушқардаи ҳамешагӣ (ин меваро зимистону тобистон нигоҳ доштан мумкин аст); сипанд - растании доруворӣ. Дар гузашта аҷдодони мо ба гиёҳҳои боварӣ доштанд, бахусус, ба “Саума” ва “Хаума”, ки дуркунандаи кувваҳои бадӣ ахриманӣ ҳисобида мешуданд.

Шакар-рамзи хуштаъмӣ ва қувват (sugar; meaning of taste and energy), шир - аввалин ғизо барои одаму хайвони ширхор (қувватдихандаи ҷисм), (milk; the first food for people and mammals; *хайвони ширхор- mammals* (strength for the body), шамъ - ёдгорие аз оташи Зардушт, рамзи рушной (candle; a reminder of the Zoroastrian fire with the meaning of light), шароб - барҳамзанандаи ғаму андух (wine; ends sorrow), шинӣ - афшурдаи мева (juice; sap of fruit), шоямаъно растаниҳо (branch; meaning of plants), навъҳои гуногуни шохчаҳои сабзидо, наъсабзида ё навулқардаи дарахт, маъмулан шамшод (various new twigs from green or budding or flowering trees, especially the box-tree).

Шакар - рамзи хуштаъмӣ ва кувват, шир - аввалин
гизо барои одаму хайвони ширхор (куватдихандаи ҷисм),
шамъ - ёдгорие аз оташи Зардушт, рамзи рушноӣ, шароб -
барҳамзанандаи ғаму андух, шинӣ - афшурдаи мева, шоя
- маъноӣ растаниҳо, навъҳои гуногуни шохчаҳои сабзидо,
навсабзидо ва ё навгулкардаи дарахт, маъмулан шамшод.

Чавонмардон ба майдон баромада гуштингирӣ мекунамд (young men go to the square and wrestle). Дар минтақаҳои кӯхистон бештар «бузкашӣ» маъмул аст (in mountainous areas playing «boozkashy»¹² is more common). Ин ду навъи хунар нишондиҳандаи кувват, далерӣ, часорат ва тавоноии охиҷост (these two sports give proof of their strength, courage and abilities; *navъ-kind; хунар-gift, talent*). Ин хунари сирф мардона аст ва тамошобину хавдорони ин базм бештар мардҳо мебошанд (this is only a male sport and spectators and fans of this game are mostly men).

¹² traditional horse game in which two teams fight for a sheep/goat

Чавонмардон ба майдон баромада гуштингирӣ мекунанд. Дар минтақаҳои кӯхистон бештар бузкаши маъмул аст. Ин ду навъи хунар нишондиҳандаи кувват, далерӣ, часорат ва тавоноии онхост. Ин хунари сирф мардона аст ва тамошобину хаводорони ин базм бештар мардҳо мебошанд.

Саволхоро хонеду чавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Дар кишвари Шумо кадом чашнҳо ид карда мешаванд?
2. Идҳои миллии кишваратонро номбар намоед.
3. Дар кишвари Шумо идҳои миллӣ чашн гирифта мешаванд?
4. Дар бораи яке аз идҳои кишваратон нақл кунед.
5. Шумо дар бораи кадоме аз чашнҳои Тоҷикистон маълумот доред?
6. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed: **чашнҳои миллӣ, бозихҳои миллӣ, тамошобинон, кӯдакон, занон, анъана, гуштингирӣ.**

МАВЗУИ 8. ИДҲОИ ДИНИ (RELIGIOUS HOLIDAYS)

Азбаски қисмати зиёди аҳолии Тоҷикистонро мусулмонҳо ташкил медиҳанд (because the majority of the people of Tajikistan is muslim; *ташқил додан- to be formed*), бинобар ин, идҳои динӣ низ ҷашн гирифта мешаванд (they also observe these religious holidays; *бинобар- because of*). Ҳамасола, бо расидани Моҳи шарифи Рамазон мусулмонҳо рӯза медоранд (every year in the month of light, Ramadan Muslims fast; *бо расидани- with the arrival*). Ба мардуми бемор, пирони нотавон, кӯдакон, занони хомиладор ва ё заноне, ки кӯдаки ширмак доранд (to people who are sick, old, children, pregnant women and women who are nursing a baby), иҷозат дода мешавад, ки рӯза надоранд (permission not to fast is given). Бақия мардум, бо хоҳиши хеш метавонанд рӯза гиранд, ё нагиранд (the rest of the people can fast or not fast, according to their own desire).

Азбаски қисмати зиёди аҳолии Тоҷикистонро мусулмонҳо ташкил медиҳанд, бинобар ин, идҳои динӣ низ дар Тоҷикистон ҷашн гирифта мешаванд ва тавре ки дар боло зикр намудем, Иди Рамазон ба яке аз идҳои расмӣ мансуб аст. Ҳамасола, бо расидани Моҳи шарифи Рамазон мусулмонҳо рӯза медоранд. Ба мардуми бемор, пирони нотавон, кӯдакон, занони хомиладор ва ё заноне, ки кӯдаки ширмак доранд, иҷозат дода мешавад, ки рӯза надоранд. Бақия мардум, бо хоҳиши хеш метавонанд рӯза гиранд, ё нагиранд.

Бо ба охир расидани Моҳи Рамазон (ҳар сол даҳ рӯз пеш меояд) мардуми Тоҷикистон ид мекунанд (at the end of the month of Ramadan every year it comes ten days earlier) the people of Tajikistan have a celebration). Занон пухтупаз карда, дастурхон меороянд (the women cook and set up a beautiful table: «the women having cooked, adorn the tablecloth¹³»; *оросан- to adorn*). Мардон дар рӯзи арафа (як

¹³ Tajik people traditionally use no tables but spread a tablecloth on the floor, called the dastarkho

рӯз пеш аз ид) (on the evening before the holiday; *arafa-eve*) ба сари хоки падару модар ё гузаштагони худ рафта, дуо мекунанд (the men go to the graves of their father and mother or own relatives to pray). Пас аз адои намози идона (after the holiday-prayer), мардон ба хонаи ёру дӯстон, хешу таборон низ рафта, дуо мекунанд (the men go also to the houses of friends and relatives to pray).

Бо ба охир расидани Моҳи Рамазон (харсол дах рӯз пеш меояд) мардуми Тоҷикистон ид мекунанд. Занон пухтупаз карда, дастурхон меороянд. Мардон дар рӯзи арафа (як рӯз пеш аз ид) ба сари хоки падару модар, ё гузаштагони худ рафта дуо мекунанд. Пас аз адои намози идона, мардон ба хонаи ёру дӯстон, хешу таборон низ рафта, дуо мекунанд.

Ин ид махсусан ба кӯдакон хурсандихои бисёр меорад (this holiday brings a lot of happiness for children). Онҳо либоси нав ба бар карда (wearing new clothes), «иди нав муборак, кулча халво тайёрак, тухмҳо қаторак» - гӯён (and while saying «happy new holiday, have the bread and sweets ready and many eggs»), ба хонаи хамсояхо, хешу табор мераванд (they go to the houses of the in-laws and relatives). Ҳар хонавода мувофиқи имконияти худ ба кӯдакон ширинӣ, сакич, пуфак, тухм медихад (every family gives sweets, chewinggum, balloon soreggs to the children, according to the impossibilities; *мувофиқ- appropriate; имконият- possibility*). Бояд гуфт (it must be said), ки дар Тоҷикистон тамоми кӯдакон новобаста ба дину оин ва мазабашон дар ин ид «идгардак» мекунанд (that in Tajikistan all children on this holiday do this «holiday walk» regardless their religion and tradition; *новобаста ба- not depending on; мазаб- creed, belief*).

Ин ид махсусан ба кӯдакон хурсандихои бисёр меорад. Онҳо либоси нав ба бар карда, «иди нав муборак, кулча халво тайёрак, тухмҳо қаторак» - гӯён ба хонаи хамсояхо, хешу табор мераванд. Ҳар хонавода мувофиқи имконияти худ ба кӯдакон ширинӣ, сакич, пуфак, тухм медиханд. Бояд гуфт, ки дар Тоҷикистон тамоми кӯдакон новобаста ба дину оинашон дар ин ид «идгардак» мекунанд.

Занҳо бештар ба хонаводаҳое, ки онҳо арӯси нав аст, мераванд (women mostly go to families, where a new bride is). Дар ин рӯз арӯс дастурхони идона оро медиҳад (this day the bride sets up a beautiful holiday table: «on this day the bride decorates a holiday table»; *oro dodan-to decorate*), либосҳои зебо мепӯшад, ба ҳар як меҳмони омада таъзимкунон салом медиҳад (puts on beautiful clothes, and she greets every guest who has come by bowing down; *таъзим кардан-to bow*). Духтарони ҷавон бештар ба хонае, ки арӯси нав доранд, мераванд (mostly young girls go to a house where a bride is),

ва аз хунари хонадорӣ ва пазандагии арӯс хабардор мешаванд (to find out about the cooking talents of the bride; *хунар: profession; skill*). Қисмати дигари занон ба хонаи азодорон рафта (the other part of the women go to the house of mourners = go to the house where somebody has died last year), фотеҳа меҳонанд (to pray). Ба хонаи азодор халво, кулча ва ё ягон намуди ширинӣ мебаранд (they bring halvo, bread or any kind of sweets to the house of mourning).

Занҳо бештар ба хонаводаҳое, ки арӯси нав доранд, мераванд. Дар ин рӯз арӯс дастурхони идона оро медиҳад, либосҳои зебо мепӯшад, ба ҳар як меҳмони омада таъзимкунон салом медиҳад. Духтарони ҷавон низ бештар ба хонае, ки арӯси нав доранд, мераванд, то аз хунари хонадорӣ ва пазандагии арӯс хабардор шаванд. Қисмати дигари занон ба хонаи азодорон рафта, фотеҳа меҳонанд. Ба хонаи азодор халво, кулча ва ё ягон намуди ширинӣ мебаранд.

Иди Қурбон пас аз ду моҳи даҳ рӯзи Иди Рамазон ҷашн гирифта мешавад (the holiday Khurbon is celebrated two month sandten days after the Ramadan holiday). Ин ид ҳам мисли Иди Рамазон аст (this holiday is also similar the Ramadan holiday), фақат пас аз адои намози ид мардуме, ки имконияти иқтисодии хуб доранд, «қурбонӣ» мекунанд (only after the last prayer of the month of fasting, people who have a good economic possibility do a sacrifice). Қурбонӣ аз замони Иброҳим - Пайғамбар мерос мондааст (Khurboni is a heritage from the times of the prophet Ibrahim). Ҷорвои забхшударо пухта ба ҳамсоягон (the cooked /meat of the / sacrificed animal is shared with the neigh bours; *забх кардан-to slaughter*), бечораву бенаво, ҳешу табор ва ҳар касе, ки дар ин рӯз ба хонаи онҳо меояд, медиҳанд (the poor and needy, the relatives and with everyone who comes to their home).

Иди Курбон пас аз ду моҳу даҳ рӯзи Иди Рамазон чашн гирифта мешавад. Ин ид ҳам мисли Иди Рамазон аст, фақат пас аз адои намози ид мардуме, ки имконияти иқтисодии хуб доранд, «курбонӣ» мекунанд. Курбонӣ аз замони Иброҳим - Пайғамбар мерос мондааст. Чорвон забхшударо пухта ба ҳамсоягон, бечораву бенаво, хешу табор ва хар касе, ки дар ин рӯз ба хонаи онҳо меояд, медиҳанд.

Саволхоро хонеду ҷавобхоягони муҳокима кунед.

1. Оё дар кишвари Шумо идҳои динӣ чашн гирифта мешаванд?
2. Дар ин рӯзҳо кадом хӯрокхоро омода месозанд?
3. Дар рӯзҳои ид дастурхони махсуси идона густурда мешавад?
4. Кадоме аз анъанаҳои идонаи тоҷикон ба Шумо маъқул шуд?
5. Оё дар хонаводаҳои Шумо дар рӯзҳои ид хешу таборон, дӯстон, ҳамсоёҳо бо ҳам ҷамъ меоянд?
6. Аз ибора ва калимаҳои зерин истифода карда, ҷумла созад: ид, дастурхони идона, идгардак, аёдати беморон, намози ид, мерос, пухтупаз, арӯс, чашн гирифта.

МАВЗУИ 9. МАРОСИМИ ТҶӢИ (THE WEDDING CEREMONY)

Дар Тоҷикистон новобаста аз он (in Tajikistan, regardless whether; *новобаста аз- not depending on*), ки ҷавонон якдигарро дӯст медоранд (the young people love each other), якдигарро хуб мешиносанд, ё як бор ҳамдигарро дидаанд (know each other well or one time saw each other), хостгорӣ аз ҷониби модар ва хешовандони ҷавон амалӣ мегардад (matchmaking is the business of the mother and the relatives of the young people; *аз ҷониби – from the side of; амалӣ шудан- to carry out*).

Дар Тоҷикистон новобаста аз он, ки ҷавонон якдигарро дӯст медоранд, хуб мешиносанд, ё як бор дидаанд, хостгорӣ аз ҷониби модар ва хешовандони ҷавон амалӣ мешавад.

Хостгорхо аслан занҳои рӯзгордида буда (originally the matchmakers were experienced women), пеш аз хостгорӣ дар бораи хонавода, модар, хунармандинӣ арӯс аз ҳамсояҳо, шиносҳо пурсон мешаванд (will ask the neighbours and acquaintances to be inquired about the family, mother, talents of the bride before the first visit). Агар дар бораи онҳо андешаҳо бештар мусбӣ бошанд (if the opinion about them is mostly positive), пас хостгорҳо ба хонаи арӯс мераванд (then the matchmakers will go to the house of the bride-to be).

Хостгорҳо аслан занҳои рӯзгордида буда, пеш аз хостгорӣ дар бораи хонавода, модар, хунармандинӣ арӯс аз ҳамсояҳо, шиносҳо пурсон мешаванд. Агар дар бораи онҳо андешаҳо бештар мусбӣ бошанд, пас хостгорҳо ба хонаи арӯс мераванд.

Хостгорҳо бо кулчаю ширинӣ ба хонаи духтардор мераванд ва мегӯянд (the matchmakers go to the house of the girl with bread and sweets and say; *духтардор- having a daughter*): «Шумо гул доред, мо харидор» («do you have a flower, we are buyers»). Ҷавону духтар ҳамдигарро хуб шиносанд ҳам, хостгорҳо набояд (a young man and a girl that know each other very well can also not propose) ба модари духтар «духтару писар ба якдигар унс гирифтаанд ва ё якдигарро дӯст медоранд» - гӯянд (they say to the mother of the girl «the girl and the boy are attached to each other»). Ин як одоб ва нозукии шарқиёна ба ҳисоб меравад (this is considered eastern politeness and tactfulness). Агар ба хостгорҳо арӯс ва хонаводаи ӯ хуш ояд (when the matchmakers are welcomed by the bride-to-be and her family), модари арӯс «ман бояд бо падараш ва хешу табор маслиҳат кунам» - мегӯяд (the mother of the bride will say «I will consult her father and the relatives»).

Хостгорҳо бо кулчаю ширинӣ ба хонаи духтардор мераванд ва мегӯянд: «Шумо гул доред, мо харидор». Ҷавону духтар ҳамдигарро хуб шиносанд ҳам, хостгорҳо набояд ба модари духтар «духтару писар ба

якдигар унс гирифтаанд ва якдигарро дӯст медоранд» гӯянд. Агар ба хостгорҳо арӯс ва хонаводаи ӯ хуш ояд, модари арӯс «ман бояд бо падараш ва хешу табор маслиҳат кунам» - мегӯяд.

Пас аз ризогии хонавода маросими «фотеха» ё «ноншиканон» оғоз меёбад (after the agreement of the families, the ceremony of «prayer» or «bread-breaking» starts; *оғоз ёфтан- to find the start*). Ба «фотеха» аслан мардҳо мераванд ва ин маросими мардона аст (to the ceremony *fothi* generally men go and this is a ceremony of men). Духтардор дастурхон меорад (the family of the girl set up a beautiful table) ва бо кудожавандаҳо ва хешу табори онҳо шинос мешавад (and become acquainted with the parents of the future son-in-law, the son-in-law himself and his relatives; *кудошавандаҳо- parents of the «son-in-law to be»*). Дар ин маросим соҳиби духтар дар бораи домод, хонаводаи ӯ, шароити зиндагӣ ва таҳсил ё кори ӯ маълумот пайдо мекунанд (in this ceremony it is about finding out information about the bridegroom, his family, his conditions of living and his education or job; *пайдо кардан- to find; маълумот- intelligence; information*).

Пас аз ризогии хонавода маросими «фотеха» ё «ноншиканон» оғоз меёбад. Ба «фотеха» аслан мардҳо мераванд ва ин маросими мардона аст. Духтардор дастурхон меорад ва бо кудожавандаҳо ва хешу табори онҳо шинос мешавад. Дар ин маросим соҳиби духтар дар бораи домод, хонаводаи ӯ, шароити зиндагӣ ва таҳсил, ё кори ӯ маълумот пайдо мекунанд.

Агар ҳар ду тараф розӣ бошанд (if both sides agree), синас, духтардор нони овардаи кудоро шикаста ба дастурхон мегузорад (then the family of the girl will bring a bread that the other family break and pass on around the table; *кудо- one's children's spouse's parents*). Пас аз меҳмондорӣ ба нияти тӯй меҳмонҳо дуо карда (after the reception, they pray for their aims), рӯзи маросими минбаъдaro маълум

мекунанд (and define the days of the future ceremonies; *minbâd-henceforth; in the future*).

Агар хар ду тараф розӣ бошад, пас духтардор нони овардаи кудоро шикаста ба дастурхон мегузорад. Пас аз мехмондорӣ ба нияти тӯй мехмонҳо дуо карда, рӯзи маросими минбаъдaro маълум мекунанд.

Маросими дигар "тӯкузбинон" (тухфа барои арӯс) ном дорад (another ceremony has the name «dowry-seeing»). Тӯкузбинон дар хонаи арӯс барпо мегардад ва он маҳфили занона аст (dowry-seeings organised in the house of the bride; *барпо гардидан- to be constructed; to be organised*). Модари домод барои арӯс сарулибос (the mother of the groom /brings/: clothes for the bride), куртаву почома, жемпиру костюм (либосҳои болоӣ), туфливу мӯза (пойафзоли зимистонаву тобистона) (dresses and trousers, sweaters and suits, shoes and boots), дастурхону рахти хоб, сачокро дар сандуке гузошта, (the hope chest filled with a tablecloth, bedding and towels) дар болояш бо нияти бахти сафед ва ширин як матои сафед ва ширинӣ монда (/and/ on top of it, with the purpose of success and sweetness they put a white material and sweets), ба хонаи арӯс меорад (to the house of the bride: «she brings to the house of the bride»). Ҳамчунин, ба модари арӯс сарулибос, ба падараш чомаю курта меорад (in the same way she brings clothes for the mother of the bride and a velvet coat for her father).

Маросими дигар "тӯкузбинон" (тухфа барои арӯс) ном дорад. Тӯкузбинон дар хонаи арӯс барпо мегардад ва он маҳфили занона аст. Модари домод барои арӯс сарулибос, куртаву почома, жемпиру костюм, туфливу мӯза, (пойафзоли зимистонаву тобистона) дастурхону рахти хоб, сачокро дар сандуке монда, дар болояш ба нияти бахти сафеду ширин як матои сафед ва ширинӣ монда, ба хонаи арӯс меорад. Ҳамчунин, ба модари арӯс сарулибос ба падараш чомаю курта меорад.

Модари домод кулчаи калону майда, ширинӣ, мева, санбӯса, канд ва дигар намуди маводи қаннодӣ меорад (the mother of the groom brings bigands mallbread, sandy, fruits, sambusa, sugar and other various home-made products). Занҳо дар ин маҳфил дойразанӣ карда, рақсу бозӣ мекунанд (the women play drums and dance in this ceremony). Бо тамои шудани базм (at the end of the party) модари арӯс барои мехмонҳо ширинӣ, кулча ва дигар анвои тӯйро тақсим мекунад (the mother of the bride distributes sandy, bread and some other thing among the guests; *тақсим кардан- to share; to distribute*). Ин базм дар худуди хешу табор мегузарад (this party is held among gone's own relatives).

Модари домод кулчаи калону майда, ширинӣ, мева, санбӯса, канд ва дигар намуди маводи қаннодӣ меорад. Занҳо дар ин маҳфил дойразанӣ карда, рақсу бозӣ мекунанд. Бо тамои шудани базм модари арӯс барои мехмонҳо ширинӣ, кулча ва дигар анвои тӯйро тақсим мекунад. Ин базм дар худуди хешу табор мегузарад.

Маросими дигар никоҳ аст (another ceremony is the wedding). Аслан никоҳ дар хонаводаи арӯс мегузарад (originally the wedding takes place in the family of the bride). Бегоҳӣ дугонаҳои арӯс дар атрофи ӯ чамъ мешаванд (in the evening the friends of the bride gather around her). Домод ҳамроҳи падараш, ҷурахояш ва домолло меояд (the groom comes with this father, friends and the mullah (religious leader). Духтардор дастурхон меорад (the family of the girl create a beautiful table). Барои домод «пойандоз» мепартоянд (they roll out the /red/ carpet for the groom). Пойандозро ҷурахои домод бо нияти домоди навбатӣ шудан, мегиранд (the friends of the groom pull the carpet/ from under him/ to determine who will be the next groom; *мегиранд- take*). Дар дастурхони никоҳӣ мондани каламфур ва ё ягон маводи

тунд манъ аст (it is forbidden to put chili and/or any spicy products on the wedding-table), зеро тундӣ ва тезӣ дар рӯзҳои хурсандӣ нишонаи хуб нест (because sharpness is not a good sign on days of happiness: «to call to mind that sharpness and hot temper is not a good sign on happy days»).

Маросими лиғар никоҳ аст. Аслан никоҳ дар хонаводаи арӯс мегузарад. Бегоҳӣ дугонаҳои арӯс дар атрофии ӯ чамъ мешаванд. Домод ҳамроҳи падараш, чӯраҳои ва домолло меояд. Духтардор дастурхон меорад. Барои домод “пойандоз” мепартоянд. Пойандозро ҷӯраҳои домод бо нияти домоди навбатӣ шудан, мегиранд. Дар дастурхони никоҳӣ мондани каламфур ва ё ягон маводи тунд манъ аст, зеро тундӣ ва тезӣ дар рӯзҳои хурсандӣ нишонаи хуб нест.

Пас аз анҷоми никоҳ домоду арӯсро ба зери “чодар” мебаранд (at the end of the wedding the groom and the bride are brought under the «chodag»; *chodag- veil*). Домод барои арӯс “рӯбинон” (бори аввал лидани арӯс) медихад (the groom unveils the face of the bride: «the groom gives for the bride «unveiling- ceremony»). Дар зери чодар ба онҳо як нафар мард ё зани рӯзгордида, ки соҳиби фарзандони солиму хуб аст, дуо медихад (while they are standing under the veil, an experienced man or woman who has healthy and good children, prays for them; *duo medixad- gives a prayer*).

Пас аз анҷоми никоҳ домоду арӯсро ба зери «чодар» мебаранд. Домод барои арӯс «рӯбинон» медихад. Дар зери чодар ба онҳо як нафар мард ё зани рӯзгордида, ки соҳиби фарзандони солиму хуб аст, дуо медихад.

Пас, ба онҳо зане оина нишон медихад (after that, a woman shows them a mirror). Оина нишони ростӣ, софу покӣ буда, ба якдигар содику вафодор ва ростгӯ будани нахонадоронро тақозо менамояд (the mirror is a sign of honesty, transparency, and requests of the newly weds to always be faithful and truthful towards each other). Ҳамчунин, ба арӯсу домод асалу мавиз медиханд (in the same way they give honey and raisins to the bride and groom), то ки зиндагиашон ширин гузарад (so that their life will be sweet; *guzaishan-to pass*). Дар назди чодар занон ва духтарон рақс мекунанд (next to the veilwomen and girls dance). Сипас, домод ба хонаи худ меравад (then the groom goes to his own house).

Пас, ба онҳо зане оина нишон медихад. Оина нишони ростӣ, софӣ ва покӣ буда, ба якдигар содику вафодор ва ростгӯ будани нахонадоронро тақозо менамояд. Ҳамчунин, ба арӯсу домод асалу мавиз медиханд, то ки зиндагиашон ширин гузарад. Дар назди чодар занон ва духтарон рақс мекунанд. Сипас, домод ба хонаи худ меравад.

Маросими минбаъда тӯй ном дорад (the following ceremony is called «Tuuy»: «the following ceremony has the name tuuy»; *tuy- wedding*). Дар хонаи домод дӯстон, хешу табор чамъ омада, барои овардани арӯс омодагӣ мебинанд (in the house of the groom, friends and relatives have gathered to prepare for the coming of the bride; *овардани арӯс- bringing of the bride; омодагӣ дидан- to prepare*). Ҷавонон бо роҳбаладии як марди рӯзгордида ба хонаи арӯс мераванд (the young people are escorted by an experienced man /and/ go to the house of the bride). Пеш аз ба хонаи арӯс рафтан, домодро як пири рӯзгордида дуои нек медихад (by leaving

the house, one older experienced man says a good prayer for the groom). Баъди гирифтани дуои нек, онҳо бо садои карнаю сурнай ба хонаи арӯс мераванд (after they have done the prayer, they go to the house of the bride and create loud sound with the sounds using long and a short horns). Домод барои арӯс гулдаста мебарад (the groom takes flowers for the bride).

Маросими минбаъда тӯй ном дорад. Дар хонаи домод дӯстон, хешу табор чамъ омада, барои овардани арӯс омодагӣ мебинанд. Ҷавонон бо роҳбаладии як марди рӯзгордида ба хонаи арӯс мераванд. Пеш аз ба хонаи арӯс рафтан, ба домод як пири рӯзгордида дуои нек медихад. Баъди гирифтани дуои нек, домод бо садои карнаю сурнай ба хонаи арӯс меравад. Домод барои арӯс гулдаста мебарад.

Дар хонаи арӯс низ тӯю сурур аст (in the house of the bride is also a happy wedding party). Домод бо карнаю сурнай вориди хонаи арӯс мешавад (the groom with the music of long and shorthorn enters the house of the bride). Пиру барно ба тамошои домод мебароянд (old and young come out for seeing the groom). Домод либоси расмӣ: шиму пиччаки сиёҳ, кабуд ё хокистарранг, куртаи сафед ва гарданбанд, пойфазоли ба сарулибосаш мувофиқро мепошад (the groom wears formal clothing; a black or blue or grey suit, white shirt and a tie, shoes in the same colour as the suit; *шиму пиччак- trousers and suit*). Дӯсти домод низ либоси расмӣ дорад (the friend of the groom also wears formal clothes). Дар ин рӯз арӯс метавонад либоси аврупоӣ ё миллий пошад (on this day the bride can wear European or national clothes). Дар шаҳр бештар либоси аврупоӣ мепошанд (in the city they mostly wear European clothes).

Дар хонаи арӯс низ тӯю сурур аст. Домод бо карнаю сурнай вориди хонаи арӯс мешавад. Пиру барно ба тамошои домод мебароянд. Домод либоси расмӣ: шиму пиччаки сиёҳ, кабуд ё хокистарранг, куртаи сафед, гарданбанд ва пойфазоли бо сарулибосаш мувофиқро

мепӯшад. Дӯсти домод низ либоси расмӣ дорад. Дар ин рӯз арӯс метавонад, либоси аврупоӣ ё миллии пӯшад. Дар шаҳр бештар либоси аврупоӣ мепӯшанд.

Домод ба хонаи арӯс даромада, арӯсро ба берун мебарорад (the groom enters the house of the bride and brings her outside). Арӯс пеш аз ба мошин нишастан (before sitting in the car), бо падараш хайрухуш мекунад (the bride/ says goodbye to her father). Аслан арӯсҳо падарашонро оғӯш карда гиря мекунанд (originally the brides cry when they are hugging their fathers), баъзе аз арӯсон дар пеши пойи падар таъзим мекунанд (some brides fall down at the feet of their father). Пас, ба мошинҳо нишаста ба САҲШ (қойи сабти қайди никоҳ) мераванд (then they get in the car and go to the registration of marriage). Баъд аз САҲШ ба боғҳо рафта, расмҳои хотиравӣ мегиранд (after the registration they go to gardens to take pictures; *расмҳои хотиравӣ- memory pictures*). Баъд аз он, ё ба тарабхона ва ё ба хавлӣ барои идомаи тӯй мераванд (after that they go or to either to a restaurant or home to continue the party).

Домод ба хонаи арӯс даромада, арӯсро ба берун мебарорад. Арӯс пеш аз ба мошин нишастан, бо падараш хайрухуш мекунад. Аслан арӯсҳо падарашонро оғӯш карда гиря мекунанд, баъзе аз арӯсон дар пеши пойи падар таъзим мекунанд. Баъд ба мошин нишаста ба САҲШ (қойи сабти қайди никоҳ) мераванд. Баъд аз САҲШ ба боғҳо рафта, расмҳои хотиравӣ мегиранд. Баъд аз он, ё ба тарабхона ва ё ба хавлӣ барои идомаи тӯй мераванд.

Пас аз адои тӯй, маросими дигар (at the end of the wedding, another ceremony), ки "рӯбинон"-ном дорад, дар хонаи домод идома меёбад (that has the name «unveiling» is continued in the house of the groom = that is called «face-looking» takes place in the house of the groom). Модари арӯс барои хонаводаи домод, яъне ба падару модар, хоҳару додар, бибию бобо тухфа меорад (the mother of the bride brings presents for the family of the groom; namely for the

father and mother-in law, sisters and brothers, grandmothers and grandfathers of the groom). Ҳамчунин, кулчаи хурду калон, санбӯсаву ширинӣ, канду мева меорад (in the same way she brings small and bigger breads, filled turnovers and candy, sugar and fruit).

Пас аз адои тӯй маросими дигар, ки «рӯбинон» ном дорад, дар хонаи домод идома меёбад. Модари арӯс барои хонаводаи домод, яъне ба падару модар, хоҳару додар, бибию бобо тухфа меорад. Ҳамчунин, кулчаи хурду калон, санбӯсаву ширинӣ, канду мева меорад. Модари домод ба арӯс тухфае чун хотира тақдим менамояд, ҳамчунин, кулчаи хурду калон, санбӯсаву ширинӣ, канду мева меорад.

Маросими «рӯбинон» бо кушодани рӯйи арӯс оғоз меёбад (the ceremony «unveiling» starts with unveiling the brides' face). Зани калонsole, ки таҷрибаи ҳаёти дорад, кӯдакero бардошта (an olderly lady who has life experience lifts uprachild), бо навдаи дарахти мевадор рӯймоли арӯсро боло мебардорад (/who/ lifts up the veil of the bride with a branch of a fruit-tree). Сипас, маросими «арӯсбинон» оғоз меёбад (then the «unveiling» starts; *арӯсбинон- looking at the bride*). Ҳусуру хушдоман, хоҳару додар ва хешовандони домод арӯсро дида (the father and mother-in-law, sisters and brothers and relatives of the groom, seeing the bride), ба пеши пояш тухфа мениханд (lay presents at her feet).

Маросими «рӯбинон» бо кушодани рӯйи арӯс оғоз меёбад. Зани калонsole, ки таҷрибаи ҳаёти дорад, кӯдакero бардошта, бо навдаи дарахти мевадор рӯймоли арӯсро боло мебардорад. Сипас, маросими «арӯсбинон» оғоз меёбад. Ҳусуру хушдоман, хоҳару додар ва хешовандони домод арӯсро дида, ба пеши пояш тухфа мениханд.

Пас аз анҷоми «рӯбинон» маросими дигар «сари сурфа» оғоз меёбад (after the end of the «unveiling» another ceremony starts). Модари домод сурфа, орду ширу раванг меорад (the mother of the groom brings a tablecloth, flour,

milk and butter). Дасти арӯсро мешӯянд, арӯс аз орду равған бояд хаамири кулча ё фатирро омода кунад (they wash the hands of the bride, the bride has to prepare the dough for bread of this flour and butter). Ба дасти арӯс занҳои калонсоли рӯзгордида се маротиба ширу равған мезанд ва дуо мекунанд (three times experienced older women will pour milk and butter on the hands of the bride and pray), ки арӯси бахосият шавад (that the bride will be prosperous), дигаре орзу мекунад, ки ҳамеша дасти арӯс дар ширу равған бошад (another wishes that the hands of the bride will always have milk and butter = that she will have abundance), сеюмӣ дуо мекунад, ки хонаи арӯс пур аз бачаву кулча шавад... (the third prays that the house of the bride will be full of children and bread...)

Пас, аз анҷоми «рӯбинон» маросими дигар «сари сурфа» оғоз меёбад. Модари домод сурфа, орду ширу равған меорад. Дасти арӯсро мешӯянд, арӯс аз ин орду равған бояд кулча омода кунад. Ба дасти арӯс занҳои калонсоли рӯзгордида се маротиба ширу равған мезанд ва дуо мекунанд, ки арӯси бахосият шавад, дигаре орзу мекунад, ки ҳамеша дасти арӯс дар ширу равған бошад, сеюмӣ дуо мекунад, ки хонаи арӯс пур аз бачаву кулча шавад.

Пас, дасти арӯсро шуста, кулчаашро ба ошхона мебаранд (after the brides' hands are washed, they bring her bread to the kitchen). Модари арӯс бо иштироки занҳо ҷодари арӯсро аз девор мекананд (the mother of the bride with the assistance of the women takes the «chodag» from the wall). Онро дар шакли кӯдак печонида, ба дасти арӯс ва хушдомонаш медиханд (it is rolled in the shape of a baby and given in the hands of the bride and her mother-in-law) ва дуо мекунанд, ки то соли оянда (and they pray that before the next year) дар ин хона кӯдак таваллуд шаваду онҳо боз ба «тахворабандон» биёянд (in this house a baby will be born

and that they will come back for a «cradling-party»¹⁴; *тахворабандон- cradle-binding*). Бо хамин маросим, тӯй тамоm мешавад (with this ceremony the wedding is completed).

Пас, дасти арӯсро шуста, кулчаашро ба ошхона мебаранд. Модари арӯс бо иштироки занҳо ҷодари арӯсро аз девор мекананд. Онро дар шакли кӯдак печонида, ба дасти арӯс ва хушдомонаш медиханд ва дуо мекунанд, ки то соли оянда дар ин хона кӯдак таваллуд шаваду онҳо боз ба «тахворабандон» биёянд. Бо хамин маросим, тӯй тамоm мешавад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоянро муҳокима кунед.

1. Сурулҳои тӯёнаро дӯст медоред?
2. Дар кишвари Шумо ҷӣ гуна маросимҳои тӯю хурсандӣ мавҷуанд?
3. Оё Шумо ба хонаи арӯс хостгор мефиристонед? Онҳо ҷӣ тавр ба хонаи арӯс мераванд?
4. Рӯзи тӯиро Шумо ҷӣ ҳел мегузаронед?
5. Шумо маросими ба «фотеха» монандро доред ва он ҷӣ маъно дорад?
6. Оё ба арӯс ва домод дар кишвари Шумо тухфа медиханд? Ба падару модари домоду арӯс ҷӣ?
7. Дар САҲШ (ҷойи сабти қайди никоҳ) аз арусу домод ҷӣ мепурсанд?
8. Дар бораи яқ тӯйи кишваратон нақл кунед.
9. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла созед: **фотеха, кудо, хостгорӣ, тӯй, САҲШ, сураттирӣ, рӯбинон, тухфа, никоҳ, розигӣ.**

¹⁴ Tajik babies sleep in a cradle and they are tied to the cradle by strips of cloth

МАВЗУИ 10. ГАХВОРАБАНДОН (THE CRADLING CEREMONY)

Маросими дигари хурсандии мардуми тоҷик гахворабандон аст (another happy ceremony of the Tajik people is acradling party). Ҳангоми таваллуди кӯдак дар таваллудхона кудого ба якдигар «шодиёна» медиҳанд (at the moment of birth of the child in the maternity hospital, the grandparents congratulate each other; *шодиёна* *додан- to give gifts for goodnews*). Кӯдаки аввалро ба хонаи модари зан мебаранд (they bring the first child to the house of the mother of the wife), зеро падару модари духтар барои ӯ гахвора омода мекунанд (because the father and mother of the girl prepare for him/her a cradle). Дар урфият меғунд, ки «гахвора аз падар мерос аст» (it is usually said that the cradle a heritage from the father is; *урфият- custom*).

Маросими дигари хурсандии мардуми тоҷик гахворабандон аст. Ҳангоми таваллуди кӯдак дар таваллудхона кудого ба якдигар «шодиёна» медиҳанд. Кӯдаки аввалро ба хонаи модари зан мебаранд, зеро падару модари духтар барои ӯ гахвора омода мекунанд. Дар урфият меғунд, ки «гахвора аз падар мерос аст».

Дар миёни мардуми Бадахшон «шаби муборак» ном маросиме мавҷуд аст (among the people of Badakhshan there is «the night of blessing»), ки хангоми нухрӯзагии кӯдак хешовандони арӯс (when the child is nine day sold, there lative sof the bride), падари кӯдак, аммаву амакхо, холаву тағохо, хамсояхо, дӯстон чамъ меоянд (the father of the child, aunt sand uncles on fathers side, aunt san dun cleson mother's side, neigh bour sand friends come together). Дар миёни мардум гуфторе хаст: (among the people is said) «кӯдак аз нух гузашт, аз кӯх гузашт» (that when the child moves on after the ninth /day/, he passed the mountains). Дар ин рӯз ба кӯдак номи мувофиқ меғузоранд (the child is given a suitable name).

Дар миёни мардуми Бадахшон «шаби муборак» ном маросиме аст, ки хангоми нухрӯзагии кӯдак хешовандони арӯс, падари кӯдак, аммаву амакхо, холаву тағохо, хамсояхо, дӯстон чамъ меоянд. Дар миёни мардум гуфторе хаст: «кӯдак аз нух гузашт, аз кӯх гузашт». Дар ин рӯз ба кӯдак номи мувофиқ меғузоранд.

Баъди чилрӯзагии кӯдак бобои модариаш ба кӯдак гахвора меҳарад (after the 40th day of the child, the grandfather of its mother buys a cradle for the child). Биби модариаш ба гахвора кӯрпаю кӯрпача (the grandmother of its mother /prepared/ quilts and mattress for the cradle), дастбандаку пойбандак, рӯпӯши зебо омода намуда, (swaddling clothes, fetters and a beautifully made duvet) бо кулчаю халво, ширинихо кӯдак ва гахвораашро ба хонаи падараш мебарад (and carries it /together/ with bread and halva¹⁵, sweets, the child and its cradle to the house of its father). Ба кӯдак пойандоз меандозанд (they lay out a carpet for the child).

Баъди чилрӯзагии кӯдак бобои модариаш ба кӯдак гахвора меҳарад. Биби модариаш ба гахвора кӯрпаю кӯрпача, дастбандаку пойбандак, рӯпӯши зебо омода намуда, бо кулчаю халво, ширинихо кӯдак ва гахвораашро ба хонаи падараш мебарад. Ба кӯдак пойандоз меандозанд.

Сипас, як зани пири рӯзгордида, ки фарзандони солиму хуб дорад (then one older woman with life-experience, who has healthy and good children), гахвораро мекушояд (opens the cradle). Дар даруни гахвора ширинӣ, мева меғузоранд (they put sweets and fruit in the cradle; *меғузоридан- to move, to transfer*), то ки дар ин гахвора кӯдакони дӯстрӯю солими бисёр калон шаванд (so that in this cradle many pretty and healthy children may grow up). Ба

¹⁵ halva is a kind of candy made of seeds and/or flour, sugar and butter

зане, ки гахвораро мекушояд, як матоъ, рӯймол, ки «сафедӣ» меноманд, медиҳанд (they give a white material or headscarf to the woman). Ин зан кӯдакро гирифта, дар гахвора чалу рост мегузорад ва меғӯяд (this woman takes the child and puts it in the cradle, moving it to the right side and says): «Ин ҷо гузорам?» занҳо бошанд, бо як овоз «не» меғӯянд («do I put it here?» the women must say: «no»). Ин амал се - чор маротиба такрор мешавад (this action is repeated three- four times).

Сипас, як зани пири рӯзгордида, ки фарзандони солиму хуб дорад, гахвораро мекушояд. Дар даруни гахвора ширинӣ, мева мегузоранд, то ки дар ин гахвора кӯдакони дӯструю солими бисёр калон шавад. Ба зане, ки гахвораро мекушояд, як матоъ, рӯймол, ки «сафедӣ» меноманд, медиҳанд. Ин зан кӯдакро гирифта, дар гахвора чалу рост мегузорад ва меғӯяд: «Ин ҷо гузорам?» занҳо бошанд, бо як овоз «не» меғӯянд. Ин амал се - чор маротиба такрор мешавад.

Пас, кӯдакро дар ҳолати дуруст ба гахвора мебанданду ба болои сари гахвора як дона чормағزو мешикананд (then the child is put in the right condition and they tie up the cradle and above the head end of the cradle they crack a walnut). Онҳо боварӣ доранд, ки кӯдак нотарсу далер ба воя мерасад (they believe, that the child will grow up with a courageous and brave character; *воя- share, part, portion*). Дар зери сари кӯдак китоб мегузоранд (under the head of the child they put a book), то ки кӯдак олиму доно шавад (so that this child will be wise and well educated; *олим- scientific; learned*). Сипас, ба кӯдак ва падару модараш дуои нек мекунанд (then they pray a prayer for blessings for the child and its father and mother; *дуои нек- good prayer*). Орзу мекунанд, ки ин кӯдак хушқадам шавад (they wish that this child will bring happiness), аз пасаш додараку хоҳаракони дӯстру дар ин гахвора хоб кунанд (afterwards its younger brothers and sisters will sleep soundly in this cradle). Пас аз ин,

ширинию халво ва кулчаро ба занон, хешу табор, ёру дӯстон таксим мекунанд (then they share the sweets, halvo, bread with the women, neighbours, relatives and friends). Гахворабандон фақат барои кӯдаки аввал гузаронида мешавад (the cradling ceremony only happens for the first child). Кӯдакони минбаъдaro дар мухити хона бо иштироки бибиҳою модар ба гахвора мегузоранд (the children born afterwards, are cradled in the surroundings of the house with /only/ the participation of the grandmothers and mother).

Пас, кӯдакро дар ҳолати дуруст ба гахвора мебанданду ба болои сари гахвора як дона чормағزو мешикананд. Онҳо боварӣ доранд, ки кӯдак нотарсу далер ба воя мерасад. Дар зери сари кӯдак китоб мегузоранд, то ки кӯдак олиму доно шавад. Сипас, ба кӯдак ва падару модараш дуои нек мекунанд. Орзу мекунанд, ки ин кӯдак хушқадам шавад, аз пасаш додараку хоҳаракони дӯстру дар ин гахвора хоб кунанд. Пас аз ин, ширинию халво ва кулчаро ба занон, хешу табор, ёру дӯстон таксим мекунанд. Гахворабандон фақат барои кӯдаки аввал гузаронида мешавад. Кӯдакони минбаъд таваллудшударо дар мухити хона бо иштироки бибиҳою модар ба гахвора мегузоранд.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятнро муҳокима кунед.

1. Суруди "алла"-ро аз диск гӯш намоед ва фаркияташонро гӯед.
2. Таваллуди кӯдак дар оилаҳои Шумо чӣ аҳамият дорад?
3. Кай ба дидани кӯдаки Шумо хешовандон меоянд?
4. Оё Шумо ҳам чунин маърака меоред?
5. Кӯдаконатонро парпеч мекунед, барои чи?
6. Оё суруди "алла"-ро ҳамаи модарон медонанд?
7. Оё барои модари ҷавон хӯроки махсус омода менамоед?
8. Дар кишвари Шумо кадом анъанаи миллии мавҷуд аст?
9. Бо калимаҳои зерин ҷумла созед: **гаҳвора, кӯдак, алла, бибӣ, курпача, ширинӣ, парпеч қардан, таваллудхона.**

МАВЗУИ 11. МАРОСИМИ МОТАМ (THE MOURNING CEREMONY)

Тоҷикон дар рӯзи мотам бо ҳам муттаҳидгар мешаванд (on days of mourning, Tajiks get together). Новобаста аз он ки, майит шинос аст ё бегона (whether the dead person is known or unknown), ҳамаи ҳамсояҳо, ёру дӯстон ба хонаи ӯ мераванд (all neighbours, friends go to his/her house). Агар майит мард бошад, он гоҳ мардҳо як бор назди ӯ ба хона мебароянду баъд дар рӯйи хавлӣ меистанд (when the dead person is a man, then men enter the house one time and stay then in the yard), то меҳмонхоро пешвоз гиранду таъзия қабул намоянд (in order to welcome the guests and accept the condolences). Занҳо низ ба хона мебароянд ва ба фарзандон, хешу табори майит таъзия баён мекунанд (women also enter the house and comfort the children and relatives; *таъзия баён қардан-то condole*). Агар майит шаб монад, мард бошад, мардҳо, зан бошад, занҳо то пагоҳӣ назди ӯ менишинанд (when the person dies in the night, being a man, the men, and when it is a woman, the women sit next to him/her till dawn).

Тоҷикон дар рӯзи мотам бо ҳам муттаҳидгар мешаванд. Новобаста аз он ки майит шинос аст ё бегона, ҳамаи ҳамсояҳо, ёру дӯстон ба хонаи ӯ мераванд. Агар майит мард бошад, мардҳо ба хона мебароянду баъд дар рӯйи хавлӣ истода аз меҳмонҳо таъзия қабул мекунанд. Занҳо низ ба хона мебароянд ва ба фарзандон, хешу табори майит таъзия баён мекунанд. Агар майит шаб монад, мард бошад, мардҳо, зан бошад, занҳо то пагоҳӣ назди ӯ менишинанд.

Пас, аз муддати муайян майитро мешӯянд ва онро кафан мекунанд (after a certain time they wash the corps and bandage him/her; *муайян- definite: fixed*). Дар ин муддат барои ӯ қабр мекананд (in this time, they dig a grave for him/her), дар масҷид ҷаноза мекунанд ва пас аз он дафн мекунанд (in the mosque they pray and after that they bury

him/her). Мардони азодор чома мепӯшанд, миёнашонро бо миёнбанд мекунанд, ба сарашон тўппӣ мепӯшанд (the mourning men put on a quilled robe, tie a waistband sash around their waist, and wear a hat on their heads), занҳо низ либоси мотамӣ мепӯшанд (the women also put on /special/ mourning clothes).

Пас аз муддати муайян майитро мешӯянд ва онро кафан мекунанд. Дар ин муддат барои ӯ кабр мекананд, баъд ба масҷид бурда, ҷаноза мекунанд ва пас аз он, дафн мекунанд. Мардони азодор чома мепӯшанд, миёнашонро бо миёнбанд мекананд, ба сарашон тўппӣ мепӯшанд, занҳо низ либоси мотамӣ мепӯшанд.

Пас аз дафни майит мардон аз сари кабр бармегарданд (after the burial of the corpse the men come back from the cemetery), дар хона фотеха мекунанд (and cite the first sura of the Qur'an). То се рӯз ҳамсояхо ба хонаи азодор нону хӯрок меоранд (for three days the neighbours bring bread and meals to the house of mourning). Дар хонаи азодорон то як муддат испанд дуд мекунанд (in the house of the mourners they smoke rue (a herb) for a certain amount of time). Ин одат аз замони хеле қадим дар миёни тоҷикон маъмул аст (this tradition from very ancient times is widely used among Tajiks). Азодорон то як муддат ба тӯй ва дигар маъракахои хурсандӣ намераванд (the mourners do not go to a wedding and other happy ceremonies for a certain time). То чил рӯз хешу табор, дӯстон, ҳамсояхо ба хонаи азодорон барои хондани фотеха мераванд (for forty days relatives, friends, neighbours go to the house of mourners for praying for the dead person; *fotexaxonii* - an assembly convened to pray for the dead). Дар рӯзҳои ид (Иди Рамазон ва Иди Курбон) одамон аввал ба хонаи азодорон омада, дуо мекунанд (on holidays they come first to the house of mourning and pray). Агар дар хонаи азодор кӯдаке ҷиҳт мотам бошад, аввал ба онҳо идона медиҳанд (if there is an orphan left in the house, they first give to them holiday gifts).

Пас аз дафни майит мардон аз сари кабр бармегарданд, дар хона фотеха мекунанд. То се рӯз ҳамсояхо ва хешу табор ба хонаи азодор нону хӯрок меоранд, ҷаноза мебаранд, ҷаноза мекунанд ва пас аз он, дафн мекунанд. Мардони азодорон то як муддат испанд дуд мекунанд. Ин одат аз замони хеле қадим дар миёни тоҷикон маъмул аст. Азодорон то як муддат ба тӯй ва маъракахои хурсандӣ намераванд. То чил рӯз хешу табор, дӯстон, ҳамсояхо ба хонаи азодорон барои хондани фотеха мераванд. Дар рӯзҳои ид (Иди Рамазон ва Иди Курбон) аввал ба хонаи онҳо омада, дуо мекунанд. Агар дар хонаи азодорон кӯдаке ҷиҳт мотам бошад, аввал ба онҳо идона медиҳанд.

Фарзандон ва пайвандон дар рӯзҳои ид арафа қабри шаҳси вафоткардари тоза нигоҳ медоранд (the children and relatives clean his/her grave on holidays) ва болои он асосан дарахтони сабзи сояфкан мешинованд (and plant a tree on it, in principle green shadowy trees). Дар давоми як сол ба хонадони онҳо мардум барои тасаллият меоянд (during the first year after the death people come to their family to bring them condolences). Дар рӯзи солгарди Ҷавти Майит фарзандон, пайвандон ҷамъ меоянд (on the anniversary of the death the children, relatives gather together), нони хайр медиҳанд, дуо мекунанд (they give alms (bless the bread) and they pray).

Фарзандон ва пайвандон дар рӯзҳои ид арафа қабри шаҳси вафоткардари тоза нигоҳ медоранд ва болои он асосан дарахтони сабзи сояфкан мешинованд. Дар давоми як сол ба хонадони онҳо мардум барои тасаллият меоянд. Дар рӯзи солгарди Ҷавти Майит фарзандон, пайвандон ҷамъ меоянд, нони хайр медиҳанд, дуо мекунанд.

Барои он ки дигар дар ин хона мотам набошад (in order that another mourning will not be in this house = to prevent another tragedy in this house), онҳо бо рафтани меҳмонҳо зуд дастурхони хотирчамъиро меғундоранд (with the leaving of the guests they quickly collect the table cloth of the memorial meal; *gundoshman- to collect; хотирчамъ-quiet; calm*). Яке аз занҳои ин хона (one of the women of this house) дастурхонро болои сар карда, аз дар мебарояд (carries the table cloth on her head out of the door). Дигарон аз ӯ мепурсанд, ки ин дастурхонро кучо мебарад (others ask her, where she is bringing this table-cloth)? Зан дар ҷавоб меғӯяд: «Ба тӯй мебарам» (the woman answers, that she brings it to a wedding = this woman in answer says: «I carry it/ to a wedding»). Яъне, онҳо орзу мекунанд, ки минбаъд дастурхони орошташон (namely they desire that from now on when they prepare a table in this house), танҳо дастурхони тӯю шодӣ бошад (it will only be a happy wedding table).

Барои он ки дигар дар ин хона мотам набошад, онҳо бо рафтани меҳмонҳо зуд дастурхони хотирчамъиро меғундоранд. Яке аз занҳои хона дастурхонро болои сар карда, аз дар мебарояд. Дигарон аз ӯ мепурсанд, ки ин дастурхонро кучо мебарад? Зан дар ҷавоб меғӯяд: «Ба тӯй мебарам». Яъне, онҳо орзу мекунанд, ки минбаъд дар ин хона танҳо дастурхони тӯю шодӣ орошта шавад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Маросии мотам дар миёни мардуми кишвари Шумо чӣ гуна мегузарад?
2. Дар рӯзҳои мотам чӣ гуна либос мепӯшанд?
3. Дар миёни мардуми Шумо чӣ гуна гуфторҳо мавҷуданд?
4. Оё дар байни мардуми Шумо фотеха ва дуо ҳаст?
5. Ид дар хонаи азодорон чӣ гуна либос мегузарад?
6. Аз калимаҳои зерин истифода бурда, ҷумла созад: **фотеха, ид, маросими мотам, кафан, гӯр, азодорӣ, дафн** кардан, хотирчамъӣ.

МАВЗУИ 12. БОЗОРҲОИ ДУШАНБЕ (THE MARKETS OF DUSHANBE)

Аз бозорҳои Душанбе матоъ, либос, пойафзол, либосҳои миллий ва авропуӣ харидан мумкин аст (in the markets of Dushanbe it is possible to buy textures, clothes, shoes, national and European clothes). Харчанд дар Душанбе марказҳои калони савдо мисли (although in Dushanbe there are /very many/ great trading centres like): Садбарг, Саодат, Саховат, Рудакӣ- Плаза, Милано- мода, Меҳх ва дигар мағозаҳои фирмавӣ ҳеле зиёд аст (Sadbarg, Saodat, Rudaki- Plaza, Milano-fashion, Mehx and other commercial shops), аксарӣ мардум ба бозор мераванд (the majority of the people goes to the market). Дар бозорҳои Душанбе молҳои Россия, Туркия, Ҳиндустон, Чин, кишварҳои Арабистон ва Авропуро пайдо кардан мумкин аст (in the markets of Dushanbe it is possible to find Russian, Turkish, Indian, China, Arab and European goods).

Аз бозорҳои Душанбе матоъ, либос, пойафзол, либосҳои миллии харидан мумкин аст. Харчанд дар Душанбе марказҳои калони савдо мисли: "Садбарг", "Саодат", "Саховат", "Рӯдакӣ - Плаза", "Милано-мода", "Меҳх" ва дигар мағозаҳои фирмавӣ ҳеле зиёд аст, аксари мардум ба бозор мераванд. Дар бозорҳои Душанбе молҳои Россия, Туркия, Ҳиндустон, Чин, кишварҳои Арабистон ва Аврупо ро пайдо кардан мумкин аст.

Ман бештар ба бозори Корвон меравам (I mostly go to the Korgon market). Аз ин бозор колин, матоъ, пойафзол, либосҳои мардонаву занонаи миллии ва аврупоӣ харидан мумкин аст (at this market it is possible to buy carpets, textures, shoes, national and European clothes for men and women). Атлас матои миллии тоҷикон буда, навьҳои гуногуни он дар бозорҳо фурӯхта мешавад (various kinds of «atlas», which is the national Tajik texture, is being sold at the markets: «atlas being the Tajik national texture, various kinds of it is being sold at the markets»). Аз атлас духтарон куртаҳои идона медӯзанд (girls sew holiday dresses out

of atlas fabric). Бахусус, дар Иди Наврӯз кариб ҳамаи духтарон куртаи атлас мепӯшанд (especially on the holiday «Nav Rooz» almost all girls wear an atlas-dress).

Ман бештар ба бозори Корвон меравам. Аз ин бозор колин, матоъ, пойафзол, либосҳои мардонаву занонаи миллии ва аврупоӣ харидан мумкин аст. Атлас матои миллии тоҷикон буда, навьҳои гуногуни он дар бозорҳо фурӯхта мешавад. Аз атлас духтарон куртаҳои идона медӯзанд. Бахусус, дар Иди Наврӯз кариб ҳамаи духтарон куртаи атлас мепӯшанд.

Дар бозори "Корвон" гахвораи миллиро пайдо кардан мумкин аст (at the Korgon market it is possible to find a national cradle). Он ҳеле зебо буда, бо нақшу нигори миллии кандакорӣ карда шудааст (it is very beautiful and engraved with traditional decorations; *нақшу нигор кардан - to decorate*). Гахвора арзон нест, аммо дар миёни тоҷикон гуфторе ҳаст (a cradle is not cheap, but among the Tajiks is told), ки нархи гахвораро арзон намекунанд (that they should not make the cradle cheap), зеро гахвора барои фарзанд харида мешавад ва он киматтарин ганҷинаи хонавода аст (because a child is the most costly treasure of the family). Аз ин рӯ, нархи гузоштаи савдогарро харидорон меҳаранд (the price the seller asks, for this price they buy it; *ин қадар - so much, нарх - price*).

Дар бозори «Корвон» гахвораи миллиро пайдо кардан мумкин аст. Он ҳеле зебо буда, бо нақшу нигори миллии кандакорӣ карда шудааст. Гахвора арзон нест, аммо дар миёни тоҷикон гуфторе ҳаст, ки гахвораро арзон намекунанд, зеро фарзанд азизтарин ганҷинаи хонавода аст. Аз ин рӯ, нархи гузоштаи савдогарро харидорон меҳаранд.

Агар шумо таҷизоти хона мисли қоллин, мебел, чойнику пиёла, дегу табак хариданӣ бошед, ба мағозаҳои маҳсус, ки аз онҳо ин чизҳоро пайдо карда метавонед, равед (for buying household equipment like carpets, furniture, tearpots and cups, woks and plates, go to the Sultoni Kabir bazar:»агар шумо... хариданӣ бошед- if you will be buying...»). Дар ин бозор ғайр аз таҷизоти хона (in this bazar except household equipment), боз масолеҳи сохтмонӣ низ мефурӯшанд (they/ also sell building materials). Гарчанде ки дар Душанбе мағозаҳои фурӯши техникаи маишӣ (although Dushanbe has shops for everyday technical items; *маишӣ- everyday*) мисли "Волна", "Техносила", "Самсунг", "Атлант" фаъолият доранд, (like Volna, Technosyla, Samsung, Atlant), ҳамчунин, техникаи маиширо низ метавонед аз ин бозор харидорӣ намоед (you can also purchase everyday technical items like that in this market; *харидорӣ- purchasing*).

Агар шумо таҷизоти хона мисли қоллин, мебел, чойнику пиёла, дегу табак хариданӣ бошед, ба мағозаҳои маҳсус, ки аз онҳо ин чизҳоро пайдо карда метавонед, равед. Дар ин бозор ба ғайр аз таҷизоти хона, боз масолеҳи сохтмонӣ низ мефурӯшанд. Гарчанде ки дар Душанбе мағозаҳои фурӯши техникаи маишӣ мисли "Волна", "Техносила", "Самсунг", "Атлант" фаъолият доранд, ҳамчунин, техникаи маиширо низ метавонед аз ин бозор харидорӣ намоед.

Саволҳоро хонеду ҷавобҳоятонро муҳокима кунед.

1. Дар кишвари Шумо чӣ гуна бозорҳо мавҷуданд?
2. Аз бозорҳои Шумо кадом навъи мева ва сабзавотро харидан мумкин аст?
3. Ба Шумо бозорӣ кардан маъқул аст?
4. Шумо бештар ба кадом бозор рафтанро мепасандед?
5. Либосатонро оё аз бозор меҳаред?
6. Дар кишвари Шумо бозори техника мавҷуд аст?
7. Оё бозорҳои кишвари Шумо ҳамеша қор мекунанд, ё фақат дар рӯзҳои маҳсус?
8. Аз қалимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла созед: **бозор, маҳсулоти хӯрокворӣ, сабзавот, гӯшт, шир, либос, савдогар, харидор, ашёи рӯзгор.**

МАВЗУИ 13. ОШХОНАИ ТОЧИКӢ (THE TAJIK KITCHEN)

Ҳар як миллат расму оин, (every nation has its own customs and traditions) урфу одат, либоси миллий ва таъриху адабиёти ба худ хос дорад (customs and habits, national clothes and history and literature; *rasmu oin- custom and tradition; urf- custom; odam- custom/habit*). Тоҷикон аз мардуми қадими Осиёи Миёна буда (Tajiks, being from the ancient people of Central Asia), дар баробари таърихи бой (alongside a rich history), адабиёти оламғири хеш ва мусикии дилпазир доранд (have their own universal literature and sweet music; *хеш- relative; self/own*). Табиати нотақрор, оби софу мусаффо, кӯҳҳои сарбафалаккашида (a nature unrepeatable, cristal clear water, mountains with tops reaching heaven; *фалак- heaven*), мардуми чехракушод (/and/ people with open face) ин сарзаминро боз ҳам зеботар мекунанд (make this country also more beautiful).

Ҳар як миллат расму оин, урфу одат, либоси миллий ва таъриху адабиёти ба худ хос дорад. Тоҷикон аз мардуми қадимаи Осиёи Миёна буда, дар баробари таърихи бой, адабиёти оламғири хешу мусикии дилпазир доранд. Табиати нотақрор, оби софу мусаффо, кӯҳҳои сарбафалаккашида, мардуми чехракушод ин сарзаминро боз ҳам зеботар мекунанд.

“Тоҷикон мардуми меҳмондӯстанд, барои меҳмон бехтарин таомро мепазанд (Tajiks are a hospitable people, they cook the best food for guests). Дар ин кишвар ба ман бештар оши палав хуш омад (in this country I liked Osh the best; *хуш омадан- to like*). Тарзи пухтани оши паловро ман ёд гирифтам”, мегӯяд Ван дер Беер (Савсан) (I learned the way how to prepare Osh).

“Тоҷикон мардуми меҳмондӯстанд, барои меҳмон бехтарин таомро мепазанд. Дар ин кишвар ба ман бештар оши палав хуш омад. Тарзи пухтани оши паловро ман ёд гирифтам”, мегӯяд Ван дер Беер (Савсан)

Аввал бояд гӯштро дар равған бирён кунед (first you have to fry the meat in the oil), баъд ба он пиёз андозед (then you add the onion until it has become red), то ки ош мекунад (they fry the onion until it has become red), то ки ош сафед наояд (so that the Osh will not be white). Пас, ба дег сабзӣ меандозанд (then they put the carrots in the cauldron). Дар Тоҷикистон ҳамаи занҳо сабзиро хеле борик реза

карда метавонанд (in Tajikistan all women are able to cut the carrots in very thin pieces).

Аввал бояд гуштро дар равған бирён кунед, баъд ба он пиёз андозед. Пиёзро то сурх шуданаш бирён мекунанд, то ки ош сафед наояд. Пас, ба дег сабзӣ меандозанд. Дар Тоҷикистон хамаи занҳо сабзиро хеле борик реза карда метавонанд.

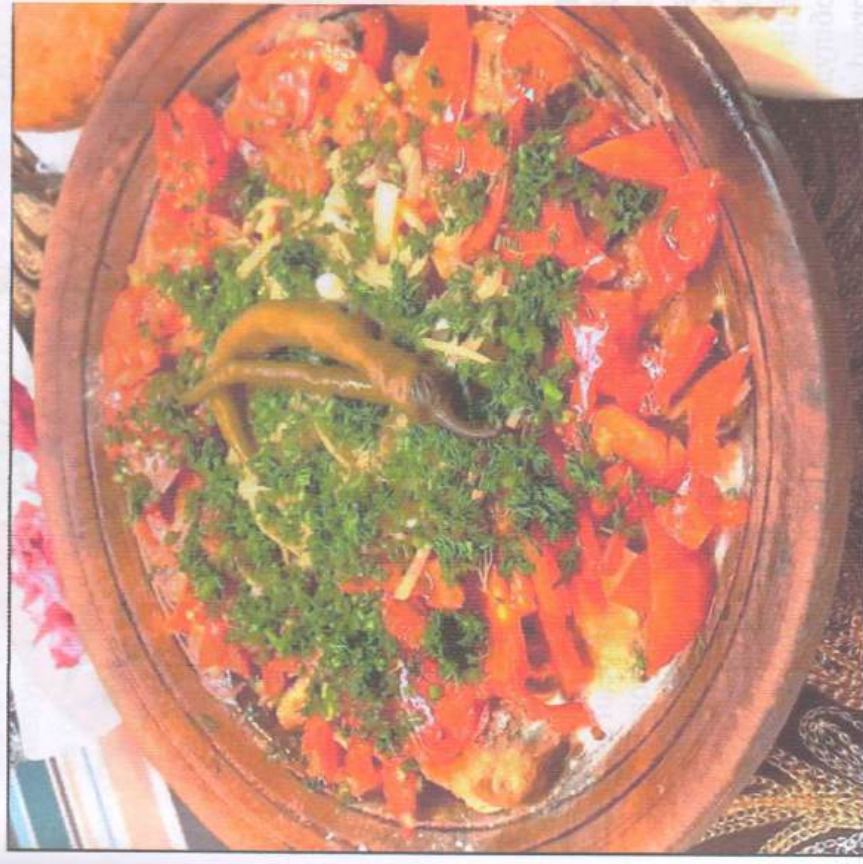
Пас аз омода шудани зирбаки ош (when the seasoning for the Osh is ready; *зирбаки ош—seasoning for Osh*) ба микдори биринҷ об мерезанд (they pour in the necessary amount of water for the rice; *ба микдори— in necessary amount*). Барои болазаттар шудани оши палов (in order to get a more tasty Osh) ба он зира, зирк(зилот) ҳам илова кардан мумкин аст (it is possible to also add saffron seeds and wild rice). Агар шумо як коса биринҷро ош кардан хоҳед (if you want to make one bowl of Osh), бояд ду коса об реzed (you have to pour in two bowls of water). Ҳамин ки биринҷ каме пухт, онро дам меандозанд (as soon as the rice is a bit cooked, they let it steam).

Пас аз омода шудани зирбаки ош ба микдори биринҷ об мерезанд. Барои болазаттар шудани оши палов ба он зира, зирк (зилот) ҳам илова кардан мумкин аст. Агар шумо як коса биринҷро ош кардан хоҳед, бояд ду коса об реzed. Ҳамин ки биринҷ каме пухт, онро дам меандозанд.

То дам хӯрдани ош сохибхонаҳо хӯриш омода мекунанд (before the Osh is done, the hostess prepares the salad; *омода кардан— to prepare*). Аслан бо ош шакароб меҳӯранд (originally the yeast «shakarob»¹⁶ with the Osh). Шакароб аз пиёз, помидор, бодиринг, гашничу шибит иборат аст (shakarob consist of onion, tomatoes, cucumbers and coriander and dill; *ибораи будан— to consist of*). Пиёзро хеле тунук реза карда (they cut the onions very thin), сипас, помидору бодиринг ва гашничу пиёзро реза карда, омехта

¹⁶ Shakarob is a national salad made of tomatoes, cucumbers and dill

менамянд (then they mix chopped tomatoes, cucumbers and the coriander and onions). Мувофиқи хошиш намакашро илова мекунанд (they add salt according to taste; *хошиш—wish*).

То дам хӯрдани ош сохибхонаҳо хӯриш омода мекунанд. Аслан бо ош шакароб меҳӯранд. Шакароб аз пиёз, помидор, бодиринг, гашничу шибит иборат аст. Пиёзро хеле тунук реза карда, сипас, помидору бодиринг

ва гашничу пиёзро реза карда, омехта менамоянд. Мувофиқи хоҳиш намакашро илова мекунанд.

Ҳамчунин, ҳуҷроки миллии бо номи курутоб низ дар Тоҷикистон бисёр хушхӯр аст (in the same way the national dish «khurutob» is also very tasty). Курутобро асосан аз курут омода мекунанд (usually they prepare kurutob from driedyo ghurtballs). Курутро бо оби гарм дар табак соиш дода, (the khurutis put on a plate with hot water and made smooth) баъд ба он фатири гармро реза мекунанд (then they cut hot fatir¹⁷ in pieces). Бо кошуки чӯбин фатирро бо курути обшуда омехта мекунанд (with a wooden spoon they mix the bread and the meltedyo ghurtballs). Мувофиқи хоҳиши ҳар кас ба он равғани зард ё зағир илова мекунанд (according to the person taste, they add butter orlin see doil). Ба болон он кабӯтӣ мепояшанд (on to pof that they put freshherbs), агар

¹⁷ Fatir is a type of bread, made of layers of dough and baked in oil

кас каламфур хоҳад (in case some one wants chili), дар табакчаи алоҳида барояш медиханд (they serveiton a separate little plate).

Ҳамчунин, ҳуҷроки миллии курутоб низ дар Тоҷикистон бисёр хушхӯр аст. Курутобро асосан аз курут омода мекунанд. Курутро бо оби гарм дар табак соиш дода, баъд ба он фатири гармро реза мекунанд. Бо кошуки чӯбин фатирро бо курути обшуда омехта мекунанд. Мувофиқи хоҳиши ҳар кас ба он равғани зард ё зағир илова мекунанд. Ба болон он кабӯтӣ мепояшанд, агар кас каламфур хоҳад, дар табакчаи алоҳида барояш медиханд.

milk and butter). Дасти арӯсро мешӯянд, арӯс аз орду равған бояд хаамири кулча ё фатирро омода кунад (they wash the hands of the bride, the bride has to prepare the dough for bread of this flour and butter). Ба дасти арӯс занҳои калонсоли рӯзгордида се маротиба ширу равған мерезанд ва дуо мекунаанд (three times experienced older women will pour milk and butter on the hands of the bride and pray), ки арӯси бахосият шавад (that the bride will be prosperous), дигаре орзу мекунад, ки хамеша дасти арӯс дар ширу равған бошад (another wishes that the hands of the bride will always have milk and butter = that she will have abundance), сеюмӣ дуо мекунад, ки хонаи арӯс пур аз бачаву кулча шавад... (the third prays that the house of the bride will be full of children and bread...)

Пас, аз анҷоми « рӯбинон » маросими дигар « сари сурфа » оғоз меёбад. Модари домод сурфа, орду ширу равған меорад. Дасти арӯсро мешӯянд, арӯс аз ин орду равған бояд кулча омода кунад. Ба дасти арӯс занҳои калонсоли рӯзгордида се маротиба ширу равған мерезанд ва дуо мекунаанд, ки арӯси бахосият шавад, дигаре орзу мекунад, ки хамеша дасти арӯс дар ширу равған бошад, сеюмӣ дуо мекунад, ки хонаи арӯс пур аз бачаву кулча шавад.

Пас, дасти арӯсро шуста, кулчаашро ба ошхона мебаранд (after the brides' hands are washed, they bring her bread to the kitchen). Модари арӯс бо иштироки занҳо ҷодари арӯсро аз девор мекананд (the mother of the bride with the assistance of the women takes the «chodag» from the wall). Онро дар шакли кӯдак печонида, ба дасти арӯс ва хушдомонаш медиханд (it is rolled in the shape of a baby and given in the hands of the bride and her mother-in-law) ва дуо мекунаанд, ки то соли оянда (and they pray that before the next year) дар ин хона кӯдак таваллуд шаваду онҳо боз ба «гахворабандон» биёянд (in this house a baby will be born

and that they will come back for a «cradling-party»¹⁴; *gaхvорабандон- cradle-binding*). Бо ҳамин маросим, тӯй тамом мешавад (with this ceremony the wedding is completed).

Пас, дасти арӯсро шуста, кулчаашро ба ошхона мебаранд. Модари арӯс бо иштироки занҳо ҷодари арӯсро аз девор мекананд. Онро дар шакли кӯдак печонида, ба дасти арӯс ва хушдомонаш медиханд ва дуо мекунаанд, ки то соли оянда дар ин хона кӯдак таваллуд шаваду онҳо боз ба «гахворабандон» биёянд. Бо ҳамин маросим, тӯй тамом мешавад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Сурудҳои тӯёнаро дӯст медоред?
2. Дар кишвари Шумо чӣ гуна маросимҳои тӯю хурсандӣ мавҷуанд?
3. Оё Шумо ба хонаи арӯс хостгор мефиристонед? Онҳо чӣ тавр ба хонаи арӯс мераванд?
4. Рӯзи тӯиро Шумо чӣ хел мегузаронед?
5. Шумо маросими ба «фотеха» монандро доред ва он чӣ маъно дорад?
6. Оё ба арӯс ва домод дар кишвари Шумо тухфа медиханд? Ба падару модари домоду арӯс чӣ?
7. Дар САҲШ (ҷойи сабти кайди никоҳ) аз арусу домод чӣ мепурсанд?
8. Дар бораи як тӯйи кишваратон нақл кунед.
9. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed: **фотеха, кудо, хостгорӣ, тӯй, САҲШ, суратгирӣ, рӯбинон, тухфа, никоҳ, розигӣ.**

¹⁴ Tajik babies sleep in a cradle and they are tied to the cradle by strips of cloth

МАВЗУИ 10. ГАХВОРАБАНДОН (THE CRADLING CEREMONY)

Маросими дигари хурсандии мардуми тоҷик гахворабандон аст (another happy ceremony of the Tajik people is a cradling party). Ҳангоми таваллудди кӯдак дар таваллудхона кудого ба якдигар «шодиёна» медиҳанд (at the moment of birth of the child in the maternity hospital, the grandparents congratulate each other; *шодиёна* *dodan- to give gifts for goodnews*). Кӯдаки аввалро ба хонаи модари зан мебаранд (they bring the first child to the house of the mother of the wife), зеро падару модари духтар барои ӯ гахвора омода мекунанд (because the father and mother of the girl prepare for him/her a cradle). Дар урфият меғунд, ки «гахвора аз падар мерос аст» (it is usually said that the cradle a heritage from the father is; *урфият- custom*).

Маросими дигари хурсандии мардуми тоҷик гахворабандон аст. Ҳангоми таваллудди кӯдак дар таваллудхона кудого ба якдигар «шодиёна» медиҳанд. Кӯдаки аввалро ба хонаи модари зан мебаранд, зеро падару модари духтар барои ӯ гахвора омода мекунанд. Дар урфият меғунд, ки «гахвора аз падар мерос аст».

Дар миёни мардуми Бадахшон «шаби муборак» ном маросиме мавҷуд аст (among the people of Badakhshan there is «the night of blessing»), ки хангоми нухрӯзагии кӯдак хешовандони арӯс (when the child is nine day sold, there lative sof the bride), падари кӯдак, аммаву амакхо, холаву тағохо, ҳамсояхо, дӯстон чамъ меоянд (the father of the child, aunt sand uncles on fathers side, aunt san dun cleson mother's side, neigh bour sand friends come together). Дар миёни мардум гуфторе хаст: (among the people is said) «кӯдак аз нух гузашт, аз кӯх гузашт» (that when the child moves on after the ninth /day/, he passed the mountains). Дар ин рӯз ба кӯдак номи мувофиқ меғузоранд (the child is given a suitable name).

Дар миёни мардуми Бадахшон «шаби муборак» ном маросиме аст, ки хангоми нухрӯзагии кӯдак хешовандони арӯс, падари кӯдак, аммаву амакхо, холаву тағохо, ҳамсояхо, дӯстон чамъ меоянд. Дар миёни мардум гуфторе хаст: «кӯдак аз нух гузашт, аз кӯх гузашт». Дар ин рӯз ба кӯдак номи мувофиқ меғузоранд.

Баъди чилрӯзагии кӯдак бобои модариаш ба кӯдак гахвора меҳарад (after the 40th day of the child, the grandfather of its mother buys a cradle for the child). Биби модариаш ба гахвора кӯрпаю кӯрпача (the grandmother of its mother /prepared/ quilts and mattress for the cradle), дастбандаку пойбандак, рӯпӯши зебо омода намуда, (swaddling clothes, fetters and a beautifully made duvet) бо кулчаю халво, шириниҳо кӯдак ва гахвораашро ба хонаи падараш мебарад (and carries it /together/ with bread and halva¹⁵, sweets, the child and its cradle to the house of its father). Ба кӯдак пойандоз меандозанд (they lay out a carpet for the child).

Баъди чилрӯзагии кӯдак бобои модариаш ба кӯдак гахвора меҳарад. Биби модариаш ба гахвора кӯрпаю кӯрпача, дастбандаку пойбандак, рӯпӯши зебо омода намуда, бо кулчаю халво, шириниҳо кӯдак ва гахвораашро ба хонаи падараш мебарад. Ба кӯдак пойандоз меандозанд.

Сипас, як зани пири рӯзгордида, ки фарзандони солиму хуб дорад (then one older woman with life-experience, who has healthy and good children), гахвораро мекушояд (opens the cradle). Дар даруни гахвора ширинӣ, мева меғузоранд (they put sweets and fruit in the cradle; *гузаронидан- to move, to transfer*), то ки дар ин гахвора кӯдакони дӯстрӯю солими бисёр калон шаванд (so that in this cradle many pretty and healthy children may grow up). Ба

¹⁵ halva is a kind of candy made of seeds and/or flour, sugar and butter

зане, ки гахвораро мекушояд, як матоъ, рӯймол, ки «сафедӣ» меноманд, медиҳанд (they give a white material or headscarf to the woman). Ин зан кӯдакро гирифта, дар гахвора чалу рост мегузорад ва меғӯяд (this woman takes the child and puts it in the cradle, moving it to the right side and says: «Ин ҷо гузорам?» занҳо бошанд, бо як овоз «не» меғӯянд («do I put it here?» the women must say: «no»). Ин амал се - чор маротиба такрор мешавад (this action is repeated three-four times).

Сипас, як зани пири рӯзгордида, ки фарзандони солиму хуб дорад, гахвораро мекушояд. Дар даруни гахвора ширинӣ, мева мегузорад, то ки дар ин гахвора кӯдакони дӯстрӯю солими бисёр калон шавад. Ба зане, ки гахвораро мекушояд, як матоъ, рӯймол, ки «сафедӣ» меноманд, медиҳанд. Ин зан кӯдакро гирифта, дар гахвора чалу рост мегузорад ва меғӯяд: «Ин ҷо гузорам?» занҳо бошанд, бо як овоз «не» меғӯянд. Ин амал се - чор маротиба такрор мешавад.

Пас, кӯдакро дар ҳолати дуруст ба гахвора мебанданду ба болои сари гахвора як дона чормағзро мешикананд (then the child is put in the right condition and they tie up the cradle and above the head end of the cradle they crack a walnut). Онҳо боварӣ доранд, ки кӯдак нотарсу далер ба воя мерасад (they believe, that the child will grow up with a courageous and brave character; *воя- share, part, portion*). Дар зери сари кӯдак китоб мегузорад (under the head of the child they put a book), то ки кӯдак олиму доно шавад (so that this child will be wise and well educated; *олим-scientific; learned*). Сипас, ба кӯдак ва падару модараш дуои нек мекунанд (then they pray a prayer for blessings for the child and its father and mother; *дуои нек- good prayer*). Орзу мекунанд, ки ин кӯдак хушқадам шавад (they wish that this child will bring happiness), аз пасаш додараку хоҳаракони дӯстрӯ дар ин гахвора хоб кунанд (afterwards its younger brothers and sisters will sleep soundly in this cradle). Пас аз ин,

ширинию халво ва кулчаро ба занон, хешу табор, ёру дӯстон тақсим мекунанд (then they share the sweets, halvo, bread with the women, neighbours, relatives and friends). Гахворабандон факат барои кӯдаки аввал гузаронида мешавад (the cradling ceremony only happens for the first child). Кӯдакони минбаъдaro дар мухити хона бо иштироки бибиҳою модар ба гахвора мегузорад (the children born afterwards, are cradled in the surroundings of the house with /only/ the participation of the grandmothers and mother).

Пас, кӯдакро дар ҳолати дуруст ба гахвора мебанданду ба болои сари гахвора як дона чормағзро мешикананд. Онҳо боварӣ доранд, ки кӯдак нотарсу далер ба воя мерасад. Дар зери сари кӯдак китоб мегузорад, то ки кӯдак олиму доно шавад. Сипас, ба кӯдак ва падару модараш дуои нек мекунанд. Орзу мекунанд, ки ин кӯдак хушқадам шавад, аз пасаш додараку хоҳаракони дӯстрӯ дар ин гахвора хоб кунанд. Пас аз ин, ширинию халво ва кулчаро ба занон, хешу табор, ёру дӯстон тақсим мекунанд. Гахворабандон факат барои кӯдаки аввал гузаронида мешавад. Кӯдакони минбаъд таваллудшударо дар мухити хона бо иштироки бибиҳою модар ба гахвора мегузорад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоягонро муҳокима кунед.

1. Суруди “алла”-ро аз диск гӯш намоед ва фарқияташонро гӯед.
2. Таваллуди кӯдак дар оилаҳои Шумо чӣ аҳамият дорад?
3. Кай ба дидани кӯдаки Шумо хешовандон меоянд?
4. Оё Шумо ҳам чунин маърака меороед?
5. Кӯдаконатонро парпеч мекунед, барои чи?
6. Оё суруди “алла”-ро ҳамаи модарон медонанд?
7. Оё барои модари ҷавон хӯроки махсус омода менамоед?
8. Дар кишвари Шумо кадом анъанаи миллӣ мавҷуд аст?
9. Бо калимаҳои зерин ҷумла соzed: гахвора, кӯдак, алла, бибӣ, курпача, ширинӣ, парпеч кардан, таваллудхона.

МАВЗУИ 11. МАРОСИМИ МОТАМ (THE MOURNING CEREMONY)

Точикон дар рӯзи мотам бо ҳам муттаҳидгар мешаванд (on days of mourning, Tajiks get together). Новобаста аз он ки, майит шинос аст ё бегона (whether the dead person is known or unknown), ҳамаи ҳамсояҳо, ёру дӯстон ба хонаи ӯ мераванд (all neighbours, friends go to his/her house). Агар майит мард бошад, он гоҳ мардҳо як бор назди ӯ ба хона медароянду баъд дар рӯйи хавлӣ меистанд (when the dead person is a man, then men enter the house one time and stay then in the yard), то меҳмонхоро пешвоз гиранду таъзия қабул намоянд (in order to welcome the guests and accept the condolences). Занҳо низ ба хона медароянд ва ба фарзандон, хешу табори майит таъзия баён мекунанд (women also enter the house and comfort the children and relatives; *таъзия баён кардан-to condole*). Агар майит шаб монад, мард бошад, мардҳо, зан бошад, занҳо то пагоҳӣ назди ӯ менишинанд (when the person dies in the night, being a man, the men, and when it is a woman, the women sit next to him/her till dawn).

Точикон дар рӯзи мотам бо ҳам муттаҳидгар мешаванд. Новобаста аз он ки майит шинос аст ё бегона, ҳамаи ҳамсояҳо, ёру дӯстон ба хонаи ӯ мераванд. Агар майит мард бошад, мардҳо ба хона медароянду баъд дар рӯйи хавлӣ истода аз меҳмонҳо таъзия қабул мекунанд. Занҳо низ ба хона медароянд ва ба фарзандон, хешу табори майит таъзия баён мекунанд. Агар майит шаб монад, мард бошад, мардҳо, зан бошад, занҳо то пагоҳӣ назди ӯ менишинанд.

Пас, аз муддати муайян майитро мешӯянд ва онро кафан мекунанд (after a certain time they wash the corpse and bandage him/her; *муайян- definite; fixed*). Дар ин муддат барои ӯ қабр мекананд (in this time, they dig a grave for him/her), дар масҷид ҷаноза мекунанд ва пас аз он дафн мекунанд (in the mosque they pray and after that they bury

him/her). Мардони азодор чома мепӯшанд, миёнашонро бо миёнбанд мебанданд, ба сарашон тӯпӣ мепӯшанд (the mourning men put on a quilled robe, tie a waistband sash around their waist, and wear a hat on their heads), занҳо низ либоси мотамӣ мепӯшанд (the women also put on /special/ mourning clothes).

Пас аз муддати муайян майитро мешӯянд ва онро кафан мекунанд. Дар ин муддат барои ӯ қабр мекананд, баъд ба масҷид бурда, ҷаноза мекунанд ва пас аз он, дафн мекунанд. Мардони азодор чома мепӯшанд, миёнашонро бо миёнбанд мебанданд, ба сарашон тӯпӣ мепӯшанд, занҳо низ либоси мотамӣ мепӯшанд.

Пас аз дафни майит мардон аз сари қабр бармегарданд (after the burial of the corpse the men come back from the cemetery), дар хона фотеха мекунанд (and cite the first sura of the Qur'an). То се рӯз ҳамсоҳро ба хонаи азодор нону хӯрок меоранд (for three days the neighbours bring bread and meals to the house of mourning). Дар хонаи азодорон то як муддат испанд дуд мекунанд (in the house of the mourners they smoke rue (a herb) for a certain amount of time). Ин одат аз замони ҳеле қадим дар миёни тоҷикон маъмул аст (this tradition from very ancient times is widely-used among Tajiks). Азодорон то як муддат ба тӯй ва дигар маърақаҳои хурсандӣ намераванд (the mourners do not go to a wedding and other happy ceremonies for a certain time). То чил рӯз хешу табор, дӯстон, ҳамсоҳро ба хонаи азодорон барои хондани фотеха мераванд (for forty days relatives, friends, neighbours go to the house of mourners for praying for the dead person; *foṭeḥaḥonī* - an assembly convened to pray for the dead). Дар рӯзҳои ид (Иди Рамазон ва Иди Қурбон) одамон аввал ба хонаи азодорон омада, дуо мекунанд (on holidays they come first to the house of mourning and pray). Агар дар хонаи азодор кӯдаке ятим монда бошад, аввал ба онҳо идона медиханд (if there is an orphan left in the house, they first give to them holiday gifts).

Пас аз дафни майит мардон аз сари қабр бармегарданд, дар хона фотеха мекунанд. То се рӯз ҳамсоҳро ва хешу табор ба хонаи азодор нону хӯрок меоранд, яъне дар хонаи азодор мондани дег ва пухтани хӯрок ба истисноӣ ҷой то се рӯз мумкин нест. Ин расм ба хотири он анъана шудааст, ки наздикони майит ҳолати пухтани хӯрокро намераванд ва танҳо таъзия қабул мекунанд. Дар хонаи азодорон то як муддат испанд дуд мекунанд. Ин одат аз замони ҳеле қадим дар миёни тоҷикон маъмул аст. Азодорон то як муддат ба тӯй ва маърақаҳои хурсандӣ намераванд. То чил рӯз хешу табор, дӯстон, ҳамсоҳро ба хонаи азодорон барои хондани фотеха мераванд. Дар рӯзҳои ид (Иди Рамазон ва Иди Қурбон) аввал ба хонаи онҳо омада, дуо мекунанд. Агар дар хонаи азодорон кӯдаке ятим монда бошад, аввал ба онҳо идона медиханд.

Фарзандон ва пайвандон дар рӯзҳои иду арафа қабри шахси вафоткардаро тоза нигоҳ медоранд (the children and relatives clean his/her grave on holidays) ва болои он асосан дарахтони сабзи сояфкан мешинованд (and plant a tree on it, in principle green shadowy trees). Дар давоми як сол ба хонадони онҳо мардум барои тасаллият меоянд (during the first year after the death people come to their family to bring them condolences). Дар рӯзи солгарди фавти майит фарзандон, пайвандон ҷамъ меоянд (on the anniversary of the death the children, relatives gather together), нони хайр медиханд, дуо мекунанд (they give alms (bless the bread) and they pray).

Фарзандон ва пайвандон дар рӯзҳои иду арафа қабри шахси вафоткардаро тоза нигоҳ медоранд ва болои он асосан дарахтони сабзи сояфкан мешинованд. Дар давоми як сол ба хонадони онҳо мардум барои тасаллият меоянд. Дар рӯзи солгарди фавти майит фарзандон, пайвандон ҷамъ меоянд, нони хайр медиханд, дуо мекунанд.

Барои он ки дигар дар ин хона мотам набошад (in order that another mourning will not be in this house = to prevent another tragedy in this house), онҳо бо рафтани меҳмонҳо зуд дастурхони хотирчамъиро меғундоранд (with the leaving of the guests they quickly collect the table cloth of the memorial meal; *gundoristan- to collect; хотирчамъӣ- quiet; calm*). Яке аз занҳои ин хона (one of the women of this house) дастурхонро болои сар карда, аз дар мебарояд (carries the table cloth on her head out of the door). Дигарон аз ӯ мепурсанд, ки ин дастурхонро кучо мебарад (others ask her, where she is bringing this table-cloth)? Зан дар ҷавоб меғӯяд: «Ба тӯй мебарам» (the woman answers, that she brings it to a wedding = this woman in answer says: «I carry /it/ to a wedding»). Яъне, онҳо орзу мекунанд, ки минбаъд дастурхони орошташон (namely they desire that from now on when they prepare a table in this house), танҳо дастурхони тӯю шодӣ бошад (it will only be a happy wedding table).

Барои он ки дигар дар ин хона мотам набошад, онҳо бо рафтани меҳмонҳо зуд дастурхони хотирчамъиро меғундоранд. Яке аз занҳои хона дастурхонро болои сар карда, аз дар мебарояд. Дигарон аз ӯ мепурсанд, ки ин дастурхонро кучо мебарад? Зан дар ҷавоб меғӯяд: «Ба тӯй мебарам». Яъне, онҳо орзу мекунанд, ки минбаъд дар ин хона танҳо дастурхони тӯю шодӣ орошта шавад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Маросии мотам дар миёни мардуми кишвари Шумо чӣ гуна мегузарад?
2. Дар рӯзҳои мотам чӣ гуна либос мепӯшанд?
3. Дар миёни мардуми Шумо чӣ гуна гуфторҳо мавҷуданд?
4. Оё дар байни мардуми Шумо фотеха ва дуо ҳаст?
5. Ид дар хонаи азодорон чӣ гуна мегузарад?
6. Аз калимаҳои зерин истифода бурда, ҷумла созад: **фотеха, ид, маросими мотам, кафан, гӯр, азодорӣ, дафн** кардан, хотирчамъӣ.

МАВЗУИ 12. БОЗОРҲОИ ДУШАНБЕ (THE MARKETS OF DUSHANBE)

Аз бозорҳои Душанбе матоъ, либос, пойафзол, либосҳои миллӣ ва авропоӣ харидан мумкин аст (in the markets of Dushanbe it is possible to buy textures, clothes, shoes, national and European clothes). Харчанд дар Душанбе марказҳои калони савдо мисли (although in Dushanbe there are /very many/ great trading centres like): Садбарг, Саодат, Саховат, Рӯдакӣ- Плаза, Милано- мода, Меҳх ва дигар мағозаҳои фирмавӣ ҳеле зиёд аст (Sadbarg, Saodat, Rudaki- Plaza, Milano-fashion, Mehx and other commercial shops), аксари мардум ба бозор мераванд (the majority of the people goes to the market). Дар бозорҳои Душанбе молҳои Россия, Туркия, Ҳиндустон, Чин, кишварҳои Арабистон ва Аврупоиро пайдо кардан мумкин аст (in the markets of Dushanbe it is possible to find Russian, Turkish, Indian, China, Arab and European goods).

Аз бозорҳои Душанбе матоъ, либос, пойафзол, либосҳои миллӣ харидан мумкин аст. Харчанд дар Душанбе маркаҳои калони савдо мисли: "Садбарг", "Саодат", "Саховат", "Рӯдакӣ - Плаза", "Милано- мода", "Меҳх" ва дигар мағозаҳои фирмавӣ хеле зиёд аст, аксари мардум ба бозор мераванд. Дар бозорҳои Душанбе молҳои Россия, Туркия, Ҳиндустон, Чин, кишварҳои Арабистон ва Аврупо ро пайдо кардан мумкин аст.

Ман бештар ба бозори Корвон меравам (I mostly go to the Korgon market). Аз ин бозор қолин, матоъ, пойафзол, либосҳои мардонаву занонаи миллӣ ва аврупоӣ харидан мумкин аст (at this market it is possible to buy carpets, textures, shoes, national and European clothes for men and women). Атлас матои миллии тоҷикон буда, навъҳои гуногуни он дар бозорҳо фурӯхта мешавад (various kinds of «atlas», which is the national Tajik texture, is being sold at the markets: «atlas being the Tajik national texture, various kinds of it is being sold at the markets»). Аз атлас духтарон куртаҳои идона медӯзанд (girls sew holiday dresses out

of atlas fabric). Бахусус, дар Иди Наврӯз кариб ҳамаи духтарон куртаи атлас мепӯшанд (especially on the holiday «Nav Rooz» almost all girls wear an atlas-dress).

Ман бештар ба бозори Корвон меравам. Аз ин бозор қолин, матоъ, пойафзол, либосҳои мардонаву занонаи миллӣ ва аврупоӣ харидан мумкин аст. Атлас матои миллии тоҷикон буда, навъҳои гуногуни он дар бозорҳо фурӯхта мешаванд. Аз атлас духтарон куртаҳои идона медӯзанд. Бахусус, дар Иди Наврӯз кариб ҳамаи духтарон куртаи атлас мепӯшанд.

Дар бозори "Корвон" ғахвораи миллиро пайдо кардан мумкин аст (at the Korgon market it is possible to find a national cradle). Он хеле зебо буда, бо нақшу ниғори миллӣ кандакорӣ карда шудааст (it is very beautiful and engraved with traditional decorations; *нақшу ниғор кардан - to decorate*). Ғахвора арзон нест, аммо дар миёни тоҷикон гуфторе хаст (a cradle is not cheap, but among the Tajiks is told), ки нархи ғахвораро арзон намекунад (that they should not make the cradle cheap), зеро ғахвора барои фарзанд харида мешавад ва он киматтарин ганҷинаи хонавода аст (because a child is the most costly treasure of the family). Аз ин рӯ, нархи гузоштаи савдогарро харидорон меҳаранд (the price the seller asks, for this price they buy it; *ин қадар - so much, нарх - price*).

Дар бозори «Корвон» ғахвораи миллиро пайдо кардан мумкин аст. Он хеле зебо буда, бо нақшу ниғори миллӣ кандакорӣ карда шудааст. Ғахвора арзон нест, аммо дар миёни тоҷикон гуфторе хаст, ки ғахвораро арзон намекунад, зеро фарзанд азизтарин ганҷинаи хонавода аст. Аз ин рӯ, нархи гузоштаи савдогарро харидорон меҳаранд.

Агар шумо таҷизоти хона мисли колин, мебел, чойнику пиёла, дегу табак хариданӣ бошед, ба мағозаҳои маҳсус, ки аз онҳо ин чизҳоро пайдо карда метавонед, равед (for buying household equipment like carpets, furniture, teapots and cups, woks and plates, go to the Sultoni Kabir bazar:»агар шумо... хариданӣ бошед- if you will be buying...»). Дар ин бозор гайр аз таҷизоти хона (in this bazar except household equipment), боз масолеҳи сохтмонӣ низ мефурӯшанд (/they/ also sell building materials). Гарчанде ки дар Душанбе мағозаҳои фурӯши техникаи маишӣ (although Dushanbe has shops for everyday technical items; *маишӣ- everyday*) мисли “Волна”, “Техносила”, “Самсунг”, “Атлант” фаъолият доранд, (like Volna, Technosyla, Samsung, Atlant), ҳамчунин, техникаи маиширо низ метавонед аз ин бозор харидорӣ намоед (you can also purchase everyday technical items like that in this market; *харидорӣ- purchasing*).

Агар шумо таҷизоти хона мисли колин, мебел, чойнику пиёла, дегу табак хариданӣ бошед, ба мағозаҳои маҳсус, ки аз онҳо ин чизҳоро пайдо карда метавонед, равед. Дар ин бозор ба гайр аз таҷизоти хона, боз масолеҳи сохтмонӣ низ мефурӯшанд. Гарчанде ки дар Душанбе мағозаҳои фурӯши техникаи маишӣ мисли “Волна”, “Техносила”, “Самсунг”, “Атлант” фаъолият доранд, ҳамчунин, техникаи маиширо низ метавонед аз ин бозорҳо харидорӣ намоед.

Саволҳоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Дар кишвари Шумо чӣ гуна бозорҳо мавҷуданд?
2. Аз бозорҳои Шумо кадом нави мева ва сабзавотро харидан мумкин аст?
3. Ба Шумо бозорӣ кардан маъқул аст?
4. Шумо бештар ба кадом бозор рафтанро меписандед?
5. Либосатонро оё аз бозор мехаред?
6. Дар кишвари Шумо бозори техника мавҷуд аст?
7. Оё бозорҳои кишвари Шумо ҳамеша кор мекунанд, ё фақат дар рӯзҳои маҳсус?
8. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed: **бозор, маҳсулоти хӯроқворӣ, сабзавот, гӯшт, шир, либос, савдогар, харидор, ашёи рӯзгор.**

МАВЗУИ 13. ОШХОНАИ ТОЧИКӢ (THE TAJIK KITCHEN)

Ҳар як миллат расму оин, (every nation has its own customs and traditions) урфу одат, либоси миллий ва таъриху адабиёти ба худ хос дорад (customs and habits, national clothes and history and literature; *расму оин- custom and tradition; урф- custom, odam- custom/habit*). Тоҷикон аз мардуми қадими Осиёи Миёна буда (Tajiks, being from the ancient people of Central Asia), дар баробари таърихи бой (alongside a rich history), адабиёти оламғири ҳеш ва мусикии дилпазир доранд (have their own universal literature and sweet music; *ҳеш- relative; self/own*). Табиати нотақрор, оби софу мусаффо, кӯҳҳои сарбафалаккашида (a nature unrepeatable, cristal clear water, mountains with tops reaching heaven; *фалак- heaven*), мардуми чехракушод (and/ people with open face) ин сарзаминро боз ҳам зеботар мекунанд (make this country also more beautiful).

Ҳар як миллат расму оин, урфу одат, либоси миллий ва таъриху адабиёти ба худ хос дорад. Тоҷикон аз мардуми қадимаи Осиёи Миёна буда, дар баробари таърихи бой, адабиёти оламғири ҳешу мусикии дилпазир доранд. Табиати нотақрор, оби софу мусаффо, кӯҳҳои сарбафалаккашида, мардуми чехракушод ин сарзаминро боз ҳам зеботар мекунанд.

“Тоҷикон мардуми меҳмондӯстанд, барои меҳмон бехтарин таомро мепазанд (Tajiks are a hospitable people, they cook the best food for guests). Дар ин кишвар ба ман бештар оши палав хуш омад (in this country I liked Osh the best; *хуш омадан- to like*). Тарзи пухтани оши паловро ман ёд гирифтаам”, мегӯяд Ван дер Веер (Савсан) (I learned the way how to prepare Osh).

“Тоҷикон мардуми меҳмондӯстанд, барои меҳмон бехтарин таомро мепазанд. Дар ин кишвар ба ман бештар оши палав хуш омад. Тарзи пухтани оши паловро ман ёд гирифтаам”, мегӯяд Ван дер Веер (Савсан)

Аввал бояд гуштро дар рағван бирён кунед (first you have to fry the meat in the oil), баъд ба он пиёз андозед (then you add the onion to it). Пиёзро то сурх шуданаш бирён мекунанд (they fry the onion until it has become red), то ки ош сафед наояд (so that the Osh will not be white). Пас, ба дег сабзӣ меандозанд (then they put the carrots in the cauldron). Дар Тоҷикистон ҳамаи занҳо сабзиро ҳеле борик ренд

карда метавонанд (in Tajikistan all women are able to cut the carrots in very thin pieces).

Аввал бояд гуштро дар равған бирён кунед, баъд ба он пиёз андозед. Пиёзро то сурх шуданаш бирён мекунанд, то ки ош сафед наояд. Пас, ба дег сабзӣ меандозанд. Дар Тоҷикистон ҳамаи занҳо сабзиро хеле борик реза карда метавонанд.

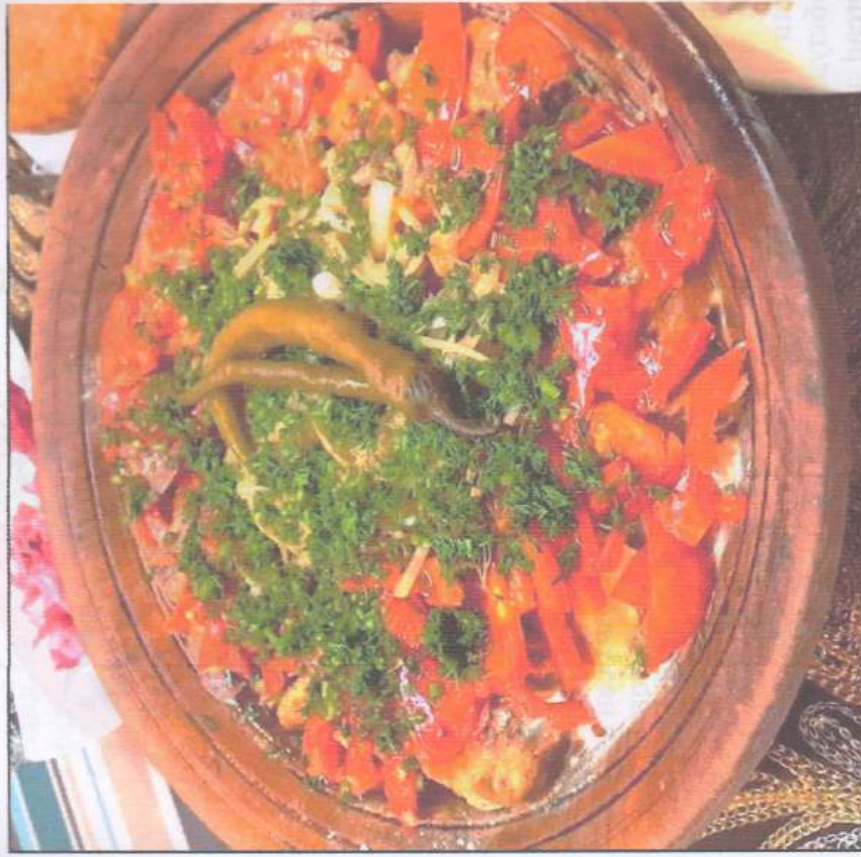
Пас аз омода шудани зирбаки ош (when the seasoning for the Osh is ready; зирбаки ош – seasoning for Osh) ба микдори биринҷ об мерезанд (they pour in the necessary amount of water for the rice; ба микдори- in necessary amount). Барои болазаттар шудани оши палов (in order to get a more tasty Osh) ба он зира, зирк(зиллол) ҳам илова кардан мумкин аст (it is possible to also add saaway seeds and wild rice). Агар шумо як коса биринҷро ош кардан хоҳед (if you want to make one bowl of Osh), бояд ду коса об резед (you have to pour in two bowls of water). Ҳамин ки биринҷ каме пухт, онро дам меандозанд (as soon as the rice is a bit cooked, they let it steam).

Пас аз омода шудани зирбаки ош ба микдори биринҷ об мерезанд. Барои болазаттар шудани оши палов ба он зира, зирк (зиллол) ҳам илова кардан мумкин аст. Агар шумо як коса биринҷро ош кардан хоҳед, бояд ду коса об резед. Ҳамин ки биринҷ каме пухт, онро дам меандозанд.

То дам хӯрдани ош сохибхонаҳо хӯриш омода мекунанд (before the Osh is done, the hostesse spreres the salad; омода кардан- to prepare). Аслан бо ош шакароб меҳӯранд (originally the yeat «shakarob»¹⁶ with the Osh). Шакароб аз пиёз, помидор, бодиринг, гашничу шибит иборат аст (shakarob consist sof onion, tomatoes, cucumbers and coriander and dill; иборат будан- to consistof). Пиёзро хеле тунук реза карда (they cut the onions very thin), сипас, помидору бодиринг ва гашничу пиёзро реза карда, омехта

¹⁶ Shakarob is a national salad made of tomatoes, cucumbers and dill

менаоянд (then they mix chopped tomatoes, cucumbers and the coriander and onions). Мувофиқи хоҳиш намакашро илова мекунанд (they add salt according to taste; хоҳиш- wish).

То дам хӯрдани ош сохибхонаҳо хӯриш омода мекунанд. Аслан бо ош шакароб меҳӯранд. Шакароб аз пиёз, помидор, бодиринг, гашничу шибит иборат аст. Пиёзро хеле тунук реза карда, сипас, помидору бодиринг

ва гашничу пиёзро реза карда, омехта менамоянд. Мувофиқи хоҳиш намакашро илова мекунанд.

Ҳамчунин, хӯроки миллий бо номи курутоб низ дар Тоҷикистон бисёр хушхӯр аст (in the same way the national dish «khurutob» is also very tasty). Курутобро асосан аз курут омода мекунанд (usually they prepare kurutob from driedyo ghurtballs). Курутро бо оби гарм дар табак соиш дода, (the khurutis put on a plate with hot water and made smooth) баъд ба он фатири гармро реза мекунанд (then they cut hot fatir¹⁷ in pieces). Бо кошуки чӯбин фатирро бо курути обшуда омехта мекунанд (with a wooden spoon they mix the bread and the meltedyo ghurtballs). Мувофиқи хоҳиши хар кас ба он рағғани зард ё зағир илова мекунанд (according to the person taste, they add butter orlin see doil). Ба болои он кабӯтӣ мепошанд (on to pof that they put freshherbs), агар

¹⁷ Fatir is a type of bread, made of layers of dough and baked in oil

кас каламфур хоҳад (in case some one wants chili), дар табакчаи алоҳида барояш медиҳанд (they serveiton a separate little plate).

Ҳамчунин, хӯроки миллий мисли курутоб низ дар Тоҷикистон бисёр хушхӯр аст. Курутобро асосан аз курут омода мекунанд. Курутро бо оби гарм дар табак соиш дода, баъд ба он фатири гармро реза мекунанд. Бо кошуки чӯбин фатирро бо курути обшуда омехта мекунанд. Мувофиқи хоҳиши хар кас ба он рағғани зард ё зағир илова мекунанд. Ба болои он кабӯтӣ мепошанд, агар кас каламфур хоҳад, дар табакчаи алоҳида барояш медиҳанд.

Хар сохибхоназани тоҷик аз уҳдаи пухтани нон, фатир, кулча, санбӯса, орзук, халвои сафед, тарҳалво ва халвои сурх баромада метавонад (all Tajik hostesses are able to make bread, fatir, buns, sambusa, orzuk, ¹⁸white halva, «wethalva» or redhalva; *аз уҳдаи коре баромадан- to fulfill the task*). Рӯзҳои ид дастурхони хар як хонаводаи тоҷик хеле зебо буда (on holidays the tables of the Tajiks are very beautiful and full), он аз хӯрданиҳои миллӣ пур аст (they are full of national dishes).

Хар як сохибхоназани тоҷик аз уҳдаи пухтани нон, фатир, кулча, санбӯса, орзук, халвои сафед, тарҳалво ва халвои сурх баромада метавонад. Рӯзҳои ид дастурхони хар як хонаводаи тоҷик зебо буда, он аз хӯрданиҳои миллӣ пур аст.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Навъ ва номи хӯрокҳои миллиатонро номбар намоед.
2. Тарзи тайёр кардани як хӯроки миллиатонро нақл кунед.
3. Кадом хӯроки тоҷикӣ ба Шумо писанд омад?
4. Дар фарҳанги тоҷикон занон бояд хӯрок пухта тавонанд, ба фикри шумо чӣ?
5. Ороиши дастурхон дар кишвари Шумо ба зиммаи кӣ аст?
6. Аз калимаву ибораҳои истифода бурда, ҷумла нависед: дастурхон, кулча, нон, ош, курутуб, хӯрокҳои гуногун, ширинӣ, хӯрокҳои миллӣ, пухтупаз.

¹⁸ Sambusa's are turnovers filled with meat, potatoe and onion; orzukh are deep fried sweet snacks of dough

МАВЗУИ 14. МУСИҚИИ ТОҶИК (TAJIK MUSIC)

Муסיкии тоҷик таърихи қадима дорад (the Tajik music has an ancient history). Дар ин бора бозёфтҳои археологӣ, асарҳои адабӣ, асарҳои муסיкии қадима гувоҳӣ медиҳанд (archeological discoveries, literary works, ancient musical works prove this; *дар ин бора- about; гувоҳӣ додан – to witness*). Ҳанӯз дар китоби «Авесто» дар бораи муסיқӣ маълумот дода шудааст (until now, the book Avesto¹⁹ gives information about the music). Ҳайкалчаҳои навозандагон дар табакчаҳо

¹⁹ Avesto is the religious book of the Zoroastrian belief

ва косаҳои нуқрагин (little sculptures of musicians on silver plates and bowls), ки аз шаҳри қадимаи Панҷакент, (асрҳои ҳафт-ҳашт) ёфт шудааст, аз ин ғувоҳӣ медиханд (from the ancient city Panjkent, (seventh- eighth century) were found, which proves /the country's musical history/). Ин далел ба мусиқӣ рағбат доштани (this gives evidence of the thirst for music; *ragbat doштани* - to thirst for) мардуми сарзамини Бохтару Сугд, Устурушан мебошад (of the people of the countries Bokhtar and Sugd, Usturashan). Дар китоби «Шохнома» мусавваре аз навозиши Борбад дар назди Хусрав ва Ширин тасвир шудааст (in the book «Shakhnama» is a picture of the harp players next to Khusrav and Sheereen²⁰; *мусаввара* - illustration, drawing).

Мусиқии тоҷик таърихи қадима дорад. Дар ин бора бозёфтҳои археологӣ, асарҳои адабӣ, асарҳои мусиқии қадим ғувоҳӣ медиханд. Ҳанӯз дар китоби «Авесто» дар бораи мусиқӣ маълумот дода шудааст. Ҳайкалчаҳои навозандагон дар табақчаҳо ва косаҳои нуқрагин, ки аз шаҳри қадимаи Панҷакент (асрҳои ҳафт-ҳашт) ёфт шудаанд, аз ин ғувоҳӣ медиханд. Ин далели ба мусиқӣ рағбат доштани мардуми сарзамини Бохтару Сугд, Устурушан мебошад. Дар китоби «Шохнома» мусавваре аз навозиши Борбад дар назди Хусрав ва Ширин тасвир шудааст.

Анъанаи қадиму бойи сарояндагӣ ва навозандагӣ (rich and ancient traditions of singers and musicians) дар мусиқии тоҷик то имрӯз вучуд дорад (in the Tajik music doexist). Навозандагон ва сарояндагони машхур мисли (famous musicians and singerslike): Абулаббоси Бахтиёр-барбагнавоз (Abulabbosy Bahtiyor; harpist), Зилзили Розӣ - найнавоз (Zilizili Rozy; fluteplayer), Қулмуҳаммади Удӣ - уд

²⁰ In Shohnoma are the chronicles of the ancient kings. Khusrav and Sheereen is a well known couple in Tajik legends

асри понздаҳ, (Khulmuhammadi fluteplayer, flute, fifteenth century) Ҳасани Най - най, асри понздаҳ (Hassan the fluteplayer, flute fifteenth century), Аҳмади Ғижжақӣ - ғижжақ, асри понздаҳ (Ahmadi the cellist; cell o fifteenth century), Алӣ Кӯчаки Танбӯрӣ - танбӯр, асри понздаҳ (Ali Kutchaki the drummer; drums fifteenth century), Юсуф Мавлуди Дуторӣ- дутор (Joseph Mavludi; two-strings²¹), сароянда ва ҷангнавоз - Дарвеш Алии Ҷангӣ, барои инкишофи мусиқӣ талош намудаанд (/and/ the singer and strings trumentplayer Darwesh Ali Changi, putefforts in developing the music).

Анъанаи қадиму бойи сарояндагӣ ва навозандагӣ дар мусиқии тоҷик вучуд дорад. Навозандагон ва сарояндагони машхур мисли Абулаббоси Бахтиёр-барбагнавоз, Зилзили Розӣ-найнавоз, Қулмуҳаммади Удӣ-уд, асри понздаҳ, Ҳасани Най-най, асри понздаҳ, Аҳмади Ғижжақӣ - ғижжақ асри понздаҳ, Алӣ Кӯчаки Танбӯрӣ-танбӯр, асри понздаҳ, Юсуф Мавлуди Дуторӣ - дутор, сароянда ва ҷангнавоз - Дарвеш Алии Ҷангӣ барои инкишофи мусиқӣ талош намудаанд.

Мусиқии тоҷик бо усули халқӣ ва касбӣ инкишоф ёфтааст (the Tajik music developed in two directions (in the way of folk music and professional music). Мусиқии халқӣ бо се усул навохта мешавад (/there/ came folk music in three styles): шимолӣ: вилояти Сугд, ки ба усули Самарканду Бухоро монанд аст (northern Sugd, which is similar to the style of Samarkand and Bukhara), марказӣ : Ҳисор, Кӯлоб, Ғарм ва бадахшонӣ: Бадахшон (central; Hissor, Kulob, Garm, and Pamiri; Badakhshan). Қайд кардан ҷоиқ аст, ки ҳар яки онҳо усули навозиши ба худ хосро дорост (which every one, has its ownway of singing/playing). Ба мусиқии халқӣ сурудҳои эпикӣ, меҳнатӣ, ҷашнӣ: (to folk music epic

²¹ A *dyutor* is a musical instrument, similar to a little wooden guitar with only two strings

songs, labour songs and festive songs) мавсимӣ, тӯй, мотам (seasonal, wedding, mourning), сурудҳои ишқӣ дохил мешаванд (and love songs were added; *дохил шудан- to join*).

Муסיкии тоҷик бо усули халқӣ ва касбӣ инкишоф ёфтааст. Муסיкии халқӣ ба се усул навохта мешавад: шимолӣ-вилоти Суғд, ки ба усули Самарканду Бухоро монанд аст: марказӣ - Ҳисор, Кулоб, Ғарм ва бадахшонӣ - Бадахшон. Қайд кардан ҷои аст, ки ҳар яки онҳо усули навозиши ба худ хосро доранд. Ба муסיкии халқӣ сурудҳои эпикӣ, меҳнатӣ, ҷашнӣ- мавсимӣ, тӯй, мотам, сурудҳои ишқӣ дохил мешаванд.

Эпоси қадимаи «Гуруғӣ» дар миёни сарзамини Осиёи Миёна, Кавказ, Эрони Шимолӣ, Афғонистон машхур аст (the ancient epos «Gurugly» is famous in the countries of Central Asia, Caucasus, northern Iran and Afghanistan). Дар эпоси халқӣ қаҳрамони Гуруғӣ тавсиф карда шуда (in the folk heroes epos «Gurugly»), суҳан дар бораи диловарии Аваз ва писарони ӯ Нуралӣ ва Шералӣ меравад (are words about the brave Awaz and his sons Nurali and Sherali; «words about the brave Awaz and his sons Nurali and Sherali are going»). Дар ин эпос саҳми гӯяндагон бузург аст (in this epos the role of the story-tellers is tremendous; *саҳм-share; horror*). Достон аз номи гӯянда накл мешавад (the legend is told by the story-teller). Намунаҳои гуногуни хониши Гуруғӣ мавҷуд аст (different versions of singing «Gurugly» exist). Масалан, хангоми тавсифи Ҷамбули Мастон (for example in the song about the time of Chambuly Maston²²), ки садҳо сол боз сифати ин кишвари ободу зебо суруда мешавад (where this country for hundreds of years will flourish), бо як оханг, хангоми муҳорибаи баҳодурон оханги дигар садо медиҳад (every tune was responded to by another tune, during the time of the competition between the great musicians; «by one tune, during the time of the battle of

²² Ҷамбули Мастон is an imaginary fairytale-like place

heroes, another tune»). Ғояи асосии достонҳои Гуруғӣ ватандӯстӣ мешавад (the main idea of the Gurugly legends is love for the motherland).

Эпоси қадимаи Гуруғӣ дар миёни сарзамини Осиёи Миёна, Кавказ, Эрони Шимолӣ, Афғонистон машхур аст. Дар эпоси халқӣ қаҳрамони Гуруғӣ тавсиф карда шуда, суҳан дар бораи диловарии Аваз ва писарони ӯ Нуралию Шералӣ меравад. Дар ин эпос саҳми гӯяндагон бузург аст. Достон аз номи гӯянда накл мешавад. Намунаҳои гуногуни хониши Гуруғӣ мавҷуд аст. Масалан, хангоми тавсифи Ҷамбули Мастон, ки садҳо сол боз сифати ин кишвари ободу зебо суруда мешавад, бо як оханг, хангоми муҳорибаи баҳодурон оханги дигар садо медиҳад. Ғояи асосии достонҳои Гуруғӣ ватандӯстӣ мешавад.

Сарояндагони намоёни достони Гуруғӣ (the most famous singers of the legend «Gurugly» in Tajikistan /are/): Бобоюнус Худойдодзода, Салими Кулула, Шукурмаст, Мулло Азим, Азими Хол, Курбон Ҷалил, Курбон Сафар, Одина Шакар, Ҳикмат Ризо, Ҳакназар Кабуд, Курбоналӣ Рачабов, Саидалӣ Алиев, Талбӣ Замиров, Карим Раҳимов (Bobojunus Khudojdodzoda, Salimy Kulula, Shukurmast, Mullo Azim, Azimi Khol, Khurbon Jalil, Khurbon Safar, Odina Shakar, Hikmat Rizo, Haknazar Kabud, Khurbonali Rajabov, Saidali Aliev, Talby Zamirov, Karim Rahimov) ва дигарон ба ҳисоб рафта, ин жанри муסיкиро инкишоф додаанд (and others are included who have developed this genre).

Сарояндагони намоёни достони Гуруғӣ: Бобоюнус Худойдодзода, Салими Кулула, Шукурмаст, Мулло Азим, Азими Хол, Курбон Ҷалил, Курбон Сафар, Одина Шакар, Ҳикмат Ризо, Ҳакназар Кабуд, Курбоналӣ Рачабов, Саидалӣ Алиев, Талбӣ Замиров, Карим Раҳимов ва дигарон ин жанри муסיкиро инкишоф додаанд.

Суруди шодӣ ё тӯёна дар Тоҷикистон гуногуни садо медиҳад (different joyful songs or wedding songs are heard in

Tajikistan; *sado dodan-to sound*). Масалан, дар тӯйи аруӣ дар вилояти Суғд бештар “Ёр-ёр” (for example at weddings in Sughd mostly «lover-lover»), дар марказ “Устои ланги сартарош”, “Ҳинобандон” (in the centre «the lame barber», «henna binders»), дар Бадахшон “Шах омад” ва “Саршӯён” суруда мешавад (/and/ in Badakhshan «the king came» and «hair washers» is sung), ки охангҳои махсус доранд (who have a special tune).

Суруди шодӣ ё тӯёна дар Тоҷикистон гуногун садо медихад. Масалан, дар тӯйи аруӣ дар Суғд бештар “Ёр-ёр”, дар марказ “Устои ланги сартарош”, “Ҳинобандон”, дар Бадахшон “Шах омад” ва “Саршӯён” суруда мешавад, ки охангҳои махсус доранд.

Дар миёни занони тоҷик бештар суруди модаронаи «Алла» (дар Бадахшон лалайк) паҳн гардидааст (among Tajik women the song of mothers «Alla» (in Badakhshan «lalayk») is spread). Дар он орзуҳо омили ҳар як модар - солиму бардам ба камол расидани фарзандаш шунида мешавад (in which the wish and prayer of every mother, for health and development of her child is heard). Суруди «Алла» оханги хос дорад (the song «Alla» has its own special melody). Онро бештар бе иштироки асбобҳои мусикӣ иҷро мекунанд (they are mostly performed without the participation of musical instruments). «Алла»-и ҳар як минтақаи Тоҷикистон хусусиятҳои ба худ хосро дорад (the lullaby of every region of Tajikistan has its own features and characteristics). Хангоми хондани «Алла» ба матни он рубой илова карда мешавад (in the time of the composing of the lullaby «Alla» a quatrain was added to it: «during the singing of the lullaby a quatrain is added to the text»).

Дар миёни занони тоҷик бештар суруди модаронаи «Алла» (дар Бадахшон лалайк) паҳн гардидааст. Дар он орзуҳо омили ҳар як модар - солиму бардам ба камол расидани фарзандаш шунида мешавад. Суруди «Алла» оханги хос дорад. Онро бештар бе иштироки асбобҳои

мусикӣ иҷро мекунанд. “Алла”-и ҳар як минтақаи Тоҷикистон хусусиятҳои ба худ хосро дорад. Хангоми хондани “Алла” ба матни он рубой илова карда мешавад.

Зинаи олии мусиқии касбӣ дар саросари Осиёи Миёна (a great step in the professional music of entire Central Asia) бахусус, барои тоҷикон «Шашмаком» аст (especially for Tajiks, is «Six tunes»). Шашмаком (дар гузашта Дувоздаҳ маком) дар миёни мардуми тоҷикӣ ӯзбек машхур аст («Six tunes», in the past «Twelve tunes», is famous among the Tajik and Uzbek people). Он дар асрҳои ёздаҳ-ҳаҷдаҳ дар миёни мардуми ин сарзамин инкишоф ёфта, (it is developed in the eleventh-eighteenth century among the people of this area) дар асри ҳаҷдаҳ дар Бухоро ба зинаи олии хеш расид (in the eighteenth century it/ reached its highest point in Bukhara). Шашмаком аз макомҳои «Бузрук» (бузург), «Рост», «Наво», «Дугоҳ», «Сегоҳ» ва «Ирок» иборат аст (There are Six tunes from the tunes «Great», «Straight», «New», «Two fold» «Threefold» and «Classic»). Асбоби асосии шашмакомсарой танбӯр ва доира аст (the main instruments for «Six tunes» are the tambour and tambourine).

Зинаи олии мусиқии касбӣ дар саросари Осиёи Миёна бахусус, барои тоҷикон «Шашмаком» аст. “Шашмаком” (дар гузашта Дувоздаҳ маком) дар миёни мардуми тоҷикӣ ӯзбек машхур аст. Он дар асрҳои ёздаҳ-ҳаҷдаҳ дар миёни мардуми ин сарзамин инкишоф ёфта, дар асри ҳаҷдаҳ дар Бухоро ба зинаи олии хеш расид. “Шашмаком” аз макомҳои «Бузрук» (бузург), «Рост», «Наво», «Дугоҳ», «Сегоҳ» ва «Ирок» иборат аст. Асбоби асосии шашмакомсарой танбӯр ва доира аст.

Ин мусиқии қадима дар миёни мардуми фарҳангӣ рӯз то рӯз инкишоф меёбад (this ancient music is a mong the civilised people from day today fur their developed). Бузургтарин сарояндагони ин хунари: Болуҳи Қалхоти Самарқандӣ (асри 19) (the greatest singer of this professionare: Boluhy Kalkhoty Samarkandy (nineteenth

century), Хоча Абдулазизи Самарқандӣ, шашмакомсароён (Hoja Abdulazizu Samarqandiy), Ота Ғиёс ва Ота Ҷалол, Домулло Ҳалим Ибодов ва Леви Бобохонов, Фазлиддин Шахобов, Шохназар Соҳибов, Ф.Файзуллоев (names of singers) ва дигарон дар инкишофи мусиқии касбии тоҷик сахми арзанда гузоштаанд (and others who contributed to the development of the professional Tajik music; *saxm-share*; *arzanda-worthy, valuable*). Минбаъд ин мактаби хунаро (from upon this professional school) Барно Исҳокова, Аҳмад Бобокулов, Шоиста Муллоҷонова, Тухфа Фозилова, Ҳанифа Мавлонова, Боймуҳаммад Ниёзов ва дигарон (names of musicians... and others) идома дода, дар равнақи мусиқии касбии тоҷикӣ сахми босазо гузоштанд (continued to contribute to the magnificence of the professional Tajik music; *saxmi bosazo-valuable share*).

Ин мусиқии қадима дар миёни мардуми фарҳангӣ рӯз то рӯз инкишоф меёбад. Бузургтарин сарояндагони ин хунаро: Болухи Қалхоти Самарқандӣ (асри XIX), Хоча Абдулазизи Самарқандӣ, шашмакомсароён, Ота Ғиёс ва Ота Ҷалол, Домулло Ҳалим Ибодов, Леви Бобохонов, Фазлиддин Шахобов, Шохназар Соҳибов, Ф.Файзуллоев ва дигарон дар инкишофи мусиқии касбии тоҷик сахми арзанда гузоштаанд. Минбаъд ин мактаби хунаро Барно Исҳокова, Аҳмад Бобокулов, Шоиста Муллоҷонова, Тухфа Фозилова, Ҳанифа Мавлонова, Боймуҳаммад Ниёзов ва дигарон идома дода, дар равнақи мусиқии касбии тоҷикӣ сахми босазо гузоштаанд.

Яке аз жанрҳои қадимаи мусиқии тоҷик (one of the ancient genres of the Tajik music), ки то имрӯз дар миёни мардуми тоҷик хифз карда шудааст (that is kept until today among the Tajik people) ва дар минтақаи Бадахшони Кӯҳӣ ва ҷануби кишвар васеъ паҳн шудааст (and is widely spread in the regions of Badakhshan and southern part of the country), фалак мебошад (is «falak»; *falak- heavenly spheres*). Фалак

жанри мусиқӣ ва фалсафӣ мебошад (falak is a musical philosophical genre). Фалак маънои осмон, тақдирро дорад (falak has the meaning of «sky», /and/ «fate»/»destiny»). Дар ин жанр бештар рубоӣ, (in this genre a quatrain is often sung) ҳамчунин, шеърро ғазал (like poems and lyrics) аз абёти шоирони классикӣ ва офаридаҳои мардумӣ суруда мешаванд (from verses of classical poets and public works).

Яке аз жанрҳои қадимаи мусиқии тоҷик, ки то имрӯз дар миёни мардуми тоҷик хифз карда шудааст ва дар минтақаи Бадахшони Кӯҳӣ ва ҷануби кишвар васеъ паҳн шудааст, фалак мебошад. Фалак жанри мусиқӣ ва фалсафӣ мебошад. Фалак маънои осмон, тақдирро дорад. Дар ин жанр бештар рубоӣ, ҳамчунин, шеърро ғазал аз абёти шоирони классикӣ ва офаридаҳои мардумӣ суруда мешаванд.

Фалак бештар бо асбоби мусиқии дутор, ғиччак, наю тутак суруда мешавад (falak is mostly played on musical instruments like dutor, «violin» and flutes). Дар фалак орзуи омом, дарду ғам, ишк ба зиндагӣ (in falak desires, pain and sorrow, love and life), дарду ғами хичрони махбуба суруда мешавад (pain and suffering in love is sung about). Дар инкишофи жанри ғазал (in the development of the genre of lyrics) сахми сарояндагони маъруфи тоҷик (the contribution of famous Tajik singers): Одина Ҳошимов, Абдулло Назрий, Файзали Ҳасанов, Гулҷеҳра Содикова, Давлатманд Ҳолов, Наврузшо Курбонасейнов, Мочон Назардодова назаррас аст (Odina Khoshimov, Abdulla Nazry, Faizaly Khacanov, Fulchera Sodikova, Davlatmand Kholov, Navrusho Kurbonaseynov, Mojon Nazardodova is significant).

Фалак бештар бо асоби мусиқии дутор, ғиччак, наю тутак суруда мешавад. Дар фалак орзуо омор, дарду ғам, ишк ба зиндагӣ, дарду ғами хичрони махбуба суруда мешавад. Дар инкишофи жанри ғазал саҳми сарояндагони маъруфи тоҷик: Одина Ҳошимов, Файзалӣ Ҳасанов, Гулҷеҳра Содиқова, Давлатманд Ҳолов, Наврузшо Курбонасейнов, Мочон Назардодова назаррас аст.

Рӯзҳои бисту шашум то бисту ҳаштуми марти соли 2004 дар Душанбе (twenty sixth till twenty eighth to March 2004 in Dushanbe) аввалин маротиба Фестивал ва Симпозии байналмилалӣ Фалак (for the first time an international

«falak»- festival and symposium) дар миёни халқҳои Осиёи миёна баргузор гардид (among the Central Asian people groups took place). Дар ин фестивал ҳамчунин, намоёндагони Эрон, Афғонистон, Ҳиндустон, Қазоқистон, Қирғизистон, Франция ва Амрико иштирок доштанд (in this festival also Iranian, Afghan, Hindu, Kazakh, Kyrgyz, French and American artists participated; *hamchunin-like that, in the same way*). Соли ду ҳазору се бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон Ансамбли давлатии «Фалак» таъсис дода шуд (in 2003 as a result of instructions from President Emomali Rahmon a national «falaken semble» as organised), ки он барои густариши минбаъдаи ин жанр мусоидат мекунад (this promoted the development of this genre).

Рӯзҳои бисту шашум то бисту ҳаштуми марти соли ду ҳазору чор дар Душанбе аввалин маротиба Фестивал ва Симпозии байналмилалӣ Фалак дар миёни халқҳои Осиёи миёна баргузор гардид. Дар ин фестивал ҳамчунин, намоёндагони Эрон, Афғонистон, Ҳиндустон, Қазоқистон, Қирғизистон, Франция ва Амрико иштирок доштанд. Соли ду ҳазору се бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон Ансамбли давлатии «Фалак» таъсис дода шуд, ки он барои густариши минбаъдаи ин жанр мусоидат мекунад.

Асри бистум дар мусиқии тоҷик таҳаввулот ба вучуд овард (in the twentieth century an evolution in the Tajik music happened). Дар заминаи мусиқии аврупоӣ дар мусиқии тоҷик жанрҳои нав мисли (European music was the basis for developing new genres in Tajik music like; *zamina-basis, foundation*); опера, симфония, балет ба вучуд омад (opera, symphony /and/ ballet appeared).

Асри бистум дар мусиқии тоҷик таҳаввулот ба вучуд овард. Дар заминаи мусиқии аврупоӣ дар мусиқии тоҷик жанрҳои нав мисли опера, симфония, балет ба вучуд омад.

Саволхоро хонеду чавобхоягонро мухокима кунед.

1. Муסיкиро шунавед.
2. Раксро тамошо кунед. Фаркияташро гӯед.
3. Шумо сабти ягон муסיкии миллиро доред?
4. Созҳои шумо бештар бо кадом навъи асбобҳои офарида мешаванд?
5. Ягон умумият дар миёни муסיкии кишвари Шумо ва муסיкии тоҷикӣ ҳаст?
6. Ракси миллии кишвари шумо чӣ гуна аст?
7. Сурудҳои туёна доред? Чӣ ном доранд?
8. Аз калима ва ибораҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed. шашмақом, гуруғлӣ, сурудҳои миллий, асбобҳои муסיкии миллий, най, доира, даф, рубоб, асбобҳои муסיкии барқӣ, сурудҳои халқӣ, эстрадӣ.

МАВЗУИ 15. КИНОИ ТОҶИК (TAJIK FILM)

Соли ҳазору нухсаду сӣ Шурои Олии Ҳочагии Ҳалки Ҷумҳурии Тоҷикистон (in 1930 Tajikists lower house of parliament; *Шурои Олии - supreme soviet*) соҳиби киноозмоишгоҳи хурде гардид (was the owner of a little movie studio), ки онро «Тоҷиккино» меномиданд (that they named «Tajik film»). Дар аввал филмҳои ҳуҷатӣ офариданд (in the beginning they made documentary films) ва баъдан, соли ҳазору нухсаду сию ду филмҳои бадеӣ истеҳсол намуданд (and after 1932 they made fiction films). Дар соли ҳазору нухсаду сию панҷ аввалин филм бо овоз сабт шуд (in 1935 the first film with sound was recorded). Аз соли ҳазору нухсаду сию ҳашт то соли ҳазору нухсаду шасту як ин киностудия номи «Студияи филмҳои бадеии Сталинобод»-

ро дошт (from 1938 till 1961 this movie studio had the name «Stalinabad- studio of fiction movies»). Худи хамин сол ба ӯ аст (in this same year they gave it the name «Tajikfilm», and until now it is known by that name).

Соли ҳазору нухсаду сӣ Шуроӣ Олии Ҳочагии Халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон соҳиби киноозмоишгоҳи хурде гардид, ки онро «Тоҷикино» меномиданд. Дар аввал филмҳои хуччатӣ офариданд ва баъдан, соли ҳазору нухсаду сию ду филмҳои бадеӣ истеҳсол намуданд. Соли ҳазору нухсаду сию панҷ аввалин филми овоздор сабт шуд. Аз соли ҳазору нухсаду сию ҳашт то соли ҳазору нухсаду шасту як ин киностудия номи «Студияи филмҳои бадеии Сталинобод»-ро дошт. Худи хамин сол ба ӯ номи «Тоҷикфилм» дода шуд, ки то кунун бо ин ном маъруф аст.

Солҳои ҳазору нухсаду чилу як то соли ҳазору нухсаду чилу се бинобар сабаби Ҷанги Бузурги Ватанӣ (in the years

1941-1943 as a result of the Great World War) он бо киностудияи «Союздетфилм» муттаҳид карда шуд (it was joined with the movie studio «Sayoozdetfilm»; *muttahiḍ kardān- to bring together*). Дар ин давра як катор филмҳо (in this time a line of films; *давра- circle; time*): «Достони Рустам» (the epos of Rustam), «Рустам ва Сухроб» (Rustam and Suhrob), «Ситорае дар тирашаб» (star in the dark night), «Достони Сиёвуш» (the epos of Seeyouwush), «Ниссо» (Nisoh), «Мухофиз» (*migrant*), «Асрори хонаводагӣ» (the family secret), «Чашмаи гӯё» (the speaking spring), «Субҳи ҷавонии мо» (the dawn of our youth), «Вохӯрӣ дар назди масҷиди кӯҳна» (the meeting next to the old mosque), «Худои зинда» (the living God), «Дохунда» (the beggar), «Ман бо духтаре вохӯрдм» (I met a girl), соли ҳазору нухсаду панҷоҳу ҳафт аввалин филмҳои рангаи (/and/ in 1957 the first colour films) «Ҳасани аробакаш» (Hassan the cart driver), «Мансаби оӣ» (the highest position), «Оташак дар кӯҳ» (the little fire in the mountains), «Вақти зангирии писар» (the time of the boys wedding), «Кӯдакони кӯхистон» (children of the mountains), «Ливои охангар» (the blacksmiths flag), «Қисмати шоир» (the destiny of the poet), «Оромӣ намешавад» (there won't be peace), «Бо амри дил» (according to the heart), «Зане аз дур» (a woman from far), «Одам пӯштапро иваз мекунад» (a person changes his skin), «Имрӯз ва хамеша» (today and forever), «Асир» (Prisoner), «Саргузашти Муки хурдакак» (the adventure of the little Muk), «Шаби охири Шохризода» (the last night of Shahrizoda), «Афсонаҳои нави Шохризода» (new stories of Shahrizoda), «Ҳодиса дар фурудгоҳ» (accident at the airport), «Дарди ишқ» (love ache), «Салом Гулнора Раҳимовна» (hello, Gulnora Rahimovna), «Дар орзуи падар» (in a Fathers dream) ва ғайра (and more) пешкаши тамошобинон гардонид (were given out), соҳиби ҷоизаҳои гуногун гардидаанд (and owned various rewards).

Солҳои ҳазору нӯҳсаду чилу як-ҳазору нӯҳсаду чилу се бинобар сабаби Ҷанги Бузурги Ватанӣ он бо киностудияи "Союздетфилм" муттаҳид карда шуд. Дар ин давра як қатор филмҳо: "Достони Рустам", "Рустам ва Сӯҳроб", "Ситорае дар тирашоб", "Достони Сиёвуш", "Ниссо", "Муҳофиз", "Асрори хонаводагӣ", "Ҷашмаи гуё", "Субҳи ҷавонии мо", "Вохӯри дар назди масҷиди кӯҳна", "Худои зинда", "Дохунда", "Ман бо духтаре вохӯрдм", соли ҳазору нӯҳсаду панҷоҳу хафт аввалин филмҳои рангаи, "Ҳасани аробакаш", "Мансаби оӣ", "Оташак дар кӯҳ", "Вақти зангирии писар", "Қудакони кӯҳистон", "Ливои оҳангар", "Қисмати шоир", "Қудакони намешавад", "Бо амри дил", "Зане аз дур", "Одам пӯштабро иваз мекунад", "Имрӯз ва хамеша", "Асир", "Саргузашти Муки хурдакак", "Шаби охири Шайхризода", "Афсонаҳои нави Шайхризода", "Ҳодиса дар фурудгоҳ", "Дарди ишқ", "Салом Гулнора Раҳимовна", "Дар орзуи падар" ва ғайра пешкаши тамошобинон гардонид, соҳиби ҷоизаҳои гуногун гардидаанд.

Тайи солҳои мавҷудияти хеш (during the years of independence: «during years of own existence») кинои тоҷик дар инкишофи ҳаёти фарҳангии ҷомеа сахми босазо гузоштааст (the Tajik cinema played an important role in the development of the cultural life). Дар ин муддат бехтарин режисёрон (in this time the best producers), К. Ёрмаев, Л. Печерина, Р. Перелштейн, Ҳамидов С.М., Б. Кимёгаров, Б. Долин, Т. Собиров, М. Махмудов, А. Раҳимов, И. Усов, М. Қосимова, Д. Худоназаров, А.Тураев, Ю.Юсупов, В.Аҳадов, Б.Содиқов, О.Тулаев, (хунармандон), С.Тӯйбоева, А. Раҳимов, Т. Собиров, А. Мухаммадҷонов, А. Бурханов, М. Қосимова, Г. Завкибеков, Х. Абдураззоқов, Мироволская А.В. Х. Гадоев, операторон (actors)- Л. Сазанов, А. Левингтон, Абрамов А.Б. ва (names of producers) сценариянависон ғазолият намуданд (/and/

film directors published works), ки дар саҳифаҳои тиллоии таърихи кинои тоҷик сабт шудаанд (that are printed on the golden pages of the history of Tajik film).

Тайи солҳои мавҷудияти хеш кинои тоҷик дар инкишофи ҳаёти фарҳангии ҷомеа сахми босазо гузоштааст. Дар ин муддат бехтарин режисёрон: К. Ёрмаев, Л. Печерина, Р. Перелштейн, Ҳамидов С.М., Б. Кимёгаров, Б. Долин, Т. Собиров, М. Махмудов, А. Раҳимов, И. Усов, М. Қосимова, Д. Худоназаров, А.Тураев, Ю.Юсупов, В.Аҳадов, Б.Содиқов, О.Тулаев, (хунармандон), С.Тӯйбоева, А. Раҳимов, Т. Собиров, А. Мухаммадҷонов, А. Бурханов, М. Қосимова, Г. Завкибеков, Абдураззоқов, Мироволская А.В., Х. Гадоев, операторон: Л. Сазанов, А. Левингтон, Абрамов А.Б. ва сценариянависон ғазолият намуданд, ки дар саҳифаҳои тиллоии таърихи кинои тоҷик сабт шудаанд.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Филмхоро тамошо кунед.
2. Дар бораи филми дӯстдоштаатон нақл кунед.
3. Қадом хунарманд ба Шумо писанд аст? Қадом филмҳои ўро бештар меписандед?
4. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумлаҳо созед: Филм, хунарманд, коргардон, телевизион, кинотеатр.

МАВЗУИ 16. НОМҲОИ ТОЧИКӢ (TAJIK NAMES)

Тоҷикон аз мардуми қадима ва бумии Осиёи Миёна мебошанд (Tajiks are of the ancient native people of Central Asia). Таъриху фарҳанги қадимаи онҳо (their history and culture) ба номхояшон низ таъсир гузоштааст (have also influenced their names). Яке аз вазифаҳои падару модарон аст (it is one of the tasks of the father and the mothers), ки ба фарзандон номҳои хубу мувофиқ гузоранд (to give good and suitable names to the children), зеро тоҷикон боварӣ доранд (because Tajiks believe), ки ном ба ҳаёти инсон таъсир мерасонад (that the name influences the life of the person). Дар миёни мардуми Тоҷикистон номҳои гуногунро вохӯрдан мумкин аст (you can meet various names among the people of Tajikistan), ки таърихи ба худ хос доранд (who have their own special history). Дар миёни мардуми тоҷик бо номҳои қадимаи форсӣ вохӯрдан мумкин аст (among Tajiks you can come across ancient Persian names), ки бештар аз «Шохнома»-и Ҳаким Фирдавӣ гирифта шудаанд, мисли (who are mostly taken from «Chronicles» by Hakim Firdavsi, like): Исфандёр, Шахриёр, Баҳром, Хусрав, Кайхусрав, Рустам, Сухроб, Бежан, Меҳроб, Фирдавс (Isfandjor, Shahjor, Bahrom, Khusrav, Kaikhusrav, Rustam, Suhrob, Bezjan, Mehrob, Firdavs) ва номҳои занонаи Таҳмина, Рудоба, Манижа, Фарангис ва ғ. (and female names Tahmina, Rudoba, Manizja, Farangis etc).

Тоҷикон аз мардуми қадима ва бумии Осиёи Миёна мебошанд. Таъриху фарҳанги қадимаи онҳо ба номхояшон низ таъсир гузоштааст. Яке аз вазифаҳои асосии падару модарон аст, ки ба фарзандон номҳои хубу мувофиқ гузоранд, зеро тоҷикон боварӣ доранд, ки ном ба ҳаёти инсон таъсир мекунад. Дар миёни мардуми Тоҷикистон номҳои гуногунро вохӯрдан мумкин аст, ки таърихи ба худ хос доранд. Дар миёни мардуми тоҷик бо номҳои қадимаи

форсӣ вохӯрдан мумкин аст, ки бештар аз «Шохнома»-и Ҳаким Фирдавӣ гирифта шудаанд, мисли: Исфандёр, Шахриёр, Баҳром, Хусрав, Кайхусрав, Рустам, Сухроб, Бежан, Меҳроб, Фирдавс ва номҳои занонаи Таҳмина, Рудоба, Манижа, Фарангис ва ғ.

Дар байни номҳои тоҷикӣ номҳои дигар, ки ба гулу моху хуршед вобастагӣ доранд, низ дида мешаванд (among Tajik names other names who are derived from flowers and fish and sun are also seen; *vobastagii-dependence*): Хуршеда, Шамсия, Меҳрӣ (барои духтарҳо) (sun, candle, affection (for girls)) Хуршед, Шамсулло, Қамар (барои писарҳо) (sun, candle, moon (for boys)), номҳое, ки ба гул алоқамандӣ доранд: Анохито, Гулнора, Гулнигор (names that have a connection with flowers: angel of blessings, pomegranate flower, flower beauty), Гулрухсор, Гулҳумор, Гулбарг (flower face, flower desire, flower leaf), Садбарг, Лола, Бунафша (rose, tulip, violet), Наргис, Ёсуман, Хайрӣ, Савсан (daffodil, jasmine, mallow, lily) ва номи писарона: Гулназар, Гулмаҳмад, Гулмурод (and boys names: flowers) look, Gulmohammad, flowers» desire), номҳое, ки ба мох вобастагӣ доранд: Мохпайкар, Мохнисо, Мохтоб, Мохлико, Махваш ва ғ. (names that are derived from the moon: moons» appearance, moons» amount, moon, moons face, moonlike etc).

Номҳои дигар, ки ба гулу моху хуршед вобастагӣ доранд, низ дида мешаванд: Хуршеда, Шамсия, Меҳрӣ (барои духтарҳо), Хуршед, Шамсулло, Қамар (барои писарҳо), номҳое, ки ба гул вобастагӣ доранд: Анохито, Гулнора, Гулнигор, Гулрухсор, Гулҳумор, Гулбарг, Садбарг, Лола, Бунафша, Наргис, Ёсуман, Хайрӣ, Савсан ва номи писарона: Гулназар, Гулмаҳмад, Гулмурод, номҳое, ки ба мох алоқамандӣ доранд: Мохпайкар, Мохнисо, Мохтоб, Мохлико, Махваш ва ғ.

Қисми дигари номҳо арабианд ё динӣ, мисли (another group of names are arabian or religious names like): Саодат, Адолат, Каромат (happiness, justice, generosity), Хурон, Фазилат, Окила, Соро (virtue, wise, Sarah), Оиша, Хочар, Фотима (Aisha, Nagar, Fatima), Марям, Розия (Mary, Roza) номҳои мардонаи Аъзам, Азим, Ахтам (male names magnificient, grandiose, Ahtam), Адхам, Кутбиддин, Фазлиддин, Яъқуб (dark night, Kutbiddin, Fazliddin, Jakob), Иброҳим, Исмоил, Микоил, Бенямин (Abraham, Ismael, Michael, Benjamin), Мухаммад, Ахмад, Зоир, Тоир, (Mohammad, Ahmad, Zoir), Довуд, Насрулло, Ҳикматулло (David, Nasrullo, Hikmatullo), Исо, Алӣ, Абубакр (Jesus, Ali, Abubakr), Абдулқарим, Абдулмачид, Раҳмоналӣ, Ғаффоралӣ, Шералӣ ва ғ. (Abdulkarim, Abdumajid, Rahmonali, Gafforali, Sherali etc.).

Қисми дигари номҳо арабианд ё динӣ, мисли Саодат, Адолат, Каромат, Хурон, Фазилат, Окила, Соро, Оиша, Хочар, Фотима, Марям, Розия номҳои мардонаи Аъзам, Азим, Ахтам, Адхам, Кутбиддин, Фазлиддин, Яъқуб, Иброҳим, Исмоил, Микоил, Бенямин, Мухаммад, Ахмад, Зоир, Довуд, Насрулло, Ҳикматулло, Исо, Алӣ, Абубакр, Абдулқарим, Абдулмачид, Раҳмоналӣ, Ғаффоралӣ, Шералӣ ва ғ.

Номҳои занона бештар бо калимаҳои моҳ, бибӣ, нисо, гул (female names are mostly with words of the months, grandmother, woman, flowers): Гулмоҳ, Ширмоҳ, Озодамоҳ (flowermoon, milkmoon, tidy moon²³), Одинамоҳ, Гулбибӣ, Зайнаббӣбӣ (friday moon, grandmothers' flower, Zainabibi, Anwarbibi, Faizinisso, Хуринисо (Anwarbibi, Faizinisso, Nurinisso), Гулнисо, Шамъигул, Сарвигул ташаккул ёфтаанд (Gulnisso, candle flower, surpress flower).

Номҳои дигаре низ ҳасанд, мисли (there are also other names like): Давлатманд, Давлатшо, Шохруҳ (rich man, rich king, kings face), Наврӯз, Умед, Некрӯз (new year, hope,

²³ The moon is a sign of beauty in Tajik culture

happiness), Орзу, Мавзуна, Зарина, Гавхар (desire, gracious, gold, pearly), Зевар, Мехрона, Рухмина (gold jewelry, love, flower face), Ҷонона Латофат, Фирӯза, Мафтуна (elegance, precious stone, delight), Тобон, Нодира, Муниса, Аниса, Шодона ва ғ (shiny, unique, intimacy, friend, joyfully etc.).

Номҳои занона бештар бо калимаҳои моҳ, бибӣ, нисо, гул: Гулмоҳ, Ширмоҳ, Озодамоҳ, Одинамоҳ, Гулбибӣ, Зайнаббӣбӣ, Анварбӣбӣ, Файзинисо, Хуринисо, Гулнисо, Шамъигул, Сарвигул ташаккул меёбанд.

Номҳои дигаре низ ҳасанд, мисли: Давлатманд, Давлатшо, Шохруҳ, Наврӯз, Умед, Некрӯз, Орзу, Мавзуна, Зарина, Гавхар, Зевар, Мехрона, Рухмина, Латофат, Фирӯза, Мафтуна, Тобон, Нодира, Муниса, Аниса, Шодона ва ғ.

Дар миёни пирамардон ва пиразанҳо номҳои (among older men and women the names): Талбак, Ғарибшо, Нобовар (beggar, lonely, distrustful), Гадо, Гургалӣ, Хаскаш, Шамол (мардон) (beggar, wulf, trash collector, breeze (men), Истадой, Гадобегим, Талбӣ (Istadoi, Gadobeim, beggar) (агар кӯдакҳои пешина вафот карда бошанд, ба кӯдаки нававаллудшуда ин гуна номхоро мемонанд) (are given, if the child before this one has died). Агар дар оила пайи ҳам духтар таваллуд шавад (when in the family one daughter after another is born), ба кӯдак номҳои Басгул, Додарой, Уғуллойро мемонанд, то кӯдаки навабӣ писар шавад (it is possible to hear «stop the flowers», brother, boy²⁴), аммо имрӯз дар миёни ҷавонон ва кӯдакон ин гуна номҳо хеле кам вомерхӯранд (but today among the young people and /their/children you will find this sort of names not so often).

Дар миёни пирамардон ва пиразанҳо номҳои: Талбак, Ғарибшо, Нобовар, Гадо, Гургалӣ, Хаскаш, Шамол (мардон), Истадой, Гадобегим, Талбӣ (агар кӯдакони пеш таваллудкардашуда вафот карда бошанд, ҳамин номхоро

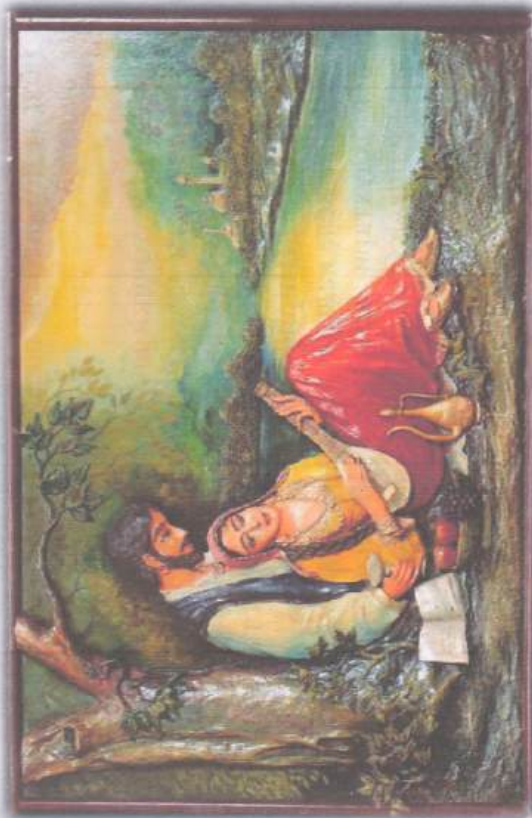
²⁴ An expression of the desire that the next child will not be a girl but a boy

мегузоштанд). Агар дар оила духтар пайи хам таваллуд шавад, номҳои Багул, Додарой, Уғулойро мемонданд, то кӯдаки наватӣ писар шавад, аммо имрӯз дар миёни ҷавонон ва кӯдакон ин гуна номҳо хеле кам вомерхӯранд.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Номи Шумо чи маънӣ дорад?
2. Номхоро дар кишвари Шумо аз рӯи кадом хусусиятатон мегузоранд?
3. Оё Шумо боварӣ доред, ки ном ба рӯзгори минбаъдаи кӯдак таъсир мекунад?
4. Дар кишвари Шумо номи ҳайвонот, гул, растаниро ба кӯдак мемонанд?
5. Таърихи номи духтарона ва писаронаи кишваратонро накл кунед. Он аз кучо сарчашма мегирад?
6. Насабҳои кишваратонро номбар кунед ва гуед, ки онҳо ба чӣ вобастаанд?
7. Аз калимаҳои истифода намуда, ҷумла созед: **ном, насаб, маънии ном, бовар, номи духтарона, номи писарона.**

МАВЗУИ 17. ДОСТОНИ ХУСРАВ ВА ШИРИН (THE LEGEND OF KHUSRAV AND SHEEREEN)

Дар забони тоҷикӣ калимаи ширин маънои «ширинӣ» дорад (in the Tajik language «Sheereen» has the meaning of «sweetness»). Ман боре пурсидам, ки оё ба духтарон барои он чунин ном мегузоранд (I once asked if they give this name to daughters), ки ин кӯдак барои падару модараш ширин аст (so that this child will be sweetness for her father and mother), аммо баъд фаҳмидам, ки ин ном аз достони қадимаи ишқии «Хусрав ва Ширин» будааст (but later I understood that this name was from the ancient love poem «Khusrav and Sheereen»).

Ин қисса хеле қадимӣ аст (this story is very ancient). Онро Низомӣ навиштааст (it is written by Nizami). Ширин шохдхтари Арман аст (Sheereen is a princess of Armenia). Дар замони Низомӣ ин қисса хеле машҳур будааст (in Nizami's times this story was very famous).

Ҳадиси Хусраву Ширин ниҳон нест,
(the story of Khusrav and Sheereen is not a secret),

В-аз он ширинтар алҳақ достон нест,
(and really there is no sweeter poem than this; *actually*).

Дар забони тоҷикӣ ширин маънои «ширинӣ» дорад,
Ман боре пурсидам, ки оё ба духтарон барои он чунин ном
мегузоранд, ки ин кӯдак барои падару модараш ширин ном
Аммо баъд фаҳмидам, ки ин ном аз достони қадимаи
ишқии «Хусрав ва Ширин» будааст.

Ин қисса хеле қадимӣ аст. Онро Низомӣ навиштааст.
Ширин шохдӯхтари Арман аст. Дар замони Низомӣ ин
қисса хеле машҳур будааст.

Ҳадиси Хусраву Ширин ниҳон нест,
В-аз он ширинтар алҳақ достон нест.

Хурмуз писари Анушеровон пас аз падараш ба тахти
подшоҳӣ нишаст (Hurmuz, the son of Anusherwon sat on the
throne after his father). Вай чанд вақт фарзандор нашуд (for
a while he didn't get children). Сипас, Хусрав ба дунё омад
(then Khusrav entered the world).

Хурмуз барои тарбияи Хусрав тамоми шароитро
муҳайё кард (Hurmuz used all means to raise and educate
Khusrav; *sharoit* - conditions, situation). Асптозӣ,
шамшерзанӣ ва илмҳои замонашро ба ӯ омӯзонд (he had
him taught horseriding, sword dancing and other sciences).

Хурмуз писари Анушеровон пас аз падараш ба тахти
подшоҳӣ нишаст. Вай чанд вақт фарзандор нашуд. Сипас,
Хусрав ба дунё омад.

Хурмуз барои тарбияи Хусрав тамоми шароитро
муҳайё кард. Асптозӣ, шамшерзанӣ ва илмҳои замонашро
ба ӯ омӯзонд.

Маҳинбону маликаи кишвари Арман бо номи Ширин
додарзодае дошт (Mahinbonu the queen of Armeni a had a
cousin, who sename was Sheereen: «with the name Sheereen»).

Маҳинбону кишварро бо адлу дод идора мекард
(Mahinbonu ruled the country with justice; *idora kardan* - to
manage, to be the head of). Ширин пас аз вафоти аммааш ба
сари тахт нишаст (after the death of her aunt, Sheereen comes
to the position of power; сари сари *taxt* - head of power) ва
давлатро хуб идора кард (and /she/ ruled the country in a
good way: «and she managed the county well»).

Маҳинбону маликаи кишвари Арман бо номи Ширин
додарзодае дошт. Маҳинбону кишварро бо адлу дод идора
мекард. Ширин пас аз вафоти аммааш ба сари тахт нишаст
ва давлатро хуб идора кард.

Хусрав ба Ширин ошиқ мешавад (Khusrav falls in love
with Sheereen), аммо дар ин вақт Бахроми Чӯбина кишвари
Хусравро забт кард (but in this time Bakhromi Chubina
captured Khusravs' country). Ширин аз Хусрав талаб кард
(Sheereen demands from Khusrav), ки кишварашро аз дасти
Бахроми Чӯбина озод кунад (that he would first liberate his
country from the hands of Bakhromy Chubeena).

Хусрав бо ин мақсад ба Рум меравад (with this
intention Khusrav goes to Rome). Кайсари Рум духтарашро
ба ӯ ба занӣ медихад (the imperator of Rome gives him his
daughter for a wife) ва ба Хусрав кумак мерасонад (and helps
Khusrav). Бахром шикаст меҳӯрад (Bakhrom was defeated),
Хусрав подшоҳ мешавад (/and/ Khusrav became king).
Хусрав бо Марям издивоҷ мекунад, аммо ишқи Ширинро
фаромӯш карда наметавонад (Khusrav married Maryam, but
didn't forget Sheereens' love).

Хусрав ба Ширин ошиқ мешавад, аммо дар ин вақт
Бахроми Чӯбина кишвари Хусравро забт мекунад. Ширин
аз Хусрав талаб мекунад, кишварашро аз дасти Бахроми
Чӯбина озод кунад.

Хусрав бо ин мақсад ба Рум меравад. Қайсари Рум духтарашро ба ӯ ба занӣ медихад ва ба Хусрав кумак мерасонад. Баҳром шикаст меҳӯрад ва Хусрав ба тахти подшоҳӣ менишинад. Хусрав бо Марям издивоҷ мекунад, аммо ишқи Ширинро фаромӯш карда наметавонад.

Дар майдони ишқ ошики ҳақиқӣ Фарҳоди Кӯҳкан пайдо шуд (in the battle field of love, the real lover Farhod the miner appeared). Ширин ба тамошои кӯҳкании Фарҳод меравад (Sheereen goes /out/ to watch Farhods mining), ва хунари Фарҳодро мебинад (and sees Farhods mining), ва аз ин боҳабар шуда, рашк мекунад (Khusrav heard about this and becomes jealous). Вай бо Фарҳод суҳбат карда, фаҳмид (he talked to Farhod and understood), ки Фарҳод ошики Ширин шудааст (that Farhod has become Sheereens' lover) ва бо роҳи макр Фарҳодро нобуд кард (and in a deceitful way he killed Farhod; *нобуд кардан - to ruin, to destroy*).

Дар майдони ишқ ошики ҳақиқӣ Фарҳоди Кӯҳкан пайдо шуд. Ширин ба тамошои кӯҳкании Фарҳод меравад ва хунари Фарҳодро мебинад. Хусрав аз ин боҳабар шуда рашк мекунад. Вай бо Фарҳод суҳбат карда, мефаҳмад, ки Фарҳод ошики Ширин шудааст ва бо роҳи макр Фарҳодро нобуд мекунад.

Хусрав ба Исфаҳон рафта, он ҷо бо Шаққар хонадор мешавад (Khusrav went to Isfahan and married to Shakar). Марям вафот мекунад ва аз ӯ як писар бо номи Шеруя мемунад (Maryam died and left a son with the name Sherua). Ишқи Ширин дар дили Хусрав ҷӯш мезад (the love for Sheereen burned in Khusravs' heart).

Хусрав бо Ширин аҳд, баса подшоҳиашро давом медихад (Khusrav married Sheereen and continued to reign). Шеруя ба модарандараш дил баст (Sherua clinged to his stepmother). Шеруя падарашро кушта аз Ширин васл талаб мекунад (Sherua killed his father and demands Sheereen to sleep with him; *васл шудан - to unite*).

Хусрав ба Исфаҳон рафта, он ҷо бо Шаққар хонадор мешавад. Марям вафот мекунад ва аз ӯ як писар бо номи Шеруя мемунад. Ишқи Ширин дар дили Хусрав ҷӯш мезад. Хусрав бо Ширин аҳд баста, подшоҳиашро давом медихад. Шеруя ба модарандараш дил мебандад. Шеруя падарашро кушта, аз Ширин васл талаб мекунад.

Ширин дар назди Шеруя якчанд шарт мемунад ва меғӯяд (Sheereen gave Sherua some conditions): "Аввал бояд Хусравро бошуқӯху шаҳомати шохона дафн намой ("firstly you must bury Khusrav with beautiful royal ceremonies), дуюм, аспӣ бодпӯй Хусрав, Шабдизро, бикушӣ (secondly you /must/ kill the fast horse of Khusrav; *бодпӯй - swiftfooted*) ва тахташро оташ бизанӣ" (and break the throne of his mother)". Шеруя розӣ мешавад (Sherua agreed). Хусравро бо тамоми кондаҳои шохона дафн мекунад (/he/ buried Khusrav with all the royal customs). Сипас, Ширин рӯйи турбати Хусрав худашро мекушад (then Sheereen killed herself in front of Khusravs' grave; *турбат - grave, tomb*).

Ширин назди Шеруя якчанд шарт мемунад ва меғӯяд: "Аввал бояд Хусравро бошуқӯху шаҳомати шохона дафн намой, дуюм, аспӣ бодпӯй Хусрав Шабдизро бикушӣ ва тахташро оташ бизанӣ." Шеруя розӣ мешавад. Хусравро бо тамоми кондаҳои шохона дафн мекунад. Сипас, Ширин рӯйи турбати Хусрав худашро мекушад.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Дар адабиёти шумо ҳамин гуна қиссаҳо ҳастанд?
2. Шумо қиссаи Ромео ва Джулетаро хондаед? Он аз Хусрав ва Ширин чӣ фарқ дорад?
3. Дар қишвари Шумо номҳои машҳур зиёд аст? Қадом?
4. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed: қиссаи ишқӣ, Ширин, шохзода, малика, тахт, подшоҳ, Хусрав, Шеруя.

МАВЗУИ 18. ДОСТОНИ ЛАЙЛӢ ВА МАЧНУН (THE LEGEND OF LAILY AND MAJNUN)

Номи дугонаи ман Лайлӣ аст (my friends name is Laily). Ман аз устодам пурсидам (I asked my teacher), ки ин ном аз кучо дар байни тоҷикон зиёд шудааст (why this name occurs a lot among Tajiks). Вай ба ман гуфт (she told me), ки ин ном аз достони «Лайлӣ ва Мачнун»-и (that this name /comes/ from the epic «Laily and Machnun») шоири тавоноӣ форсу тоҷик Низомии Ғанҷавӣ (from the mighty Farsi poet Nizomy Ganjavi). Ин достони қадимаи мардуми араб аст (this epic is from the ancient arab people), аммо Низомӣ дар он табиати дилфореби Кавказро тасвир кардааст (but Nizomiy is pictured in the beautiful Caucasus an nature). Мундариҷаи қисса хеле қадим буда (the content of the story is very old), маҳсули фолклори араб аст (and a product of the written Arabic folklore).

Номи дугонаи ман Лайлӣ аст. Ман аз устодам пурсидам, ки ин ном аз кучо дар байни тоҷикон зиёд шудааст. Вай ба ман гуфт, ки ин ном аз достонӣ «Лайлӣ ва Мачнун»-и шоири тавоноӣ форсу тоҷик Низомии Ғанҷавӣ. Ин достони қадимаи мардуми араб аст, аммо Низомӣ дар он табиати дилфореби Кавказро тасвир кардааст. Мундариҷаи қисса хеле қадим буда, маҳсули фолклори араб аст.

Дар оғози достон суҳан дар бораи марди давлатманд (in the beginning of the legend there a rewords about a richman), саховатпеша, меҳмондӯст меравад (who/ lives generously and hospitable» generously and hospitably goes»), ки тамоми неъматӣ дунёро дошт (who had all the good sin the world), аммо фарзанд надошт (but he had no child). Худованд ба ӯ баъди чанде писар ҳада мекунад (after some time God gives him a boy). Номи ин писар Қайс аст (the name of this boy is Khise). Падару модар ба тарбияи Қайс машғул мешаванд (the father and mother get occupied with raising Khise). Ӯро ба мактаб мефиҳанд (they sent him to school: «they give him to school») ва дар ин мактаб Қайс бо Лайлӣ ном духтаре унс мегирад (and in this school he gets attached to a girl named Laily) ва ба ӯ ошиқ мешавад (and falls in love with her). Аз ишқи Қайсу Лайлӣ аҳли қабила оғох мешаванду (the whole tribe gets informed about the love of Khise and Laily) модари Лайлӣ дигар ӯро ба мактаб рафта намононад (and Laily»s mother doesn»t let her go to school anymore).

Падари Қайс ба хонаи Лайлӣ ба хостгорӣ меравад (the father of Khise goes to Laily»s house for matchmaking), аммо падари Лайлӣ раъд мекунад ва Қайс дар ишқи Лайлӣ девона мешавад (Khise becomes mad because of his love for Laily: Khise in love for Laily becomes mad).

Дар оғози достон суҳан дар бораи марди давлатманд, саховатпеша, меҳмондӯст меравад, ки аз неъматӣ дунё тамоми чизро дошт, аммо фарзанд надошт. Худованд ба ӯ баъди чанде писар ҳада мекунад. Номи ин писар Қайс аст. Падару модар ба тарбияи Қайс машғул мешаванд. Ӯро ба мактаб мефиҳанд. Қайс дар ин мактаб бо Лайлӣ ном духтаре унс мегирад ва ба ӯ ошиқ мешавад. Аз ишқи Қайсу Лайлӣ аҳли қабила оғох мешаванду модари Лайлӣ дигар ӯро ба мактаб рафта намононад.

Падари Қайс ба хонаи Лайлӣ ба хостгорӣ меравад, аммо падари Лайлӣ раъд мекунад. Қайс дар ишки Лайлӣ девона мешавад.

Мачнун аз хона баромада ба дашту хомун меравад (Majnun²⁵ leaves his house and goes to the desert). Дар дашту хомун Мачнун ба Навфал вохӯрада ва ба Мачнун ваъда медиҳад (in the desert Majnun meets Navfal who promises him), ки ӯро ба висоли Лайлӣ мерасонад (that it will come to a meeting with Laily).

Мачнун ба ваъдаи Навфал бовар карда, гармоба мекунаду (Majnun believes Navfal's promise, takes a bath) либоси тоза мепӯшад ва каме ором шуда, бода менӯшад (put on clean clothes, calms down and drinks some wine). Чун оромии Мачнунро Навфал дид (when Navfal saw the calmness of Majnun), хушнуд шуд (he became happy). Аммо Мачнун пас аз чанд рӯзи осудагӣ ва ба умеди дидори Лайлӣ (but after patiently waiting for some days in the hope of seeing Laily) ба Навфал муроҷиат мекунад (head dresses Navfal) ва талаби иҷрои кавли додаи ӯро мекунад (and demands the fulfillment of the promise that he had made).

Мачнун аз хона баромада ба дашту хомун меравад. Дар дашту хомун Мачнун ба Навфал вохӯрада. Навфал ба Қайс ваъда медиҳад, ки ба висоли Лайлӣ ӯро мерасонад.

Мачнун ба ваъдаи Навфал бовар карда, гармоба мекунаду либоси тоза мепӯшад ва каме ором шуда, бода менӯшад. Чун оромии Мачнунро Навфал дид, хушнуд шуд. Аммо Мачнун пас аз чанд рӯзи осудагӣ ва ба умеди дидори Лайлӣ интизор буданаш ба Навфал муроҷиат мекунад ва талаби иҷрои кавли додаи ӯро мекунад.

Сипас, Навфал бо сад марди қорзордида (then Navfal goes with 100 experienced men) ба даргоҳи қабилаи Лайлӣ меравад (to the residence of Laily's family) ва талаби Лайлӣ

²⁵ a person who lost his common sense is called Majnun in Tajik culture. So from this point in the story, Khise will be called Majnun

мекунад (and demands for Laily), вале қосид аз ҷониби муқобил ҷавоби раъд меорад (but receives from the other side a refusal). Баъди ин, Навфал бо қабилаи Лайлӣ ҷанги беамон мекунад (then Navfal fights with the tribe of Laily). Дар ҷанг харобихои зиёд мешавад (the war is devastating: a lot the war there is a lot of destroying), хуни зиёд мерезад (a lot of blood flows). Пас, Навфал Лайлиро талаб мекунад (then Navfal orders for Laily). Падари Лайлӣ хатто ба қуштани Лайлӣ розӣ асту (Laily's father even agrees for killing Laily) ба додани ӯ ба Мачнун не (but/ for giving her to Majnun he does not).

Сипас, Навфал бо сад марди қорзордида ба даргоҳи қабилаи Лайлӣ меравад ва талаби Лайлӣ мекунад, вале қосид аз ҷониби муқобил ҷавоби раъд меорад. Баъди ин, Навфал бо қабилаи Лайлӣ ҷанги беамон мекунад. Дар ҷанг харобихои зиёд мешавад, хуни зиёд мерезад. Пас, Навфал Лайлиро талаб мекунад. Падари Лайлӣ хатто ба қуштани Лайлӣ розӣ асту ба додани ӯ ба Мачнун не.

Навфал аз ин ҷавоби падари Лайлӣ бо сипоҳаш баргашт (Navfal and his army returned after this answer of Laily's father; *az- from*) ва дар суроғи Мачнун шуд (and went looking for Majnun: «and became in search of Majnun»). Мачнун дар биёбон гириёнунолон дар ишки Лайлӣ месӯхт (at this moment Majnun was crying in the desert, burning of love for Laily).

Навфал аз ин ҷавоби падари Лайлӣ бо сипоҳаш баргашт ва дар суроғи Мачнун шуд. Мачнун дар биёбон гириёнунолон дар ишки Лайлӣ месӯхт.

Мачнун аз дур пиразанеро мебинад (Majnun unsees from far away an old woman), ки ҳамроҳаш як нафар ҷавони (who was walking together with a young person) дар гарданаш расандор мерафт (who had a ropetied a round his neck). Мачнун аз пиразан ҳолро пурсид (Majnun un asked the old lady about her circumstances), зан гуфт: "Мардест дарвеш (the woman says: " the manis a poorman) ва ҳар чизе, ки мо

якчоя пайдо мекунем, баробар тақсим мекунем" (and every thing that we find together, we divide equally"). Мачнун аз пиразан хоҳиш менамояд (Majnun asks the old woman, ки чойи дарвеш ўро бигирад (to take him instead of the poor man). Пиразан ба чойи дарвеш Мачнунро гирифт (the old lady takes Majnun in the place of the poor man) ва дар гарданаш расан баст (and tied the rope around his neck).

Мачнун аз дур занеро мебинад, ки хамроҳаш як нафар чавони дар гарданаш расандор мерафт. Мачнун аз пиразан хоҳро пурсид, зан гуфт: "Мардест дарвеш ва хар чизе, ки мо якчоя пайдо мекунем, баробар тақсим мекунем." Мачнун аз пиразан хоҳиш менамояд, ки ба чойи дарвеш ўро бигирад. Пиразан ба чойи дарвеш Мачнунро гирифт ва дар гарданаш расан баст.

Ҳангоми рафтан ба дари хаймаи Лайлӣ мерасанд (during their walking they are given the door of Laili's tent) ва Мачнун ба дидани Лайлӣ мушарраф мегардад (and they are honored by seeing Laili), гиряву нола карда, холи зорашро баён мекунад (and crying, he explains his miserable state). Холи зори Мачнунро ҳешу акрабо, падару модар дида (when they saw the miserable state of Majnun the relative and father and mother), аз хушёрӣ Мачнун умедашонро меканданд (being sensible to Majnun, they expressed their hopes).

Ҳангоми рафтан ба дари хаймаи Лайлӣ мерасанд ва Мачнун бо дидани Лайлӣ мушарраф мегардад, гиряву нола карда, холи зорашро баён мекунад. Холи зори Мачнунро ҳешу акрабо, падару модар дида, аз хушёрӣ Мачнун умедашонро меканданд.

Ибни Салом ба Лайлӣ хостгорӣ мекунад (Ibn Salom asks Laili for marriage). Падари Лайлӣ розӣ мешавад (the father of Laili agrees). Тӯй барпо мешавад (the wedding takes place). Пас аз анҷоми тӯю хурсандӣ (at the end of the happy wedding), домод ба хонаи арӯс медарояд (the groom enters the house of the bride). Лайлӣ пеши Ибни Салом касам ба

номи офаридгор меҳӯрад (Laili swears an oath in the name of the Creator), ки агар қадаме ба ӯ наздик гузорад (that if he would come a step too close to her), бо теги ӯ худро хоҳад кушт (she would kill herself in front of him).

Ибни Салом эҳсос мекунад (Ibn Salom feels), ки дар калби Лайлӣ меҳри Мачнун ҷӯш мезанад (that Laili's heart is still filled with love for Majnun: «that in Laili's heart the love for Majnun boils»), вале худро таскин медихад (but he believes), ки шояд пас аз муҳлате охишта аз дилаш оташи ишқ нисбати Мачнун дур шавад (that after a while, it might slowly disappear from her heart). Бо хамин, бо назораи ӯ қонеъ мешавад (with this: /just/ by seeing her, he will be satisfied).

Ибни Салом ба Лайлӣ хостгорӣ мекунад. Падари Лайлӣ розӣ мешавад. Тӯй барпо мешавад. Пас аз анҷоми тӯю хурсандӣ домод ба хонаи арӯс медарояд. Лайлӣ пеши Ибни Салом касам ба номи офаридгор меҳӯрад, ки агар қадаме ба ӯ наздик гузорад, бо теги ӯ худро хоҳад кушт.

Ибни Салом эҳсос мекунад, ки дар калби Лайлӣ меҳри Мачнун ҷӯш мезанад, вале худро таскин медихад, ки шояд пас аз муҳлате охишта аз дилаш оташи ишқ нисбати Мачнун дур шавад. Бо хамин бо назораи ӯ қонеъ мешавад.

Як марди шутурсаворе хабари арӯсии Лайлиро ба Мачнун меғӯяд (a camel-driver tells Majnun the new soft Laili's wedding). Ҳолати Мачнун боз ҳам бадтар мешавад (Majnun's condition gets worse again). Мачнун сари худро ба сангҳо мезанад (Majnun hits his head against a stone), тамоми кӯҳ гулранг мешавад (all of them soon becomes red), чомаҳои хешро пора-пора мекунад (he tears his robe in pieces).

Гўянда аз кори кардааш пушаймон мешавад (the news brings regrets what he did) ва ба ошиқ меғӯяд (and tells the lover), ки Лайлӣ ба Ибни Салом як сол боз арӯсӣ карда бошад ҳам (that Laili even after one year of being married to

him), бо ӯ чуфт нашуудааст (did not become a couple with him) ва ба Мачнуну ишқи ӯ вафодор аст (and is faithful to Majnun and his love). Мачнун зор - зор гирия мекунад (Majnun cries bitterly).

Як марди шутурсаворе хабари арӯсии Лайлиро ба Мачнун мегуяд. Ҳолати Мачнун боз ҳам бадтар мешавад. Мачнун сари худро ба сангҳо мезанад, тамоми кӯҳ гулранг мешавад, чомаҳои хешро пора-пора мекунад.

Гӯянда аз кори кардааш пушаймон мешавад ва ба ошӣк мегуяд, ки Лайлӣ ба Ибни Салом як сол боз арӯсӣ карда бошад ҳам, бо ӯ чуфт нашуудааст ва ба Мачнуну ишқи ӯ вафодор аст. Мачнун зор-зор гирия мекунад.

Падар Мачнунро илтиҷо ва насихат мекунад, ки ба хона баргардад (Majnun's father begs him to return home) ва вориси хонаю давлати падар бошад (and become heir of the house and the land of his father). Мачнун ба падар ҷавоб медиҳад (Majnun gives his father the answer): "Қасе, ки худро дар ишқи Лайлӣ фаромӯш карда бошад (a person who forgets himself in love for Laily), чӣ гуна метавонад оламу одамро ба ёд дошта бошад" (how can he think about the world and people?). Мачнун аз роҳи рафтааш баргашта наметавонад (Majnun cannot return from his way).

Падар пас аз шунидани холи зори Мачнун гирифт (after hearing the bitter situation of Majnun, the father cried) ва умеди бори дигар دیدани Мачнунро аз даст дода (and lost the hope of seeing Majnun another time again), гириёну нолон, ғалтону хезон раҳи хонаи хеш гирифт (crying and stumbling he set of to his house) ва пас аз ду-се рӯз бо хазор дарду алами Мачнун (and after two- three days with a thousand pains and sadness about Majnun) аз дунё гузашт (he died; аз дунё гузашт - he left the world).

Падар Мачнунро илтиҷо ва насихат мекунад, ки ба хона баргардад ва вориси хонаю давлати падар бошад. Мачнун ба падар ҷавоб медиҳад: "Қасе, ки худро дар ишқи Лайлӣ фаромӯш карда бошад, чӣ гуна метавонад оламу

одамро ба ёд дошта бошад." Мачнун аз роҳи рафтааш баргашта наметавонад.

Падар пас аз шунидани холи зори Мачнун гирифт ва умеди бори дигар دیدани Мачнунро аз даст дода, гириёну нолон, ғалтону хезон раҳи хонаи хеш гирифт ва пас аз ду-се рӯз бо хазор дарду алами Мачнун аз дунё гузашт.

Мачнун бо шунидани ин шумхабар (hearing this bad news) мисли бод сари ғӯри падар расид (Majnun arrived like a whirlwind at the grave of the father). Мачнун ғӯро ба оғӯш кашиду гирифт (Majnun embraced the grave and cried), аз фалак шикоят мекард (and complained to heaven), ки ӯро ҳамеша аз маҳбубонаш ҷудо месозад (that he always separates him from his beloved ones).

Мачнун сари ғӯри падар гирия зор карда (having cried bitterly at the fathers grave), пушаймонӣ хӯрд, ки боре дар хизмати падар набуд (Majnun regrets that he never served his father). Дар ҷавоби мухаббатҳои беандозаи падар (in response to the unconditional love of the father; беандоза - unlimited) дар ишқи Лайлӣ сӯхт ва ормонҳои падарро нашикаст (he burned out of love for Laily but the love of his father did not end).

Пас аз гирияву нолаи зиёд Мачнун аз падар бихили металабад (after crying a whole lot, Majnun asks his father for forgiveness) ва то бомдод сари ғӯри падар бедорхобӣ карда (and until dawn, he lied awake at the grave of his father), гоҳ мегиристу гоҳ ёди зиндагии осудааш мекард (sometimes crying, sometimes silently remembering his life). Чун субҳ шуд, боз роҳи пуштаи Наҷд гирифт (when day starts, he set of for the road to the hills) ва ғалтону хезон, гириёну пурдард раҳсинор шуд (and stumbling and crying, full of pain he travelled on).

Мачнун бо шунидани ин шумхабар мисли бод сари ғӯри падар расид. Мачнун ғӯро ба оғӯш кашиду гирифт, аз фалак шикоят мекард, ки ӯро ҳамеша аз маҳбубонаш ҷудо месозад.

Мачнун сари гӯри падар гирия зор карда, пушаймонӣ хӯрд, ки боре дар хизмати падар набуд, дар ҷавоби муҳаббатҳои беандозаи падар дар ишқи Лайлӣ сӯхт ва ормонҳои падарро нашикаст.

Пас аз гираву нолаи зиёд Мачнун аз падар бихилӣ металабад ва то бомлод сари гӯри падар бедорхобӣ карда, гоҳ мегиристу гоҳ ёди зиндагии осудааш мекард. Чун субҳ шуд, боз роҳи пуштаи Наҷд гирифт ва ғалтону ҳезон, гиёну пурдари раҳсипор шуд.

Шавҳари Лайлӣ бемор шуда аз олам гузашт (Laily's husband became ill and passed a way). Лайлӣ дар мурдаи шавҳараш «ёр» гӯён гирия мекард (Laily cried «beloved» about her deceased husband), вале мақсад Мачнун буд (while Majnun was ained). Лайлӣ баъди чанд вақт бемор шуд (after some time, Laily became ill) ва аз модараш хоҳиш кард (and desired from her mother), ки "чун мурдам, мурдаамро мисли арӯсон зинат бидех (that "when I have died, give my corpse brides" adornment) ва Мачнунро хабар кун (and in form Majnun), то имрӯз агар моҳ мечуст, акнун хокам буфинад (that when he finds the moon today, he will see me). Аз барои Худо чун ман дӯшташ дор (have him like me as your friend from God), зеро ки ӯ аз ман ёдгор аст (because he is my representative)".

Шавҳари Лайлӣ бемор шуда аз олам гузашт. Лайлӣ дар мурдаи шавҳараш «ёр» гӯён гирия мекард, вале мақсад Мачнун буд. Лайлӣ баъди чанд вақт бемор шуд ва аз модараш хоҳиш кард, ки "чун мурдам, мурдаамро мисли арӯсон зиннат бидех ва Мачнунро хабар кун, то имрӯз агар моҳ мечуст, акнун хокам буфинад. Аз барои Худо чун ман дӯшташ дор, зеро, ки ӯ аз ман ёдгор аст".

Лайлӣ лаҳзаҳои воқеасинро (in the last moments) бо ёди Мачнун гап мезаду (Laily spoke about memories of Majnun) мегирист ва бо ёди ӯ чон дод (and cried and with his memories /she/ died). Модар аз марги Лайлӣ рӯю мӯй канд (the mother pulled her hair because of the death of Laily), оху нолааш ба

фалак расид (her moaning and crying reached the heavens). Замину осмон бо ӯ мегирист (the earth and the sky cried with her): Хама кавму қабилани араб ба марги Лайлӣ гиристанд (the whole arabic tribe cried about Laily's death) ва чунон ки хоства буд (and just how she wanted), модар ӯро ороств ба ба хок супорид (her mother adorned her and buried her in the ground).

Лайлӣ лаҳзаҳои воқеасинро бо ёди Мачнун гап мезаду мегирист ва бо ёди ӯ чон дод. Модар аз марги Лайлӣ рӯю мӯй канд, оху нолааш ба фалак расид. Замину осмон бо ӯ мегирист. Хама кавму қабилани араб ба марги Лайлӣ гиристанд ва чунон ки хоства буд, модар ӯро ороств ба ба хок супорид.

Мачнун аз марги Лайлӣ хабар мешавад (Majnun gets informed about Laily's death), либоси сиёҳ пӯшид, сари гӯри Лайлӣ он қадар нолид (put on black clothes and moaned so much at Laily's grave), ки дашту хомун, ҷонвару инсон ба холи ӯ мегиристанд (that the plains and the steppe, creatures and human beings cried about his situation). Мачнун хамаи сифати зебоии Лайлӣ мекарду мегирист (while crying Majnun named all Laily's beautiful qualities), то чанд рӯз сари гӯри ӯро бо гирия об медод (and for some days he made her grave wet with his tears). Мачнун сари турбати Лайлӣ гиристу нолид (Majnun cried at Laily's grave) ва даст ба даргоҳи Худованд бардошту талаб кард (and raised his hands to God's residence and prayed), ки ӯро бо «дӯст» бипайвандад (that he would unite him with his friend). Ду-се ғазале дар ситоиши Лайлӣ хонду ҷашм пӯшид (he sang two-three songs of praise for Laily and died; ҷашм пӯшид-closed his eyes).

Мачнун аз марги Лайлӣ хабар мешавад, либоси сиёҳ пӯшид, сари гӯри Лайлӣ он қадар нолид, ки дашту хомун, ҷонвару инсон ба холи ӯ мегиристанд. Мачнун хамаи сифати зебоии Лайлӣ мекарду мегирист, то чанд рӯз сари гӯри ӯро бо гирия об медод. Мачнун сари турбати Лайлӣ

гиристу нолид ва даст ба даргоҳи Худованд бардошту талаб кард, ки ӯро бо «дӯст» бипайвандад. Ду-се ғазале дар ситоиши Лайлӣ хонду чашм пӯшид.

Як солу як моҳ сари турбати Лайлӣ монд (for one year and a month he stayed at Lailu's grave). Ҳама ҳайвоноти ваҳшӣ атрофагро мисли қалъа ниғахбонӣ мекарданд (all wild animals were around him as if they were protecting a castle). Чунин муддат сипарӣ шуд (when this time was finished), ҳайвонҳо қисме аз зарурат ва қисме аз ноумедӣ Мачнунро тарк карданд (the animals left him, a part because they needed to and a part because of Mājnu's hopelessness). Пас, ҳешовандонаш аз устухонаш шинохтанд, ки Мачнун аст (then his relatives recognized from the bones, that this is Mājnu). Пас аз оху нолаи зиёд ӯро пахлуи Лайлӣ гӯр карданд (after a lot of weeping they buried him next to Lailu).

Як солу як моҳ сари турбати Лайлӣ монд. Ҳама ҳайвоноти ваҳшӣ атрофагро мисли қалъа ниғахбонӣ мекарданд. Чунин муддат сипарӣ шуд, ҳайвонҳо қисме аз зарурат ва қисме аз ноумедӣ Мачнунро тарк карданд. Сипас, ҳешовандонаш аз устухонаш шинохтанд, ки Мачнун аст, пас аз оху нолаи зиёд ӯро пахлуи Лайлӣ гӯр карданд.

Саволхоро хонеду ҷавобхоягони муҳокима кунед.

1. Шумо дар бораи ин қисса чизе медонед?
2. Қадом қиссаи ба ин монандро медонед?
3. Дар адабиёти кишвари шумо ба ин монанд асар хаст?
4. Оё мисли Мачнун ё Лайлӣ дӯст доштан мумкин аст?
5. Аз қаллимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed: ишк, гириғу нола, ғалтону ҳезон, зорино тавалло, сари гӯр, беморӣ, дом, сайёд, сайд, ҳешовандон, гӯр кардан.

МАВЗУИ 19. МАМНУЪГОҲОИ ТОҶИКИСТОН (THE RESERVES OF TAJIKISTAN)

Тоҷикистон дорои табиати зебо ва дилфиреб аст (Tajikistan is the owner of a beautiful and charming nature). Қўҳҳои сарбаланд (promprous mountains), қўлу обанборҳо (lakes and ponds), обҳои шифобахш (healing waters), наботот, олами ҳайвонот (vegetation, the animal kingdom), сарватҳои табиӣ бой дорад (it has a abundance of natural riches). Дар Тоҷикистон мамнӯъгоҳҳои зиёд мавҷуд аст (there are many reserves in Tajikistan).

Тоҷикистон дорои табиати зебо ва дилфиреб аст. Қўҳҳои сарбаланд, қўлу обанборҳо, обҳои шифобахш, наботот, олами ҳайвонот, сарватҳои табиӣ бой дорад. Дар Тоҷикистон мамнӯъгоҳҳои зиёд мавҷуд аст.

Мамнӯъгоҳи «Бешай палангон» нахустин минтакаи биёбону туғайзори Тоҷикистон мебошад (the reserve «Tigre forest» is the first desert and populus forest zone of Tajikistan), ки бо мақсади ҳифзу ниғахдорӣ (which with the aim of care and protection) ва барқароркунии туғайзорҳои нодири туранга (and reviving of unique populus forests), газ, санҷид, қаварак, эрианус ва дигар намудҳои гуногуни ҳоси ландшафтҳои экзосистемаи табиӣ (various specific kinds of natural landscapes ecosystems) ва намудҳои ҳайвоноти гуногуни зери хатари нестшавӣ қарор дошта (and various sorts of animals that are endangered), ба монанди (like): говазни бухорӣ (Bukhara deer), гурбаи қамишзор (jungle cat), ғўсфанди қўҳии бухорӣ, (mountain sheep of Bukhara) ғизол (gazelle), сағобӣ (water cat), ширмоҳӣ (milk fish), зағормоҳӣ (type of fish) ва ғ. Масоҳати мамнӯъгоҳи ҳудуди 50 ҳазор га заминро ишғол мекунад (a territory of fifty thousand hectare has been created).

Мамнуъгоҳи «Бешаи палангон» нахустин минтакаи биёбону туғайзори Тоҷикистон мебошад, ки бо максоди хифзу нигоҳдорӣ ва барқароркунии туғайзорҳои нодири туранга, газ, санҷид, каварак, эрианус ва дигар намудҳои гуногуни ҳоси ландшафтҳои экзосистемаи табиӣ ва намудҳои ҳайвоноти гуногуни зери хатари нестшавӣ қарор дошта, ба монанди гавазани бухорӣ, гурбаи камишзор, гӯсфанди кӯҳии бухорӣ, ғизол, сағобӣ, ширмоҳӣ, зағорамоҳӣ ва ғ. Масоҳати он ҳудуди 50 ҳазор га заминро ишғол мекунад.

Мамнуъгоҳи «Ромит» соли 1959 (in the year 1959 the reserve «Romeet») дар болооби дарёи Кофарнихон, (along the upper reaches of the river Kofarnihon) дар дараи хушманзараи Ромит таъсис дода шуда (was established at the picturesque Romeet-ravine), он дар қисми ҷанубии қаторкӯҳҳои Ҳирот (that is situated/ in the southern part of the mountain range of Hirot) дар баландии ҳазору сад-се ҳазору дусаду ҳафтод метр аз сатҳи баҳр ҷойгир шудааст (at an altitude of 1100- 3270 meter above sea levels; *joygir shudaast - is situated*). Масоҳати мамнуъгоҳи шонздаҳ ҳазору яксаду сию нух гектарро ташкил медиҳад (the seize of the area of the reserve is 16139 hectare).

Мамнуъгоҳи «Ромит» соли 1959 дар болооби дарёи Кофарнихон, дар дараи хушманзараи Ромит таъсис дода шуда, он дар қисми ҷанубии қаторкӯҳҳои Ҳирот дар баландии ҳазору сад-се ҳазору дусаду ҳафтод метр аз сатҳи баҳр ҷойгир шудааст. Масоҳати мамнуъгоҳи шонздаҳ ҳазору яксаду сию нух гектарро ташкил медиҳад.

Дар обҳои мамнуъгоҳи ширмоҳию сағмоҳӣ, гулмоҳию лаққамоҳӣ, моҳии белбинӣ зиндагӣ мекунанд (milk-fish, dog-fish, flower-fish and cat-fish, spadenose-fish live in the waters of the reserve). Дар мамнуъгоҳи Ромит чун мамнуъгоҳи кӯҳии бешазор (in the reserve «Romeet» like heavily forested mountain reserves) намудҳои зиёди парандагон аз ҷумла, (many kinds of birds for example) булбул (nightingale), саъба (siskin), момочурғотак (blue tit), соҷ (starling), бургут (golden eagle), бум (owl), мусича (turtle-dove), тазапв (pheasant), гунҷишкӣ хонагӣ (domestic sparrow), кабк (partridge), кабудтари даштӣ (dove of the steppe), қафтарбоғ паҳн шудаанд (dove etc. are widely spread).

Намудҳои гуногуни ҳайвонот аз он ҷумла, (various sorts of animals like), гург (wolf), рӯбоҳ (fox), ҳуки ёбӣ (wild pig), бузи кӯҳӣ (mountain goat), зарғӯш (rabbit), суғури думдароз (long-tailed marmot), мирмушон (and/ forest dormouse) ва ғ. мавҷуданд (etc. do exist).

Дар обҳои мамнуъгоҳ ширмохиро сагмоҳӣ, гулмохиро лаққамоҳӣ, моҳии белбинӣ зиндагӣ мекунанд. Дар мамнуъгоҳи Ромит чун мамнуъгоҳи кӯҳии бешазор намудҳои зиёди парандагон, аз ҷумла, булбул, саъба, момочурғотак, соҷ, бургут, бум, мусича, тазарв, гунҷишки хонагӣ, кабк, кабутари даштӣ, кафтар ба ғ. паҳн шудаанд. Намудҳои гуногуни ҳайвонот аз он ҷумла, гург, рӯбоҳ, ҳуки ёбӣ, бузи кӯҳӣ, зарғӯш, суғури думдароз, мирмушон ва ғ. мавҷуданд.

Мамнуъгоҳи «Даштиҷум» соли 1983 ташкил шудааст (the reserve «Dastyjium» was created in the year 1983). Дар ин мамнуъгоҳ ҳабаҳ намуди ҳайвоноти нодир (in this reserve /are/ 17 types of rare animals) аз ҷумла, шаш намуди парандагони камёфт (6 of these are rare/unique birds), ки дар «Китоби Сурх» ворид шудаанд, мавҷуданд (that are added to the Red List: «who came into the «Red Book»). Инчунин, намудҳои бузи пармашох (like wise species of markhor), кабки хилол (the hilol partridge), хирси малла ва ғ. мавҷуданд (the brown bear etc. do exist).

Мамнуъгоҳи «Даштиҷум» соли 1983 ташкил шудааст. Дар ин мамнуъгоҳ ҳабаҳ намуди ҳайвоноти нодир аз ҷумла, шаш намуди парандагони камёфт, ки дар «Китоби Сурх» ворид шудаанд, мавҷуданд. Инчунин, намудҳои бузи пармашох, кабки хилол, хирси малла ва ғ. мавҷуданд.

Мамнуъгоҳи «Зоркул» яке аз мамнуъгоҳи муҳим дар ҳудуди Бадахшон ба шумор меравад (the reserve «Zorkul» is reckoned to be one of the important reserves in the territory of Badakhshan), ки соли 2002 ташкил гардидааст (that was created in the year 2002). Дар мамнуъгоҳ ғози хиндӣ кӯҳӣ

(in the reserve the Indian mountain goose), архар (the Marco Polo sheep), сугур (marmot), бузи кӯҳӣ ва ғ. (/and/ the mountain goat etc.) зиндагӣ мекунамд (are taken into account). Мамнуъгоҳи Зоркул аз олами хайвонот бой аст (the reserve «Zorkul» has a rich fauna). Намудҳои парандагон чун бургут (species of birds like golden eagle), мурғи хумо (duck), саъбаи тибетӣ (/and/ Tibetan vole) дар сохил ва қазираҷаҳои кӯлҳо (on the shores and islands of the lakes) волеҳӯранд (large numbers of mountain geese meet).

Мамнуъгоҳи «Зоркул» яке аз мамнуъгоҳи муҳим дар ҳудуди Бадахшон ба шумор меравад, ки он соли 2002 ташкил гардидааст. Дар мамнуъгоҳ ғози хиндии кӯҳӣ, архар, сугур, бузи кӯҳӣ ва ғ. зиндагӣ мекунамд. Мамнуъгоҳи Зоркул аз олами хайвонот бой аст. Намудҳои парандагон волеҳӯранд.

Мавод аз китоби «Мавзеҳои хифзаваанда ва сайёҳии Тоҷикистон» (муаллифони Х.М. Мухаббатов, И.Н. Шарипов) гирифта шудааст (the material is taken from the book «Protected areas and travelling in Tajikistan» by the authors K. M. Muhabbatov /and/ I. N. Sharipov).

Саволхоро хонеду ҷавобҳои мувоқима кунед.

1. Дар кишвари Шумо кадом мамнуъгоҳҳо мавҷуд аст?
2. Кадом хайвоноти нодир ва растаниҳои нодиро дар кишваратон медонед?
3. Дар кишвари шумо бештар хайвоноти обӣ хаст ё хушкӣ? Дар бораи онҳо нақл кунед.
4. Шумо ба мамнуъгоҳҳо рафтаанро дӯст медонед? Барои чӣ?
5. Дар бораи мамнуъгоҳҳо, ки дидаед, нақл кунед.
6. Аз калимаҳои истифода намуна, ҷумла созед: мамнуъгоҳ, хайвоноти нодир, растаниҳо, мавзеҳои хифзаваанда, кӯлҳо.

МАВЗУИ 20. ХОТИРАҲОИ БЕҲТАРИНИ МАН (MY BEST MEMORIES)

Дар Тоҷикистон ман се моҳ бо оилаи тоҷик зиндагӣ кардам (during my time in Tajikistan, I have lived with a Tajik family for some months). Ин вақт ба ман хеле маъқул буд (I have highly enjoyed this time). Яққоя зистан барои фаҳмидани фарҳанг ва урфу одати мардуми тоҷик бисёр ғойданок буд (this was very helpful for understanding their culture). Ман аз Тоҷикистон бисёр хотироти нек дорам (I have a lot of sweet memories about Tajikistan). Ба фикрам, меҳмондӯстиашон беҳтарин урфу одат ва фарҳанги онҳост (in my opinion, their hospitality is the best part of their tradition and culture).

Дар Тоҷикистон ман се моҳ бо оилаи тоҷик зиндагӣ кардам. Ин вақт ба ман хеле маъқул буд. Яққоя зистан барои фаҳмидани фарҳанги ин мардум барои ман бисёр ғойданок буд. Ман аз Тоҷикистон бисёр хотироти нек дорам. Меҳмондӯстиашон беҳтарин урфу одат ва фарҳанги онҳост.

Мардуми Осиёи Марказӣ бо меҳмондӯстиашон машхур ҳастанд (Central Asian people are known for their heart-filled hospitality). Ҳар вақте ки касе ба хонашон мебарояд, дар меҳмонхона шинонда мешавад ва дастархон барояшон партофта мешавад (every time a person visits their house he is set down in the guestroom and they set the table for you). Меҳмонро тоҷикон «атои Худо» гуфта, нисбат ба он боэҳтиром муносибат мекунамд (guests are an honour to the family and always being treated with high regard). Дар оилаи тоҷикӣ, ки ман зиндагӣ мекардам, хонаашон ҳамеша аз меҳмонҳо пур буд (in the house of the Tajik family that I lived with, were always a lot of guests). Онҳо бештар хешу табор буданд (they were mostly relatives).

Мардуми Осиёи Марказӣ бо меҳмондӯстиашон машхур ҳастанд. Ҳар вақте ки касе ба хонаашон мебарояд, дар меҳмонхона шинонда мешавад ва дастархон барояшон партофта мешавад. Меҳмонро тоҷикон «атои Худо» гуфта, нисбат ба он бозхитром муносибат мекунамд. Дар оилаи тоҷикӣ, ки ман зиндагӣ мекардам, хонаашон ҳамеша аз меҳмонҳо пур буд. Онҳо бештар хешу табор буданд.

Мардуми Осиёи Марказӣ одатан дар хонаашон меҳмонхона доранд, ки махсусан барои меҳмонҳои истифода мебаранд (Central Asian people usually have a guestroom in their homes that is mainly used for having guests). Дастархон рӯйпуши миз аст, ки эҳтиёткорона дар болои фарш ё мизи паст мепартоянд (the «дастархон» is a table cloth put carefully on the ground or on the top of a low table). Дар гирди дастархон кӯрпачаҳо густурда мешаванд («кӯрпача-с», cotton filled mattresses, are spread out around the table). Сохибхоназан меҳмонҳоро дар болои ҳамин кӯрпачаҳо шинонда ба миз хӯрокҳои бомаза менамояд (the guests will sit on these mattresses while the hostess will set the table cloth with a variety of delicious food items).

Мардуми Осиёи Марказӣ одатан дар хонаашон меҳмонхона доранд, ки махсусан барои меҳмонҳои истифода мебаранд. Дастархон рӯйпуши миз аст, ки эҳтиёткорона дар болои фарш ё мизи паст мепартоянд. Дар гирди дастархон кӯрпачаҳо густурда мешаванд. Сохибхоназан меҳмонҳоро дар болои ҳамин кӯрпачаҳо шинонда ба миз хӯрокҳои бомаза менамояд.

Агар меҳмонҳо пешакӣ омаданашонро хабар карда бошанд, дастархон пештар густурда мешавад (when the guests had made the appointment beforehand the «дастархон» is set up for them ahead of time). Агар меҳмонҳо ҳам мард ҳам зан бошанд, одатан ду дастархон густурда мешавад (if the guests are both men and women they would need to set up two separate «дастархон-с»); як дастархон барои мардҳо ва як дастархон барои занҳо густурда мешавад, зеро аз рӯйи

анъана зан ва мардҳо бояд ҷудо нишинанд (one for men and one for women, as they traditionally don't sit and eat together). Косаю табак бо канд, кулчаканд, шоколад, мева, мағз, меваи хушк, мураббо, шарбат, пиёла ва сачоқҳо ба миз гузошта мешаванд (they put bowls and plates of candy, chocolates, cookies, fruit, nuts and dried fruit, jam, juice, tea cups, cloth napkins, etc. on the table cloth). Албатта, пеш аз омадани меҳмонҳо хӯроки бехтарин омода карда мешавад (for sure they prepare the best food before the guests arrive).

Агар меҳмонҳо пешакӣ омаданашонро хабар карда бошанд, дастархон пештар густурда мешавад. Агар меҳмонҳо ҳам мард ва ҳам зан бошанд, барои онҳо ду дастархони алоҳида густурда мешавад. Косаю табак бо канду кулчаканд, шоколад, мева, мағз, меваи хушк, мураббо, шарбат, пиёла ва сачоқҳо ба миз гузошта мешаванд. Албатта, пеш аз омадани меҳмонҳо хӯроки бехтарин омода карда мешавад.

Вакте ки меҳмонҳо омаданд, онҳоро ба меҳмонхона даъват мекунамд (upon the arrival of the guests they lead them into the guest room and invite them to sit down at the

«дастархон»). Ҷойи нишастии меҳмон махсус аст, шахон калонсол ҳамеша дар қисмати болои хона менишинад (there is a special place where the guest should sit but a respected person should not go and sit on a high place himself).

Вақте ки меҳмонҳо омаданд, онҳоро ба меҳмонхона даъват мекунам. Ҷойи нишастии меҳмон махсус аст, шахон калонсол ҳамеша дар пешахи хона менишинад. Соҳиби хона ҳамеша аз поёни дастархон менишинад.

Меҳмонҳо ба хонаи тоҷикон одатан дастии ҳоли намеоянд, метавонанд нон, мева, қанд биёранд (the guests usually don't come with empty hands, they may bring bread, fruit or sweets). Дастовези меҳмонро бо хушнудӣ қабул карда (the guests gift is accepted with thankfulness), як нафар дар назди меҳмон менишинад, занҳо асосан ба омада намулдани хӯрок машғул мешаванд.

Меҳмонҳо ба хонаи тоҷикон одатан дастии ҳоли намеоянд, метавонанд нон, мева, қанд, биёранд. Дастовези меҳмонро соҳибони хона бо хушнудӣ қабул карда, як нафар дар назди меҳмон менишинад, занҳо асосан ба омада намулдани хӯрок машғул мешаванд.

Бо тайёр шудани хӯрок дастии меҳмонро мешӯянд, дастпоқкун медиханд (when the food is ready, they wash the hands of the guests and give them a towel). Соҳибхона хӯрокро оварда, меҳмонҳоро ба хӯроқхӯрӣ даъват мекунад (the lady brings in the food and invites the guests to start eating), нон мешиканад, "тиред, ба хӯроқ нигаред" меғӯяд (she breaks the bread and says: "take, help yourself"). Ҷойро ҳам соҳибхона ба меҳмон дароз мекунад (the hostess also serves tea to the guest). Пиёларо ба дастии чап гирифта, ҷой пур карда, бо дастии рост ба меҳмон медихад (they take the teacup with their left hand, fill it up and give it to the guest with the right hand).

Бо тайёр шудани хӯрок дастии меҳмонро мешӯянд, дастпоқкун медиханд. Соҳибхона хӯрокро оварда, меҳмонро ба хӯроқхӯрӣ даъват мекунад, нон мешиканад, "тиред, ба хӯроқ нигаред" меғӯяд. Ҷойро ҳам соҳибхона ба меҳмон дароз мекунад. Пиёларо ба дастии чап гирифта, ҷой пур карда, бо дастии рост ба меҳмон медихад.

Хӯрокро дар як табак, ё ба табакча ва ё коса медиханд (the food can be served on one big common plate or put on small individual plates or bowls). Соҳибхона вақти хӯрок хӯрдан бо меҳмон суҳбат мекунад (the hostess will talk to the guests when they are eating their meal). Маъмулан ду-се хӯрокро омода карда ба миз мегузоранд (generally there are at least three courses served). Баъди хӯрдани ош меҳмонҳо хеста мераванд (the guests will stand up and leave after they have eaten «Osh»).

Хӯрокро дар як табак, ё ба табакча ва ё коса медиханд. Соҳибхона вақти хӯрок хӯрдан бо меҳмон суҳбат мекунад. Маъмулан ду-се хӯрокро омода карда, ба миз мегузоранд. Баъди хӯрдани ош меҳмонҳо хеста мераванд.

Саволхоро хонеду ҷавобхоятонро муҳокима кунед.

1. Аз Тоҷикистон чӣ хотироте доред?
2. Аз кадом кишвар бештар хотироти неки доред?
3. Кадом хислати мардуми мо ба Шумо хуш омад?
4. Ба дӯстонатон дар бораи Тоҷикистон чӣ нақл мекунед?
5. Аз калимаҳои зерин истифода намуда, ҷумла соzed: **хотира, меҳмоннавозӣ, расму одат, эҳтиром, меҳмон, соҳибхона, оилаи тоҷикӣ, тухфа.**

ШЕРАЛИЗОДА А. САИДОВА Ҷ.

РАҲНАМОИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ (БАРОИ ДАВРАҲОИ ОМУӢШИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ)

Ба ҷолаш 12.04.2024 иҷозат дода шуд. Қоғази офсет.
Андозаи 60x84 1/16. Ҷуъи ҷопии шартӣ 9,75.

Хуруфи адабӣ. Ҷопи офсетӣ.

Гарнитураи Times New Roman Tj.

Адади нашр 50 нусха.

Дар матбааи ҚДММ «Меҳроҷ-граф» ба таъб расидааст.
ш. Душанбе кӯчаи Айни 126

